

Marit Nordmo

Når mamma og pappa krangler om meg

Hvordan hjelpe høykonfliktforeldre med å komme til enighet angående bosted og samvær for felles barn

Masteroppgave i samfunn, sosial og kulturpsykologi

Glomfjord, mai 2012

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse

Psykologisk institutt

FORORD

Jeg vil starte med å takke alle som har hjulpet meg og bidratt til denne masteroppgaven. Tusen takk for støtte og innspill som har gjort denne oppgaven mulig å gjennomføre.

Jeg vil rette en stor takk til min veileder ved psykologisk institutt ved NTNU, Mons Bendixen, for alle konstruktive innspill til oppgaven, og hans uvurderlige hjelp med de kvantitative analysene.

Jeg vil videre få rette en stor takk Marian Ådnanes ved Sintef, for at jeg fikk muligheten til å bruke datamaterialet fra Evalueringsprosjektet angående den nye meklerordningen, til min undersøkelse, samt hennes engasjement og involvering. Det har vært utrolig interessant og lærerikt å få denne muligheten.

Så vil jeg få benytte anledning til å takke min samboer og gode venn Ronny, for hans tålmodighet gjennom denne perioden, og hans evne til å få meg til å jobbe videre, når jeg har hatt lyst til å gi opp. Jeg vil videre rette en takk til mine barn, Jonas, Karoline og Benjamin, som er min store inspirasjon i livet. Jeg vil også takke resten av min familie, som har støttet meg og hjulpet meg gjennom denne prosessen.

Sist men ikke minst, vil jeg rette en stor takk til alle meklerne og foreldrene som deltok i Evalueringsprosjektet, og slik gjorde denne og flere andre undersøkelser mulig.

Glomfjord, mai 2012

Marit Nordmo

ENGLISH SUMMARY

The intention of the new family mediation under the Marriage and Children and Young Persons Acts, which came into force in January 2007, was to "tailor" it to the difficult and controversial cases. In addition, the focus was to be on the best interest of the child. This was to be solved by reducing the mandatory mediation for separation to one mandatory hour, but with the possibility of further six hours in cases where it was needed.

The focus of this study was to describe how far parent's who were locked in conflict with each other, differed from the group of parents who did not have conflict, in terms of background factors, and particular issues, such as mental health problems, substance abuse and aggressive behavior. The focus was to see whether the mediator adapted and evaluated the cases with high conflict different compared to the cases with low conflict.

Two multiple regression analyzes was done, with the intent to explain the factors that could predict the level of conflict, and the factors that may influenced the mediator to assess whether an agreement was in the best interest for the child or not.

Several differences were found between parents with high conflict and parents with low conflict. These dealt mainly with aspects of the mediation process, but at some point the two parent groups also differed from each other regarding background factors. Among other things, there was a higher degree of special issues present in the cases with high conflict compared to the cases with low conflict. The analysis showed that mediators in this sample experienced the cases with high conflict as difficult cases. They gave the impression that time was too short and that they wanted more expertise in this field. Further analyzes showed that the level of conflict in a case, had the highest impact on whether the mediator considered an agreement to be in the best interest of the child, or not.

This study has provided further evidence that the common mediator system is not sufficient regarding the complex cases and cases with conflict. Considering all children who suffer under their parents' conflict over the years, there is an urgent need to find solutions that are better suited to help parents with high conflict to come to terms, than today's offerings through the obligatory mediator system and the judicial system is.

SAMMENDRAG

Intensjonen med den nye meklerordningen som tredde i kraft fra januar 2007, var å ”skreddersy” den inn mot de vanskelige og konfliktfylte sakene. I tillegg skulle fokus ligge på ivaretagelse av barnets beste. Dette skulle skje ved at den obligatoriske meklingen etter samlivsbrudd ble redusert til en obligatorisk time, men med mulighet for ytterligere seks timer i saker hvor det var behov.

Fokus for denne studien var å rede ut hvorvidt foreldre som sto i fastlåst konflikt til hverandre, skilte seg fra gruppen med foreldre som ikke hadde konflikt, når det gjaldt bakgrunnsfaktorer, og særlig problematikk. Fokus var også å rede ut hvorvidt mekler tilpasset og vurderte høykonfliktmeklingene annerledes, sammenlignet med lavkonfliktmeklingene.

Det ble gjort to multiple regresjonsanalyser, med hensikt å rede ut hvilke forhold som kunne predikere konfliktnivå, og hvilke forhold som kunne ha betydning for meklers vurdering av hvorvidt en avtale var til barnets beste eller ikke.

Det ble funnet flere forskjeller mellom høykonfliktforeldre og lavkonfliktforeldre. Disse omhandlet i hovedsak forhold ved meklingsprosessen, men på noen punkt skilte disse to foreldregruppene seg også fra hverandre også når det gjaldt bakgrunnsfaktorer. Blant annet var det større grad av særlig problematikk til stede i høykonfliktsakene, sammenlignet med lavkonfliktsakene. Analysene viste at meklerne i dette utvalget opplevde høykonfliktsakene som vanskelige. De ga uttrykk for at tiden ble for knapp, og at de ønsket økt kompetanse på dette feltet. Videre viste analysene at konfliktnivået i en sak, hadde størst betydning for hvorvidt mekler vurderte en avtale som god eller dårlig.

Denne studien ga ytterligere holdepunkter for at den vanlige meklerordningen ikke er tilstrekkelig med tanke på de komplekse og konfliktfylte sakene. Med tanke på alle barn som må lide under foreldrenes konflikt gjennom år, haster det med å finne løsninger som er bedre egnet til å hjelpe høykonfliktforeldre med å komme til enighet, enn hva dagens tilbud gjennom den obligatoriske meklerordningen og rettssystemet er.

INNHOLDSFORTEGNELSE

Forord	III
English Summary	V
Sammendrag	VII
1 Innledning	1
1.1 Barnas ønsker.....	1
1.2 Samlivsbrudd, årsak og konsekvenser	2
2 Mekling ved samlivsbrudd	4
2.1 Formelle krav til mekler	4
2.2 Meklers rolle	4
2.3 Nøytralitetsprinsippet	5
2.4 Meklingens verdigrunnlag	6
2.5 Meklingens innhold	7
2.6 Effekten av mekling.....	8
3 Hensynet til barnets beste	11
3.1 Kritikk av prinsippet	12
3.2 Hva legges vekt på i praksis i forhold til prinsippet om barnets beste	14
4 Hva skal foreldrene bli enige om	16
4.1 Foreldreansvar	16
4.2 Bostedskompetansen.....	16
4.3 Samvær	17
4.4 Delt bosted	18
5 Konflikt	20
5.1 Kilder til konflikt	20
5.2 Typer Konflikt	21
5.2.1 Interessekonflikt.....	22
5.2.2 Instrumentelle konflikter/verdikonflikter.....	22
5.2.3 Faktakonflikter	22
5.2.4 Personbetinget konflikt/narsissistisk sårbarhet	23
6 Konsekvenser for barn ved høy konflikt	25
6.1 Når blir konflikt skadelig.....	25
6.2 Alliansedannelse	26
6.3 Hvilke barn er mest utsatt for alliansedannelse	27
6.4 Foreldrenes omsorgsevne	27
6.5 Hvorfor er konflikt skadelig for barnet.....	28
6.6 Appraisal-theory (Vurderings-teorien)	29
6.7 Emotional Security-hypotese (hypotesen om emosjonell trygghet)	30
7 Mekling ved høy konflikt	31
7.1 Meklingsmodeller og høy konflikt	32
7.2 Norske meklingsmodeller	34
7.3 Mekling og familier med problematikk som sykdom, vold, mishandling og rus....	34
8 Evalueringsstudien	37
9 Metode	39
9.1 Datainnsamling/tverrsnittstudien	39

9.2	Respondenter	39
9.3	Sakstype	40
9.4	Materiale/måleinstrumenter	40
9.4.1	Meklerskjema.....	40
9.4.2	Foreldreskjema.....	42
9.4.3	Kompetanseskjema	43
10	Analyser	44
10.1	Operasjonalisering av Lavkonflikt og Høykonfliktgruppene	44
10.2	Operasjonalisering av variabler som inngår i analysene	44
10.3	Hovedfokus for analysene	46
10.4	Bivariate analysemetoder/kji-kvadrat og Pearson's korrelasjon	46
10.4.1	Pearson's korrelasjons koeffisient	46
10.4.2	Kji-kvadrat	46
10.5	Multippel regresjon.....	47
10.5.1	Lineær regresjon	47
10.5.2	Logistisk regresjon.....	47
11	Resultater	49
11.1	Foreldrenes bakgrunn	49
11.2	Sakstype	50
11.3	Tid.....	50
11.4	Tema	51
11.5	Avtalen.....	51
11.6	Bosted og samvær.....	52
11.7	Konflikt og særlig problematikk.....	53
11.8	Meklers vurdering av gjennomføringen av denne saken.....	54
11.9	Barnets beste	55
11.10	Meklers synspunkter angående ny meklerordning	56
11.11	Meklers behov for kompetanse.....	56
11.12	Prediksjon av konfliktnivå	56
11.13	Prediksjon av bedømmelse omkring barnets beste	59
12	Diskusjon.....	62
12.1	Oppsummering av hovedfunn.....	62
12.2	Faktorer som bidro til konfliktnivå, og disses innflytelse på meklingsprosessen ...	63
12.3	Meklers vektlegging av tema etter kjennetegn ved en sak	65
12.4	Kjennetegn ved høykonfliktsaker	66
12.5	Mekling versus rettsorientert prosess	67
12.6	Frivillig eller tvungen mekling	68
12.7	Demografiske kjennetegn vedrørende Høykonfliktpar og Lavkonfliktpar	68
12.8	Hvilke kriterier baserer meklerne sine vurderinger på, når de skal vurdere om en avtale er til barnets beste eller ikke.....	70
12.9	Metodiske implikasjoner	72
12.10	Implikasjoner for den fremtidige meklerordningen.....	73
13	Konklusjon.....	75
14	Referanseliste.....	76

Appendiks A til F

1 INNLEDNING

Hvert år er det ca 22 000 nye barn som faller innunder skilsmisse statistikken. Ca 25 prosent av dagens barn lever med skilte foreldre (SSB, 2011). Kjernefamilien er på retur når det gjelder å være den vanligste familieformen for den oppvoksende generasjon. Mer og mer vanlig blir det at man har en sammensatt familiestrukturer med stemor eller stefar, ste- og halvsøsken, bare mor eller far, eller delt bosted mellom foreldrene. Men selv om det er mange barn som i løpet av oppveksten opplever å bli et ”skilsmissebarn”, fører ikke det til at det blir lettere for det enkelte barn å gjennomleve en skilsmisseprosess.

En skilsmisse får som regel omfattende konsekvenser for et barns livssituasjon. Det må kanskje flytte, skifte skole og nærmiljø. Det får ofte se mindre til den ene forelderen, eller det må bytte hjem annenhver uke. Det må forholde seg til nye mennesker, som for eksempel steforeldre, stesøsken, og etter hvert halvsøsken. Det kan bli vitne til foreldrenes sorg og fortvilelse, og føler at det selv må ta på seg rollen som omsorgsperson for mor eller far eller yngre søsken. I verste fall kan det bli dratt inn i en konflikt mellom mor og far, hvor det opplever å bli brukt som en brikke i drakampen mellom foreldrene. En kamp som på overflaten blir forklart som nødvendig for å sikre barnets beste, men som under overflaten kan være styrt av motiver som hevn og sjalusi. Det som er en fellesnevner for disse barna er at de sjelden ønsker at foreldrene skal skille lag, men de har ingen bestemmelsesrett i så henseende, det er de voksnes anliggende, som barna pent må finne seg i å bli en del av. Man kan si at når det gjelder skilsmisser er barna ”nissen som blir med på lasset”.

1.1 Barnas ønsker

Barneombud Reidar Hjermer har sammen med en gruppe skilsmissebarn utarbeidet en ønskeliste over hvordan barn vil at foreldrene skal oppføre seg, og hvordan de vil at foreldrene skal ta vare på dem under en skilsmisseprosess. Barna sier at de ønsker at foreldrene skal fortsette å bo i nærheten av hverandre, de skal være venner, og ikke krangle i nærheten av dem. De skal spørre dem om hva de mener, men ikke la dem få bestemme hva som skjer. Videre skal de ikke konkurrere om hvem som er den beste forelderen, og heller ikke betro sine følelser til dem. Barna synes det er viktig å få beholde sitt gamle nærmiljø, og de vil ikke bli brukt som budbringer mellom foreldrene. I de tilfeller hvor foreldre klarer å forholde seg til denne ønskelisten, går det som regel bra med barna i etterkant av samlivsbruddet. I de fleste tilfeller, er foreldrene opptatt av å gjøre skilsmissen så skånsom

som mulig for barna, og de makter å sette egne behov til side til fordel for barna, og ivareta barna på en god måte gjennom skilsmisseprosessen (Barneombudet, 2011).

1.2 Samlivsbrudd, årsak og konsekvenser

Dette er enormt felt, som har vært forsket på over flere tiår. Hva er årsaken til at mennesker som en gang valgte å leve sammen og stifte familie sammen, velger å gå hver til sitt? Og hvilke konsekvenser har dette valget for voksne og barn som blir berørt av dette? Mange av studiene som er gjort på området, har hatt som utgangspunkt å rede ut hvilke faktorer som gir økt risiko for samlivsbrudd. Disse studiene har gitt holdepunkter for at samboerskap, eller inngåelse av ekteskap i ung alder er en viktig prediktor når det gjelder dette. Videre er det mer sannsynlig med brudd, hvis familien sliter med dårlig økonomi, er lavt utdannet, og arbeidsledige. Tenåringsforeldre er mer utsatt for samlivsbrudd, sammenlignet med eldre foreldre. Samboerskap oppløses to til tre ganger så ofte som ekteskap. Par med ulik etnisk bakgrunn blir betegnet som høyrisikoforhold med tanke på brudd. Andre og tredjegangs samboerskap, eller ekteskap, har mye større sannsynlighet for å ende med brudd, sammenlignet med førstegangsforhold. Barn fra tidligere forhold, gir også økt risiko for samlivsbrudd, det samme gjelder hvis en eller begge parter har vokst opp med skilte foreldre (Jensen & Clausen, 1997; NOU, 1999; Amato, 2010).

Andre studier på dette feltet har sett på interaksjonsferdigheter innad i et forhold, og disses betydning for hvorvidt et forhold skal vare eller ikke. En longitudine studie utført av Clements, Stranley & Markman (2004), ga indikasjoner for at kommunikasjonsferdigheter hadde stor betydning med tanke på fornøydhets i et forhold. De fulgte 100 par gjennom 13 år, og fant at par som hadde evne til å kommunisere rundt problemer, og være lydhøre ovenfor hverandres tanker rundt forskjellige forhold, var mer fornøyde og hadde større sannsynlighet for å holde sammen, enn par som hadde vanskelig for å kommunisere med hverandre. Bradbury and Karney (2004), fant lignende holdepunkter i sin studie, hvor de fulgte 57 par over en periode på 4 år. De fant at individets evne til å håndtere konflikt på en konstruktiv måte, hadde betydning for hvorvidt et forhold ville vare eller ikke. De mente at positive følelser som humor, interesse for hverandre og godhet for hverandre, på en måte nøytraliserte negative følelser og gjorde disse mindre betydningsfulle.

Selv om det er av viktighet å avdekke faktorer som har betydning med tanke på hvor sterkt eller svakt et forhold står, har de fleste studiene på dette feltet konsentrert seg om å avdekke negative konsekvenser en skilsmisse har for både voksne og barn. Dette fordi et viktig satsningsområde, sett i samfunnsperspektiv, er å forebygge negative konsekvenser som

et samlivsbrudd innebærer for både de voksne og barna. De fleste studiene fram til 2000-tallet viser at et samlivsbrudd medfører en betydelig risiko for nedsatt livskvalitet for både barn og voksne. For de voksne innebærer et samlivsbrudd ofte økt belastning på flere hold. De blir enten alene om daglig omsorg for barn, eller får redusert sin daglige kontakt med egne barn. De opplever mindre emosjonell støtte, og må ta viktige avgjørelser alene. Videre fører ofte et samlivsbrudd til dårligere økonomi, og nødvendighet av å flytte. Pågående konflikt med ekspartneren, er en av de faktorene som er sterkeste forbundet med nedsatt livskvalitet i etterkant av et brudd (Amato, 2000). Disse belastningene kan gi konsekvenser i form av økt stressnivå, angst og depresjon (Amato, 2000).

Forskning på barn som har opplevd at foreldrene skiller lag, viser at foreldrenes samlivsbrudd ofte medfører belastninger for barnet, som for eksempel mindre kontakt med den ene av foreldrene, som oftest far, mindre omsorg fra foreldrene, opplevelse og involvering i foreldrekonflikten, og miljøskifte. Funnene som er gjort, har vært konsistente gjennom flere tiår, og viser at barn av skilte foreldre kommer dårligere ut på en rekke områder, sammenlignet med barn fra intakte familie. Blant annet skårer ”skilsmissebarn” dårligere på akademiske tester, viser dårligere psykologisk og sosial tilpasning, har dårligere forhold til sine foreldre, har generelt dårligere livskvalitet og opplever selv oftere skilsmisse i voksen alder (Amato, 2000; 2010; Booth & Amato, 2001; Frisco, Muller & Frank, 2007).

Men dette er et svært komplekst felt, hvor mange faktorer er i interaksjon med hverandre. En av de viktigste faktorene i så måte, er konfliktnivå mellom foreldrene. Der hvor det eksisterer et høyt konfliktnivå mellom foreldrene over tid, angående bosted og samvær for barn, gir forskningen sterke indikasjoner for at det kan ha store skadekonsekvenser for de involverte barna (Lebow & Rekart, 2007; Hetherington & Kelly, 2002; Cummings & Davies, 1994). Ca. 10 prosent av skilsmissebarn kommer innunder kategorien høykonflikt-skilsmisse. Hvilke konsekvenser kan en slik situasjon føre til for et barn? Og hva kan gjøres for å hjelpe foreldre til å komme ut av en slik situasjon, med tanke på barnets beste? Er det tilfeldig hvem som havner i gruppen høykonflikt-skilsmisse, eller er det spesielle kjennetegn som går igjen for de som befinner seg i denne kategorien? Kan meklerordningen slik den framstår i dag, være til hjelp for denne gruppen? Disse spørsmålene står i hovedfokus for alle instanser som behandler slike saker.

2 MEKLING VED SAMLIVSBRUDD

Ordningen med obligatorisk mekling kom i stand nettopp som et redskap i forhold til å sikre at barnet/barna ble ivaretatt når foreldre velger å skille lag. Norge er et foregangsland på akkurat dette feltet, ved at her er det lovpålagt at alle par med felles barn under 16 år, må til mekling ved et samlivsbrudd. Dette gjelder uavhengig av om man har vært gift eller samboende. Med hjemmel i barneloven § 51, tredje ledd, og ekteskapsloven § 26, kreves det en gyldig meklingsattest for å kunne ta ut separasjon, og for å kunne kreve utvidet barnetrygd som enslig forsørger. Man må også inneha en meklingsattest, hvis man ønsker å anlegge en sak for domstolen angående foreldreansvar, samvær og bosted for barnet/barna, barneloven, § 51, første ledd, (Regjeringa, 2010).

Mekling er en prosess, der meklers rolle er å være en nøytral tredjepart, som skal hjelpe foreldrene til å komme til enighet angående bosted og samvær for barnet/barna. Målet med mekling er å komme fram til en skriftlig avtale om bosted og samvær, der mekler skal tilse at hensynet til barnets beste er rådende. Mekler skal ha fokus på barnets beste og gjøre foreldrene oppmerksomme på barnets rett til å bli hørt, og barnets rett til å ha samvær med begge foreldre (Berger, Haynes & Undersrud, 2002).

2.1 Formelle krav til mekler

Det finnes flere utdanningstilbud og kurs å velge mellom, med tanke på å utdanne seg til profesjonell mekler. De fleste meklere i Norge har sin bakgrunn fra utdannelser som omhandler håndtering av mennesker. Den yrkesgruppen som er mest representert innenfor meklerordningen, er 3-årig sosionomutdanning, men andre yrkesgrupper som psykologer, prester og advokater er også representert. Felles for alle, uavhengig av bakgrunn, er at de må gjennom et introduksjonskurs for å kunne få autorisasjon som mekler. Det dreier seg om et kortvarig kurs, over ca to til tre dager, for så å ha årlige samlinger etter at man har startet å praktisere som mekler (Nordhelle, 2006).

2.2 Meklers rolle

Kort sagt kan man si at meklers rolle er å være forhandlingsleder, når foreldrene skal forhandle seg fram til en avtale som begge er tilfredse med, og som er tuftet på barnets beste. Mekler har som oppgave å organisere diskusjonen rundt de tema som det er uenighet om (Berger, Haynes & Undersrud, 2002).

Grethe Nordhelle er en av pionerene på området foreldremekling. Hun sier i sin bok ”Mekling, konfliktforståelse og konflikthåndtering” (2006), at for å være en god mekler, er

det flere prinsipper som må etterfølges. Først fremhever hun prinsippet om autoritet. Dette innebærer at mekler må kunne evne å styre meklingsprosessen. Mekler må ta ledelse over prosessen fra første stund, slik at foreldrene oppfatter meklers autoritet. Samtidig er autoritet tuftet på å være tolerang og tålmodig, og ikke la seg provosere. Videre innebærer autoritet at mekler er i stand til å kunne identifisere en eventuell maktubalanse mellom foreldrene, og inneha kompetanse til å utjevne denne ubalansen.

Det er viktig at mekler er seg bevisst egen språkbruk. Et samlivsbrudd representerer ofte en krise for de som er midt oppi det. Da er det viktig at mekler tenker over hvordan de benevner aktuelle tema. Benevnelser som ”oppløst hjem”, ”skilsmissebarn”, og ”mislykket ekteskap”, er eksempler på uttrykk som kan virke sårende på det foreldrepar som befinner seg midt inne i en skilsmisseprosess. Det kan også virke støtende på foreldrene, å omtale samvær som besøk (Berger, Haynes & Undersrud, 2002).

Mekler bør bruke spørsmålsstillinger som sitt viktigste redskap i samtalen med foreldrene. Det er viktig alltid å starte en meklingstime med å høre hvordan foreldrene har det, og hvordan deres situasjon arter seg. Ved å stille spørsmål er det lettere for mekler å holde styring på prosessen, og sørge for at prosessen er framoverrettet og ikke dveler ved hendelser fra fortiden. Det er ofte slik, spesielt der det er stor konflikt, at foreldrene heller vil snakke om det som har skjedd, og klandre hverandre for ulike ting i forbindelse med skilsmissen. Mekler må snu denne tendensen, og hjelpe foreldrene til å fokusere på fremtiden og barnet/barna (Berger, Haynes & Undersrud, 2002).

2.3 Nøytralitetsprinsippet

Et av de viktigste prinsippene når det gjelder mekling, er at mekler skal være nøytral. Det innebærer at mekler ikke skal ta parti eller favorisere en av partene, eller et bestemt resultat i prosessen. Den grunnleggende holdningen hos en mekler bør være ikke-dømmende. Med det menes at mekler ikke skal reagere negativt på meninger og standpunkter som kommer fram under mekling. Dette fordi en negativ reaksjon mot en av partene, kan indirekte tolkes som en favorisering av den andre part. Mekler bør inneha toleranse for andre menneskers væremåte, selv om den bryter med egne oppfatninger av hva som er den ”riktige” væremåten. Mekler må bevisstgjøre seg selv i forhold til disse aspektene, slik at han/hun klarer å opptre nøytralt, selv i møte med mennesker som vekker antipati eller sympati hos dem (Nordhelle, 2006).

Meklers rolle er å ivareta begge interesser i en konflikt. I tillegg må mekler hjelpe foreldrene til å fokusere på barnet, som ikke er tredjepart i saken, men den egentlige

hovedpersonen. Mekler må prøve å skape en helt ny dynamikk i saken. Dette skjer gjennom å vekke tillit hos begge parter. Tillit skapes først og fremst gjennom at mekler er lydhør over for begge foreldre, ikke fordømmer eller tar parti, men fordeler oppmerksomhet jevnt mellom partene (Blandhol, 2010).

Selv om nøytralitetsprinsippet er grunnleggende i forhold til meklings filosofi, er det viktig for mekler å tenke gjennom og ta stilling til hva som ligger i dette begrepet. Dette fordi misforstått nøytralitet kan føre til at meklingsprosessen fungerer dårlig, noe som igjen kan få følge for barnet i den forstand at avtaler som kommer fram, ikke er tuftet på prinsippet om barnets beste, eller at det vanskeliggjør prosessen med å komme fram til en avtale (Ekeland, 2010). En av de vanligste feilene i forhold til dette, er at meklers redsel for ikke å være nøytral nok, blir det som styrer meklingsprosessen. Dette kan føre til at mekler blir passiv og formell, og ikke tør involvere seg i saken. For foreldre oppleves da mekler ofte som uengasjert, kald og fjern. Under slike forhold er det vanskelig å få til en god prosess. For at meklingsprosessen skal være god, og da spesielt med tanke på de vanskelige konfliktfylte sakene, bør mekler være engasjert og empatisk. Mekler skal vie begge foreldre oppmerksomhet, og lytte til begge parter, som et ledd i det å være nøytral. Samtidig skal han/hun sette grenser hvis forutsetningen for en dialog mellom partene blir berørt, som for eksempel at foreldrene avbryter hverandre, ikke svarer på tiltale, er ufine mot hverandre osv. (Ekeland, 2010).

Det er også viktig at mekler er bevisst på at enkelte saker krever at mekler går bort fra prinsippet om nøytralitet. Dette er saker hvor det gjelder mishandling av barn, eller alvorlig mishandling av voksne, der barn eller voksne lider betydelig overlast grunnet den ene partens atferd (for eksempel rusproblematikk, kriminalitet). I slike saker bør mekler være tydelig, og sette grenser, og eventuelt melde saken videre til egnet instans (Nordhelle, 2006).

2.4 Meklingens verdigrunnlag

Kort fortalt kan man si at meklings verdigrunnlag har utgangspunkt i et positivt og optimistisk menneskesyn. Dette fordi det i meklingsprosessen ikke sitter eksperter og profesjonelle som skal fatte avgjørelser på vegne av partene. Mekleren skal først og fremst gi aksept for at partene er frie og ansvarlige individer, som selv kan greie ut i en eventuell problematikk, og finne løsninger på denne. Meklers bistand skal være å styre denne prosessen inn på riktig spor, og hjelpe partene til selv å reflektere over eventuelle svakheter i en samværsplan, eller få øynene opp for egen rolle i en konflikt. Men et slikt verdigrunnlag er ikke uproblematisk, mekler må finne en grense for når en inngripen likevel er nødvendig. Det kan for eksempel dreie seg om avtaler som overhodet ikke er tuftet på barnets beste, men slik mekler ser det,

rett og slett kan være skadelig for barnet. Videre kan det dreie seg om et så ulikt styrkeforhold mellom partene, at en av partene er skadelidende under dette. Slik kan man si at mekler skal vise respekt og gi aksept for partenes frihet til selv å velge, men skal ikke passivt godta at den dominerende part, trekker ned den andre part, eller at barnets beste ikke blir etterfulgt (Blandhol, 2010).

Videre er meklingsverdigrunnlag tuftet på prinsippet om frivillighet. Det betyr at det anses som lite hensiktsmessig å ”tvinge” folk til å mekle videre, hvis viljen til å mekle ikke er tilstede. Dette fordi meklingsgrunnpilar omhandler selvbestemmelse. Det er foreldrene selv som skal bestemme struktur og innhold i en avtale. Er da viljen ikke til stede hos foreldrene til å forhandle rundt en avtale angående bosted og samvær for felles barn, anses det som lite hensiktsmessig å ”tvinge” foreldrene til å fortsette denne forhandlingen (Salem, 2009). Sannsynligheten er da stor for at mekler vil møte par som er resignerte og uten håp om å komme fram til noen løsning (Gulbrandsen & Tjersland, 2010). Samtidig er dette et svært viktig område å sette fokus på for framtiden. Dette fordi par som gjennomgår mekling uten å klare å komme fram til en løsning angående bosted og samvær for felles barn, gjerne går videre til retten for å få avgjort tvisten der. Noe som både er kostbart for samfunnet, og en belastning for både barn og voksne, ved at en rettsprosess ofte fører til økning i konfliktnivået (Gulbrandsen & Tjersland, 2010).

2.5 Meklingens innhold

Formålet med mekling kommer fram i § 26 i lov av 4. juli 1991 nr 47 om ekteskap (ekteskapsloven), og § 52 i lov av 8. april 1981, nr 7 om barn og foreldre (barneloven), som sier at meklingen skal være til hjelp for foreldrene i forhold til å komme fram til en avtale om foreldreansvar, hvor barnet skal bo fast og samværsrett. Under meklingen skal det legges stor vekt på hva som anses å være den beste ordningen for barnet. I forskriften om mekling etter samlivsbrudd sier § 1 at i meklings første time skal foreldrene gjøres kjent med meklingsordningen og målet med meklingen. Videre sier forskriften at foreldrene skal gjøres kjent med aktuelle regler i barneloven, samt annet regelverk som gjelder for barn og foreldre, når foreldrene ikke lengre skal bo sammen. Hvis foreldrene ikke klarer å komme fram til en avtale i løpet av første meklingstime, skal mekler i følge forskriften, oppfordre foreldrene til å ta i mot tilbudet om inntil 6 timer til med mekling. Mekler skal også informere om andre alternativer, der mekler ser at man ikke kommer til å komme fram til en avtale. Avtalen som foreldrene kommer fram til er i følge § 65 i barneloven, ikke gjenstand for tvangsfullbyrding. Mekler står heller ikke ansvarlig for en avtales innhold, det er det bare foreldrene som gjør.

I § 2 i forskriften angående mekling ved samlivsbrudd, framholdes viktigheten av at mekler hele tiden skal ha et overordnet fokus for at barnets beste skal ivaretas. Avtalen som foreldrene inngår skal i hovedsak rette seg etter det som antas å være den beste løsningen for barnet/barna. Mekler plikter også til å informere foreldrene om barnets/barnas rett til å få uttale seg, og barnets rett til samvær med begge foreldrene (Det Kongelige Barne og Likestillingsdepartement, rundskriv, Q-02/2008).

2.6 Effekten av mekling

Når det gjelder å rede ut effekten av mekling, har det ofte blitt gjort ved å sammenligne mekling med rettsorienterte prosesser. De fleste effektstudier har som hensikt å rede ut meklingsprosessen, utfall av meklingen og faktorer som kan predikere at meklingen fører fram til enighet. Prosess-studier omhandler ofte kartlegging av meklers bakgrunn, holdninger, atferd og konteksten meklingen foregår i. De fleste effektstudiene har fokus på utfall av mekling. Spørsmålene som stilles her, er hvorvidt man kommer til enighet i større grad gjennom mekling, sammenlignet med rettsorienterte prosesser. Fokus ligger også på fornøydhet hos klientene, kjønnsdifferanser, og hvordan foreldre samarbeider etter mekling. Med bakgrunn i funn som er gjort i slike studier, prøver man å kartlegge hvilke faktorer som sannsynliggjør enighet mellom partene, og hvilke faktorer som utgjør en risiko for å mislykkes i forhold til å komme til enighet under mekling (Benjamin & Irving, 1995).

Det er gjort mange studier på dette feltet, og her refereres noen av funnene som er gjort. Et av de mest framtrepende funn som er gjort i flere av disse effektstudiene, er at avtaler som kommer i stand gjennom mekling blir mer respektert, sammenlignet med avtaler som kommer etter domsavsigelser. Men man finner samtidig holdepunkter for at denne effekten avtar med tiden (Emery, 1994; Kelly, 1993). Man antar at årsaken til at meklingsavgjørelser blir mer respektert og overholdt, sammenlignet med domsavsigelser, kommer av at meklingsavgjørelsene har foreldrene selv vært med på å utforme, og har slik større kontroll over resultatet. Mens domsavsigelsene er utenfor foreldrenes kontrollområde. Videre viser studier at mekling innehar en positiv innvirkning på kommunikasjonen mellom foreldrene, noe som kan ha en positiv betydning for det videre samarbeidet dem imellom (Smørødal & Thuen, 2004). Det er også et fremtredende trekk at man finner flere avtaler med utvidet samvær, i samværsplaner som er utformet under mekling, sammenlignet med domsavgjørelser (Kelly, 1993).

En av de mest omfattende studiene som er gjort på dette området ble utført av Kelly og kolleger på slutten av 1980-tallet (1991). I denne studien deltok 153 foreldrepar fordelt på to

grupper. Den ene gruppen skulle gjennomgå et omfattende meklingsprogram i etterkant av samlivsbruddet, mens den andre gruppen gikk gjennom en vanlig rettsorientert prosess. Meklingstilbudet var av omfattende art, med fokus på alle problemområder som kan relateres til et samlivsbrudd. Eksempler på dette kunne være konflikt, hva skyldes konflikten, samværsplaner, kommunikasjon og samarbeid, holdninger til hverandre som foreldre, depresjon og sinne. Gjennomsnittlig hadde foreldre som var med i meklingsgruppen 10 timer med mekling, før de kom fram til en samværsplan. Foreldre som falt ut av studien på et tidlig tidspunkt, uten å ha kommet fram til enighet, ble ekskludert fra studien. Foreldrene svarte ved studiens start på et 89 punkts spørreskjema, med hensikt å kartlegge konfliktnivå og samarbeidsevne. Kartlegging av meklingsgruppen og rettsgruppen initialt, viste ingen signifikante forskjeller mellom disse. Nivå av konflikt angående omsorgsarrangement for barnet/barna, og uenighet i henhold til andre aspekter som hadde med barnet/barna å gjøre, var noenlunde likt for de to gruppene.

Det ble gjort analyser av varians og co-variens for å finne eventuelle forskjeller mellom meklingsgruppen og rettsgruppen. Disse viste at det var signifikante forskjeller mellom disse gruppene i etterkant av meklingsprosessen eller den rettsorienterte prosessen i forhold til evne til samarbeid, holdninger til hverandre som foreldre, konfliktnivå, fiendtlighet, kontakt og kommunikasjon mellom foreldrene. Meklingsgruppen kom bedre ut på alle disse punktene, sammenlignet med rettsgruppen. Konklusjonen som ble trukket med bakgrunn i disse resultatene, var at en intensiv og omfattende meklingsprosess, hadde en positiv effekt på det fortsatte foreldreskapet, mens en rettsorientert prosess førte til større splid, sinne og konfliktnivå mellom foreldrene. Men studiene viste også at etter to år var det marginale forskjell mellom gruppene.

Fornøydhets med prosessen er et annet aspekt som ofte har vært i fokus, når det gjelder studier rundt mekling eller rettsorienterte prosesser. Her varierer resultatene. Flere studier viser at flere er fornøyde med prosessen av de som har brukt mekling som metode, sammenlignet med de som har brukt rettssystemet. Men når man inkluderer alle som har vært til mekling i undersøkelsen, og ikke bare de som kom fram til enighet, er ikke forskjellen mellom gruppene så stor lengre (Beck, Sales & Emery, 2004).

Et annet funn som går igjen i flere av studiene som er gjort på dette feltet, er at fedre i større grad enn mødre, er mer fornøyd med mekling sammenlignet med rettsorienterte prosesser (Kitzmann & Emery, 1993; Emery, Matthews & Wyer, 1991). I Kitzmann og Emerys feltstudie fra 1993, blir 71 par fordelt tilfeldig i forhold til enten mekling eller rettsorientert prosess. Studiens hensikt var å kartlegge hvorvidt det var forskjeller med tanke

på foreldrenes fornøydhetsnivå, både med prosessen og resultatet. Studien avdekte at mødrene jevnt over var like fornøyde uavhengig av hvilken gruppe de tilhørte, mens fedrene i meklingsgruppen var langt mer fornøyde, sammenlignet med fedrene i rettsgruppen. Fedrene i meklingsgruppen mente at meklingsprosessen var mer rettferdig, de følte at de hadde større kontroll, og var også mer fornøyde med resultatet, enn fedrene i rettsgruppen var.

Tidsaspektet så også ut til å inneha betydning med tanke på fornøydhetsnivå. Jo lengre tid meklingsprosessen varte, jo mer fornøyde var foreldrene, sammenlignet med foreldre som gikk til domstolen. Foreldre som meklet en eller to ganger, var signifikant mindre fornøyde, sammenlignet med de som gikk til mekling over et lengre tidsrom (Beck, Sales & Emery, 2004).

Selv om ikke alle studier har gitt entydige svar på hvorvidt mekling er et bedre alternativ enn rettsorienterte prosesser, når det gjelder å komme til enighet angående omsorgsarrangement for felles barn, er det likevel bred enighet på feltet i henhold til at mekling er tuftet på prinsipper som samarbeid, kommunikasjon, tillit og fellesskap, mens rettsorienterte prosesser er tuftet på konkurranse. I mekling ligger fokus på å finne begge parter sterke sider, i motsetning til i retten hvor fokuset ligger på å finne motpartens svake sider (Beck, Sales & Emery, 2004).

I tillegg til å sammenligne foreldre som har meklet og foreldre som har gjennomgått rettsorienterte prosesser i etterkant av et samlivsbrudd, med tanke på tidsbruk, fornøydhetsnivå og antall avtaleinngåelser, er det også gjort flere studier hvor hensikten har vært å utrede hvorvidt mekling har en positiv effekt i forhold til stressnivå, mestringsfølelse, kontroll og konfliktnivå. En studie utført av Walton, Oliver & Griffin (1999), viste at både barn og foreldre hadde et moderat nivå av stress initialt i studien, og før mekling, og at stressnivå for foreldrene falt, mens psykologisk velvære for foreldrene økte etter mekling. Samtidig rapporterte foreldrene samme grad av depresjon og somatiske plager, som før mekling. Når det gjaldt barna, var det ikke noe signifikant nedgang i stressnivå eller økt velvære for disse. Samtidig så rapporterte barna om økt selvværd og mindre depresjon etter mekling, sammenlignet med før mekling. Slik kan man si at denne studien ikke ga noe entydig svar på hvorvidt mekling er med på å senke stressnivå og øke livskvalitet hos foreldre og barn som er involvert. Denne studien hadde et relativt lite utvalg med 20 foreldrepar og 40 barn i alderen 6-18 år, noe som kan være en forklaring på de noe uklare resultatene som forelå.

3 HENSynet TIL BARNETS BESTE

Prinsippet om barnets beste skal være ledetråd når foreldrene skal lage avtale angående bosted og samvær. Det er meklers oppgave å se til at dette prinsippet blir fulgt opp. Men prinsippet om barnets beste er et svært vidt definert prinsipp, og et universalt prinsipp, noe som gjør dette til en krevende oppgave.

Artikkel 3 i FN`s barnekonvensjon, er grunnpilaren med tanke på prinsippet om barnets beste, barnekonvensjonens mest sentrale begrep, og lyder slik:

«Ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn»

«Partene påtar seg å sikre barnet den beskyttelse og omsorg som er nødvendig for barnets trivsel, idet det tas hensyn til rettighetene og forpliktelsene til barnets foreldre, verger eller andre enkeltpersoner som har det juridiske ansvar for ham eller henne, og skal treffe alle egnede, lovgivningsmessige og administrative tiltak for dette formål».

«Partene skal sikre at de institusjoner og tjenester som har ansvaret for barns omsorg eller beskyttelse, retter seg etter de standarder som er fastsatt av de kompetente myndigheter, særlig med hensyn til sikkerhet, helse, personalets antall og kvalifikasjoner samt kvalifisert tilsyn» (Haugli, 2008, side 46).

Det fastslås at barnets beste skal komme i første rekke, og sådan være et grunnleggende hensyn ved alle tiltak som gjelder barn. Barnekonvensjonen bygger på et grunnleggende syn som sier at barn har samme ukrenkelige menneskeverd som voksne, og videre at også barn har de samme menneskerettigheter som hva voksne innehar. Det kan likevel være vanskelig å finne en god balansegang mellom barns rettigheter og plikten som de voksne og som samfunnet har i forhold til å beskytte barna. Barnet har rett til og behov for beskyttelse, samtidig som det har rett til og behov for anerkjennelse med tanke på selvstendig utøvelse av rettigheter, medinnflytelse, og medbestemmelse i anliggende som angår dem (Haugli, 2008).

Men prinsippet om barnets beste har ikke et entydig innhold. Forklaringen til dette må ses i sammenheng med at dette prinsippet skal gjelde for alle barn, i alle aldre, verden over, hvor mennesker lever under ulike kår og i ulike kulturer. Det viktigste aspektet vedrørende prinsippet om barnets beste, er en grunnleggende holdning om respekt for barnets fulle menneskeverd og integritet. Den er lik uavhengig av tid og kultur. Ved anvendelse av

prinsippet er selve grunntanken den at man skal ta utgangspunkt i det enkelte barns behov og forutsetninger. Barn er forskjellige, det betyr at det som er det beste for et barn, ikke nødvendigvis også vil være det beste for et annet barn. Slik kan man si at barnets beste er relativt. Hva som er til barnets beste kan også endre seg på sikt. Og hva som generelt antas å være til det beste for barn i dag, ble kanskje ikke like mye vektlagt for et tiår tilbake. Et eksempel på et slikt aspekt, er prinsippet om best mulig samlet foreldrekontakt. Dette prinsippet blir nok lagt mye større vekt på i dagens samfunn, sammenlignet med et og to tiår tilbake (Backer, 2008).

Sett i et psykologisk perspektiv skiller det mellom grunnleggende og andre viktige behov. Å få dekt grunnleggende psykologiske behov vil være avgjørende for et barns normale utvikling. Hvis dette svikter kan det medføre dype og varige skader på barnet. Disse behovene dreier seg om behov for omsorg og beskyttelse, et stabilt og varig forhold til familien, behov for å få og gi kjærlighet til personer i sin nærhet, ha innflytelse på og mulighet til å påvirke egen situasjon. Videre er det viktig at et barn gis mulighet for utvikling i et miljø som tilgodeser barnets behov for stimulans, og hvor venner og nære voksne hjelper barnet til å sette grenser for egne handlinger. Det er og viktig at barnet lærer å ta ansvar, og etter hvert blir gitt mulighet til å frigjøre seg fra sin avhengighet av foreldrene. Det er viktig at alle instanser som har med barn å gjøre innhenter aktuell forskning, studier, statistikk og kartlegging på området, når det skal treffes beslutninger som kan sies å være basert på kunnskap. Det er også helt avgjørende for å kunne oppnå et barns beste, at man tilegner seg kjennskap om det enkelte barns situasjon og forutsetninger (Haugli, 2008).

Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn, av den grunn må det en viss bevisbyrde til, dersom andre hensyn må gå foran. Man må kunne bevise at det ikke finnes andre gjennomførbare og akseptable løsninger (Haugli, 2008).

3.1 Kritikk av prinsippet

”Et kritisk spørsmål er om det grunnleggende behovet for prinsippet blir borte når konvensjonen anerkjenner barns rettigheter og ikke bare barns interesser” (Haugli, 2008, side 49).

Det aspekt som har vært rettet størst kritikk mot, er at hva som er til det beste for barn, ikke er nærmere definert. Det er heller ikke etablert kriterier til bruk i evalueringen av om statene følger opp dette prinsippet. Faremomentet når dette prinsippet anvendes i en altfor generell betydning, og med et ubestemt innhold, er risikoen for at prinsippet blir så åpent at det blir uforpliktende, og dermed verdiløst (Haugli, 2008).

Ved en skilsmisse er det hensynet til barnets beste som skal være det avgjørende kriterium, når det skal tas bestemmelser i henhold til bosted og samvær. Dette gjelder både når foreldre alene skal ta disse avgjørelsene, og når dette skal avgjøres av forvaltningen eller domstolene (NOU, 2008). Hensynet om barnets beste skal i slike saker gå foran konkurrerende interesser. Utfordringen sådan, ligger i det faktum at barnets beste er et svært dynamisk begrep. Selv om barnets beste skal være en rettesnor i slike anliggender, kan man ikke overse eller undergrave andre viktig hensyn. Det viktigste aspektet når det gjelder å komme fram til omsorgsarrangementer som er til barnets beste, blir å søke etter det aktuelle barnets erfaringsverden, og slik ha et grunnlag for å vurdere hva som vil være den riktige løsningen, for å kunne dekke akkurat dette barnets særlige behov, og gi akkurat dette barnet de muligheter til utvikling som det har krav på (NOU, 2008).

Det har vært en utvikling på dette området de seneste årene, hvor man ser at fokus i lovgivning har blitt flyttet fra foreldrene til barnet. Dette gjelder for alle nordiske land. Det gjennomgående trekk når det gjelder forholdet mellom barn og foreldre, er at det er barnets perspektiv som er utgangspunkt for enhver drøftelse (NOU, 2008).

Slik kan man si at ved alle avgjørelser om forelderansvar, hvor barnet skal bo fast og om samvær, først og fremst skal rette seg etter det som vil være best for barnet. Problemet i forhold til dette er at barneloven ikke angir veiledende momenter i henhold til dette. Dette vanskeliggjør vurderingen av hva som er barnets beste. Grunnen til at dette punktet er så vagt definert i den norske barneloven, er tanken om at konkrete angivelser kunne føre til at fokus ble flyttet fra hovedregelen om en konkret vurdering av forholdene i hvert enkelte tilfelle, til generelle uttalelser om hva som ansees å være til det beste for barn. Men selv om barnets beste ikke er klart definert i barneloven er det visse komponenter som er fremtredende i organer som skal forvalte og ivareta barnets interesser. Disse komponentene er at foreldrene skal sikre forsørgelse av barnet, videre ansees det som viktig at det skal etableres kontakt og tilhørighet mellom forelder og barn, og at denne vedlikeholdes, også når foreldrene bor hver for seg. Barnet har også krav på praktisk omsorg og utviklingsstøtte av sine foreldre. Det ansees også som viktig i henhold til barnets beste, at dette bør skje på måter som er forutsigbare, men samtidig følsomme og respektfulle overfor barnets behov, personlige kapasitet og preferanser. En av de viktigste komponentene når man skal finne omsorgsløsninger for barnet, som skal være tuftet på det beste for barnet, er forståelsen av at barnet ikke er en tredjepart, men en hovedperson som blir utsatt for en kombinasjon av hva hver av foreldrene tilbyr og yter. I de fleste tilfeller er det til det beste for barnet at begge

foreldre fortsetter å bidra selv etter et samlivsbrudd. Slik kan man si at den beste forelderen for et barn, normalt sett er begge foreldrene sammen (NOU, 2008).

3.2 Hva legges vekt på i praksis i forhold til prinsippet om barnets beste

Hvis man ser på hva domstolene ofte legger vekt på, i forhold til prinsippet om barnets beste, er de viktigste og mest sentrale momentene som går igjen i flere avgjørelser, risikoen ved miljøskifte, ønsket om å gi barnet størst mulig samlet foreldrekontakt, barnets egne uttalte ønsker, unngåelse av deling av en søskenflokk, forhold i hjemmet og foreldrenes personlige egenskaper.

Kristin Skjørten (2005), har brukt domstekster som kunnskapskilde i sin bok ”Samlivsbrudd og barnefordeling”, og slik funnet hva domstolene i Norge på 1990 og 2000-tallet har lagt vekt på i forhold til prinsippet om barnets beste. Hun fant at retten anser det som viktig å unngå miljøskifte. Det ble lagt til grunn at det oftest innebærer en belastning for et barn å skifte miljø, og at det av den grunn ikke er til dets beste. I de fleste dommer påpekes det at for at et miljøskifte skal vurderes, må det foreligge overvekt av sannsynlighet for at endringen vil innebære en fordel for barnet.

Et annet viktig punkt er unngåelse av deling av en søskenflokk. Retten antar at det i de fleste tilfeller er til det beste for barn, å få vokse opp med sine søsken. Men dette punktet må veies opp mot andre viktige hensyn. Hvis for eksempel deling av søskenflokken kan være utslagsgivende i forhold til at barna får bedre kontakt med begge sine foreldre, kan deling være et bedre alternativ, enn å holde søskenflokken samlet.

Videre er retten opptatt av barnets egne uttalte ønsker. Barnelovens § 31, påpeker at et barn har rett til å bli hørt angående saker som omhandler det selv. Barn over 12 år skal høres om valg av bosted og deres ønsker skal tillegges stor vekt. Barn mellom 7 og 12 år, skal også få si sin mening, men den skal ikke ha avgjørende betydning. Vilkåret for at barn skal inviteres til å komme med sin mening, er at barnet er i stand til å danne egne synspunkter, og i noen grad forstå konsekvensene av disse (Sandberg, 2008). Det er samtidig viktig å understreke at barnets uttalerett ikke er ensbetydende med at barnet selv skal bestemme hvor det skal bo fast, og det er heller ikke ensbetydende med at barnet må uttale seg. Det sistnevnte understrekes i en Høyesterettsdom fra 16.03. 2007, HR-2007-00518-A, punkt (23), som sier at: ”barn skal i utgangspunktet ikke, uansett alder og modenhet, pålegges det ansvar det er å velge mellom sine foreldre”.

Momentet om best mulig samlet foreldrekontakt, er i de senere år blitt framholdt som et av de aller viktigste, med tanke på ivaretagelse av barnets beste. Barnet skal sikres størst

mulig kontakt med begge sine foreldre. Både lovgivning med en lovfestet samværsrett og rettspraksis understreker viktigheten av følge opp dette prinsippet. I flere saker har den av foreldrene, som antas å kunne sørge for vedvarende og regelmessig kontakt med begge foreldre, vært den som har fått barnet boende hos seg.

4 HVA SKAL FORELDRENE BLI ENIGE OM

De tre hovedelementene som foreldrene skal komme til enighet om i avtalen for barnet/barna, er i følge loven: foreldreansvaret, bostedskompetansen og samværsretten. Men hva innebærer dette?

4.1 Foreldreansvar

Barneloven § 30 omhandler foreldreansvaret. Foreldreansvar innebærer både en plikt når det gjelder å gi omsorg for barnet, og en rett til å være med på bestemmelser på vegne av barnet, i personlige forhold av ulike art. Disse områdene hører innunder foreldreansvar, vergemål, avgjørelse om medisinsk behandling, samtykke til medisinske inngrep, valg av type skole, samtykke til adopsjon, navnevalg, samtykke til inngåelse av ekteskap, innmelding i trossamfunn, utstedelse av pass og flytting utenlands. Man skal også i fellesskap stimulere barnet til å ta en utdanning tilpasset dets evner og forutsetninger. Når man som foreldre har felles foreldreansvar, betyr det at disse avgjørelsene skal tas i fellesskap. Barneloven § 35b, omhandler hva foreldreansvar innebærer når foreldre ikke lengre bor sammen. Her påpekes det at ved felles foreldreansvar skal begge foreldre fortsatt involveres når det gjelder større avgjørelser om dagliglivet (Berger, Haynes & Undersrud, 1994).

4.2 Bostedskompetansen

Barnelovens § 37 sier at den av foreldrene som har barnet boende fast hos seg, kan ta avgjørelser som gjelder vesentlige sider av omsorgen. Eksempler på slike avgjørelser er spørsmål om barnet skal være i barnehage, hvor i landet barnet skal bo, og andre store avgjørelser som omhandler dagliglivet. Grunnlaget for dette har utgangspunkt i, at det er både naturlig og praktisk, at den forelderen som har barnet boende hos seg, alene kan treffe avgjørelser som omhandler dagliglivet. Dette også når det foreligger felles foreldreansvar. Det vil være både urimelig og ugjennomførlig, om den andre forelderen skulle kreve å få ta del i, og få si sin mening om dagligdagse avgjørelser som omhandler klær, døgnrytme, mat osv.

Det er likevel viktig å ha syn for den glidende overgangen fra de mer trivielle avgjørelser til beslutninger som har større innvirkning og betydning for barnet. Dette kan være avgjørelser som omhandler valg av vennekrets, omfattende fritidsspørsmål, generelle kostvaner osv. Felles er at alle disse punktene reiser viktige prinsipielle spørsmål om oppdragelse og sosialisering av barnet (NOU, 2008).

Avgjørelsen om hvor i landet barnet skal bo, står i en særstilling med tanke på hvilke konsekvenser denne har for barnet, og har vært det punktet innenfor bostedskompetansen,

som har vært gjenstand for størst diskusjon. I teorien innehar ikke bostedsforelderens adgang til å foreta flytting, hvis dette vanskeliggjør gjennomføring av avtalt eller pålagt samvær. Likevel innehar bostedsforelderens rett til å flytte, også uten å måtte begrunne et slikt valg. Inntil nå har det ikke vært noen sanksjoner som begrenser bostedsforelderens valg om å ta med barnet/barna, å flytte langt fra den andre forelderens. Det har vært stilt spørsmål til om det er riktig at bostedsforelderens fortsatt skal få inneha slik makt til alene å kunne avgjøre en så viktig sak, som har så store konsekvenser for barnet/barna, og som i verste fall fører til begrenset samvær med den andre forelderens.

Et av argumentene for å innskrenke denne rettigheten for bostedsforelderens, har vært at flytting kan innebærer en risiko for at barnet mister viktig foreldrekontakt, og videre representerer flytting en viktig kilde til konflikt mellom foreldrene. Begge deler innebærer en ikke ubetydelig risiko med tanke på skadevirkninger for barnet, og spesielt er risikoen stor i kjølvannet av en skilsmisse, fordi barnet da er ekstra sårbart. Selv om en forelder kan ha mange gode grunner for å ville flytte, som for eksempel ny kjæreste, ny jobb eller skolegang, så bør hensynet til barnets beste likevel veie tyngst (NOU, 2008).

Fra og med 1. Juli 2010, ble det innført varslingsplikt ved innlands flytting. Barnelovens § 42 lyder nå slik: *Barnet har rett til samvær med begge foreldra, jamvel om dei lever kvar for seg. Foreldra har gjensidig ansvar for at samværsretten vert oppfylt. Dersom ein av foreldra vil flytte, og det er avtale eller avgjerd om samvær, skal den som vil flytte, varsle den andre seinast seks veker før flytting*

4.3 Samvær

Barnelovens § 42, omhandler barnets rett til samvær med begge sine foreldre. Loven påpeker at foreldrene har gjensidig ansvar for at samværsretten blir oppfylt. Denne paragrafens hovedformål er å understreke at barnet har behov for, og rett til kontakt med foreldrene (Backe, 2008). Barnelovens § 43, andre ledd, første punktum, sier at hovedregelen er at foreldrene selv avtaler omfanget av samværet på bakgrunn av hva de mener er det beste for barnet. Men det pekes på at man også skal legge vekt på hensynet til best mulig samlet foreldrekontakt, hvor gammelt barnet er, i hvilken grad barnet er knyttet til nærmiljøet, reiseavstand mellom foreldrene, og hensynet til barnet ellers. Når det for eksempel gjelder hensynet til barnets alder, pekes det på at for små barn så kan det være til barnets beste, å inneha base hos den ene forelderens, og heller ha mange jevnlike, men kortvarige besøk hos den andre forelderens (Ot.prp. nr. 104, 2008-2009). Tanken bak dette er at små barn er mer sårbare i forhold til sin emosjonelle tilknytning til nære omsorgspersoner, noe som er et ledd i

barnets utvikling av emosjonell trygghet. Når små barn må utvikle sine primære tilknytningsrelasjoner i en splittet familie, antas det at det er til barnets beste med kortvarige og regelmessige atskillelser til sine nærmeste omsorgspersoner (Smith, 2010). Samvær har videre som formål å sikre at den kontakt barnet har med begge sine foreldre ivaretas, og loven fastslår at den av foreldrene som ikke innehar bostedskompetansen, har rett til samvær med barnet (Kock & Walstad, 2005).

Barnelovens legaldefinisjon definerer vanlig samvær til å være annen hver helg og en dag med overnatting i uken, samt tre uker sommerferie, annenhver jul, høst, vinter og påskeferie. Et samvær kan etter barnelovens § 43 første ledd, andre punktum, fastsettes til 50 % av tiden. Da bor barnet like mye hos hver av foreldrene, men begge har ikke den samme juridiske kompetanse. Ved delt bosted har begge foreldre den samme juridiske kompetanse, men det behøver ikke å bety at barnet bor like mye hos begge foreldre. Det er likevel viktig å peke på at selv om 50 % samvær og delt bosted har kompetansmessige ulikheter, vil den praktiske forskjellen for barnet ofte være minimal (NOU, 2008).

4.4 Delt bosted

Barneloven inneholder ingen definisjon av delt bosted. Kort skissert forstås begrepet slik at ved delt bosted bor barnet fast hos begge foreldre. Det betyr videre at begge foreldre innehar bostedskompetanse, med de rettigheter og plikter som følger av dette. Hvorvidt et omsorgsarrangement skal betegnes som delt bosted eller fast bosted/samvær, omhandler ikke tiden barnet tilbringer eller bor hos den respektive forelder. Det avgjørende er den avtale som er inngått mellom foreldrene. Foreldre kan for eksempel avtale delt bosted, selv om barnet tidsmessig bor mer hos den ene, eller omvendt kan det avtales fast bosted hos den ene, selv om barnet tilbringer like mye tid hos den andre i form av samvær (NOU, 2008).

Kristin Skjørten, Rolf Barlindhaug og Hilde Lien (2004), har gjort en omfattende undersøkelse blant barn og foreldre som hadde valgt denne boformen. Den viste at for de fleste barn og foreldre, så fungerte delt bosted godt. Men da måtte gjerne noen kriterier være oppfylt. Disse var hyppig og god kommunikasjon mellom mor og far, nær avstand mellom foreldrehjemmene, foreldrene hadde respekt for hverandres vurderinger i den daglige omsorgen for barnet/barna, foreldrene evnet å justere seg etter barnas behov, og det var lavt konfliktnivå

Foreldreundersøkelsen avdekket at de fleste foreldrene var fornøyde med delt bosted, og de mente også at det fungerte bra for barna. Intervjuene med barna viste at de fleste barna levde bra med delt bosted, og ønsket ingen endringer.

Undersøkelsen avdekket videre at det var flere kjennetegn ved foreldre som valgte delt bosted for barna i etterkant av et samlivsbrudd. Tidligere undersøkelser har vist at fedre med høy utdanning oftere tar ut barselpermisjon, og også deltar mer aktivt i omsorgen for sine barn, sammenlignet med fedre med lavere utdanning. Disse fedrene er i større grad representert i forhold til delt bosted og utvidet samvær. Slik var det også i denne undersøkelsen. Hele 37 % av delt bosted-fedrene hadde høyere utdanning mot bare 14 % av samværsfedre. Også delt bosted-mødre hadde mer utdanning sammenlignet med enslige mødre. Delt bosted-mødrene var også yrkesaktive i større grad, enn de enslige mødrene i denne undersøkelsen. Videre viste undersøkelsen at delt bosted-fedrene i større grad enn samværsfedrene, hadde deltatt i det daglige omsorgsarbeidet på lik linje med barnas mødre, mens de var en intakt familie.

Når det gjaldt kjennetegn ved barna, så var det flest barn mellom syv og tolv år som hadde delt bosted. I denne undersøkelsen var det bare ni prosent av barna som var under fem år, og bare syv prosent var over 15 år. Det er nærliggende å tro at dette kommer av at for små barn kan det være for lenge å være borte fra den andre forelderen, mens for de eldste barna er det viktig at de får ha daglig kontakt med vennemiljøet sitt.

Flere undersøkelser blant barn som bor like mye hos begge foreldrene, gir indikasjoner for at disse klarer seg bedre på skolen, har mindre psykiske problemer, sjeldnere rusproblematikk og kommer sjeldnere i kontakt med politiet, sammenlignet med den gruppe barn som ikke har like mye kontakt med begge foreldre etter et samlivsbrudd. Man må likevel ta forbehold til disse resultatene, siden mange andre faktorer kan spille inn i forhold til dette. Det er blant annet en kjensgjerning at foreldre som velger delt bosted, har mindre konflikt enn andre foreldre. Slik kan det tenkes at grad av konflikt og samarbeid mellom foreldrene er den utslagsgivende faktor i henhold til forskjellen mellom disse gruppene (Thuen, 2004).

5 KONFLIKT

Konflikt blir ansett som den største uavhengige faktoren når det gjelder negative konsekvenser for barn i etterkant av et samlivsbrudd. Longitude studier finner klare holdepunkter for at konflikt både i den intakte familie og den skilte familie gir risiko for at barnet skal utvikle problemer både emosjonelt og atferdsmessig (Kline, Johnston & Tchann, 1991; Johnston & Roseby, 1997; Cummings & Davies, 1994; Grych & Fincham, 1990; Hanson, 1999; Amato, 2000).

5.1 Kilder til konflikt

De vanligste årsakene til konflikt i et forhold har utspring fra menneskelige egenskaper, som for eksempel personlighet, kommunikasjonssevne og erfaringsbakgrunn. Det er ofte vanskelig å skille ut en klar kilde til konflikt, for det omhandler ofte et sammensatt mønster av faktorer og tilstander, som sammen fører til høyt konfliktnivå. Forskning viser at høykonfliktpar ofte er kjennetegnet av mistillit til hverandre, dårlig evne til kommunikasjon, dårlig evne til problemløsning og fiendtlig innstilling til hverandre (Anderson, Anderson, Palmer, Mutchler & Baker, 2010).

I tillegg er problemer som sykdom, psykiske problemer, rus og vold assosiert med konflikt og brudd (Amato, 2010).

Det er også noen demografiske kjennetegn som gjennom forskning har blitt assosiert med konflikt. Utdanningsnivå er et eksempel på dette. Flere studier har funnet indikasjoner for at fedre med høy utdanning har mer konflikt med sine barns mødre i etterkant av et samlivsbrudd, sammenlignet med fedre som ikke har høyskole eller universitetsutdanning. En longitude studie av Kalil, Mogstad, Rege, og Votruba (2010), viser denne tendensen. Denne studiens formål var å rede ut konsekvenser for barn, med tanke på fedrenes involvering i barnet/barnas liv, i etterkant av et samlivsbrudd. Resultatet viste at fedrene i denne studien som var høyt utdannet, rapporterte om et høyere konfliktnivå med sine eks partnere, samtidig viste studien at disse fedrene hadde mer samvær med barna, sammenlignet med fedrene som ikke var høyt utdannet.

Men det er også flere studier som viser at høy utdanning er assosiert med mindre risiko for konflikt i den intakte familie, og mindre risiko for samlivsbrudd (Amato, 2010).

Familiestruktur kan også være en kilde til konflikt. For eksempel så er det oftere konflikt i familier hvor mor og/eller far har barn fra tidligere forhold med inn i den nye familien (Thuen, 2004). Dette er ikke et uventet funn. De fleste finner seg nye partnere etter et

samlivsbrudd. Forskning viser at mange likevel ikke er forberedt på kompleksiteten som preger en slik familiestruktur med mine og/eller dine barn, i tillegg til å måtte forholde seg til eks partnere på begge sider (Gonzales, 2009). Ofte føler foreldre i slike familier at de har mindre kontroll angående egen rolle som foreldre/steforeldre. De opplever for eksempel at det er vanskelig å vite når og hvordan de skal gripe inn i barneoppdragelsen (Fisher, Leve, O`Leary & Leve, 2003). Noe som igjen kan føre til at det enkleste blir å trekke seg bort fra vanskelige situasjoner, i stedet for å prøve å kommunisere rundt problematikken (Halford, Nicholson, & Sanders, 2007).

I 2007 ble det ved Psykologisk Institutt (Universitetet i Oslo, UIO), startet et evalueringsprosjekt på bestilling av Barne-, Likestillings- og Inkluderingsdepartementet (FORM-prosjektet). Formålet med prosjektet var å tilegne seg innsikt i norsk meklerpraksis. Denne innsikten skulle bidra til å hjelpe meklerne til å utvide sin kunnskap og kompetanse spesielt med tanke på foreldre og barn i konfliktfylte samlivsbrudd (Tjersland & Gulbrandsen, 2007). I dette prosjektet ble 154 foreldrepar kategorisert i to grupper etter konfliktnivå (Lavkonfliktforeldre og Høykonfliktforeldre). Det ble så gjennom kvantitative og kvalitative analyser redet ut hvorvidt disse to gruppene skilte seg fra hverandre på en rekke punkter. Av bakgrunnsvariabelen, var det bare signifikant forskjell mellom gruppene når det gjaldt antall særkullsbarn. Høykonfliktgruppen hadde signifikant flere særkullsbarn, sammenlignet med Lavkonfliktgruppen.

Videre er en familiestruktur hvor partene har ulik kulturell bakgrunn forbundet med økt risiko for konflikt og brudd. Krysskulturelle ekteskap oppløses to ganger så ofte som ekteskap mellom to personer med samme kulturelle bakgrunn (Bratter & King, 2008). Det å leve og bo sammen med en annen person, er krevende selv når man har samme kulturelle bakgrunn. Ved forskjellig bakgrunn, er det mange utfordringer som må overvinnes for at det skal kunne fungere. Her kan nevnes, ulik religiøs tilknytning, ulikt syn på hva et ekteskap innebærer, kjønnsroller, ulikt syn på barneoppdragelse og ulike forventninger til hverandres rolle som både forelder og ektefelle (Danielsen, 2009).

5.2 Typer Konflikt

Det skilles også mellom forskjellig typer av konflikt, og det differensieres også mellom konstruktiv konflikt og destruktiv konflikt. For eksempel kjennetegnes den konstruktive konflikten ved at den er løsningsorientert, og ikke personorientert, mens når det gjelder den destruktive konflikten, klarer ikke partene lengre å skille mellom sak og person (Anderson, et. al., 2010).

Grethe Nordhelle (2006), er en av pionerene i Norge, med tanke på kjennskap til konflikt og dens dynamikk. Hun skiller mellom flere typer konflikter. Disse er:

5.2.1 Interessekonflikt

Interessekonflikt omhandler konflikt som oppstår når det blir knapphet på ressurser. Når det er materielle ressurser det er snakk om, er det som regel ikke et stort problem å forhandle seg fram til en løsning om omfordeling av ressursene, slik at alle parter blir fornøyde, men når det gjelder barnefordeling, er det ikke så enkelt. Hvis begge foreldrene ønsker at barnet/barna skal være hos dem hele tiden, lar jo ikke det seg gjøre. Man kan ikke dele et barn i to. Da er det viktig at mekler hjelper foreldrene til å se situasjonen fra et annet perspektiv. Et barn er ikke foreldrenes eiendel som skal fordeles rettfærdig, men et menneske med egne behov og interesser, som foreldrene best mulig skal ivareta. Interessekonflikter omhandler også ofte økonomiske perspektiver. En utfordring for mekler blir å få klarhet i hva som er partenes spesifikke interesser, og ut fra det hjelpe til med å legge fram alternativer, når det spesifikke ønske ikke lar seg oppfylle.

5.2.2 Instrumentelle konflikter/verdikonflikter

Videre støter mekler ofte på instrumentelle konflikter. Dette er konflikter som omhandler hva man skal gjøre, og hvordan det skal gjøres. Slike konflikter er ofte tett sammenvevd med verdikonflikter. Verdiane kan være av etisk, moralsk, sosial eller psykologisk karakter. Når det gjelder barnefordeling, er konflikt angående oppdragelsesmetoder et typisk eksempel på en slik verdikonflikt. Foreldrene er uenig om hvordan ting skal gjøres for at det skal være til barnets beste.

5.2.3 Faktakonflikter

Faktakonflikter er når to parter er uenig om hva som er den faktiske situasjonen. Begge mener sin fortolkning av virkeligheten er den objektive virkeligheten. Når det oppstår ulik oppfatning av hva som faktisk har skjedd, og ulik fortolkning av en faktisk situasjon, fører det ofte til konflikt. Begge parter hevder at den andre lyver, men i realiteten er det bare snakk om ulik oppfatning av en situasjon. Slike faktakonflikter er gjerne en del av en interesse eller verdikonflikt. I mekling er det ikke uvanlig at partene som kommer til mekling er uenige om hva som faktisk har skjedd. Når denne uenigheten om hendelsesforløpet, er direkte tilknyttet hvilke interesser som skal vinne fram, er det roten til en fastlåst konflikt. Partene blir da bakoverrettet, og fokus ligger på å overbevise den andre om at den har feil, i stedet for

å tenke framoverrettet mot en løsning som er i beggees interesse, og hovedsaklig i barnets interesse. I slike konflikter vil begge parter prøve å føre bevis og argumenterer for at deres syn og versjon av historien er den riktige, og av den grunn bør deres interesse i konflikten bli fulgt opp og tilfredsstilt (Nordhelle, 2006). Slike konflikter med utgangspunkt i ulik fortolkning av virkeligheten, har en tendens til å bli selvforsterkende. Partenes negative syn på hverandre forsterkes i en konfliktspiral, ved at partene kommer inn i et mønster hvor det å ”gi seg”, må unngås for enhver pris, fordi det da vil føles som å gi ”seieren” til den andre part. Mekler møter ofte slike konflikter når det gjelder fordeling av tid barnet skal tilbringe hos foreldrene. Partene er ofte da mer opptatt av å overbevise mekler og den andre part om at deres synspunkt er riktig, at det er barnets ønske, og til barnets beste, mens den andres synspunkt er feil og mindre bra for barnet (Koch & Walstad, 2005).

Det som foreldre ofte glemmer, eller ikke forholder seg til i en slik situasjon, er at barnet/barna som det ”forhandles” om, har ut fra sitt ståsted og alder en begrenset forståelse av foreldrenes skilsmisse, og hva den innebærer for dem selv. Følelser som barnet opplever som et resultat av foreldrenes skilsmisse, er vanskelig for barnet å forstå, og ikke minst er det vanskelig for barnet å formidle sine behov videre til foreldrene. Dette fører videre til at det er vanskelig for foreldrene å se hva barnet prøver å formidle og hvilke behov barnet har. Forskning viser at en viktig årsak til at barnefordelingssaker blir tatt til retten, er foreldrenes ulike oppfatning og tolkning av barnets atferd og behov. Spesielt gjelder det i tilfeller hvor konfliktnivået er høyt, da skjer gjerne tolkningen og forståelsen av barnet gjennom et filter av mistro, sinne og mistillit til den andre forelderens (Saposnek, 1983).

5.2.4 Personbetinget konflikt/narsissistisk sårbarhet

Denne type konflikt representerer den største trusselen for barnets/barnas velbefinnende. Slike konflikter plasserer ofte barna mellom foreldrene. De personbetingede konfliktene har ofte utspring i personlige egenskaper hos en eller begge foreldre, og har sammenheng med at en eller begge parter ikke evner å mestre alminnelige sosiale spilleregler. Blant annet har de gjerne vanskelig for å skille egne behov fra barnets/barnas behov i konflikten (Koch og Walstad, 2005).

Rigiditet er som regel forankret i personlighetstrekk. Man ser gjerne at en rigid atferd brukes som forsvar av egen verdi. Ved mindreverdighetskomplekser kan et rigid forsvar tjene som beskyttelse mot ubehaget det innebærer å få blottlagt sine svakheter. Kampen dreier seg da ikke om å tale barnas beste, men om selv å bli verdsatt. Slik kan man si at det ikke alltid er slik at man må være to for å lage konflikt, hvis en av foreldrene er urimelig og uforsonlig kan

det være tilstrekkelig til å holde på en vedvarende konflikt. Dette er spesielt relevant i de tilfellene hvor en av partene har et personlighetsavvik. I de mest konfliktfylte sakene er dette et utbredt fenomen (Thuen, 2004)

Flere studier gir evidens for at dette preger de mest konfliktfylte barnefordelingssakene. For eksempel i en studie utført av Johnston & Campbell (1986), ble 80 foreldrepar som hadde stor konflikt angående barna, intervjuet. Her ble det kartlagt at nesten to av tre hadde kjennetegn på en personlighetsforstyrrelse, og det som ble avdekket som et kjerneproblem i disse sakene, var narsissistiske trekk hos en av foreldrene.

Ehrenberg, Hunter & Elterman (1996), fant samme resultater i sin studie av 16 foreldrepar hvor konfliktnivået var høyt og foreldrene var uforsonlige når det gjaldt å komme fram til enighet om omsorgsarrangementer. I denne studien ble to foreldregrupper sammenlignet med hverandre, en hvor foreldrene ikke klarte å komme til enighet, og en hvor foreldrene klarte å bli enige. Det ble avdekket at gruppen med foreldre som ikke klarte å komme fram til enighet angående barna, og som stod i fastlåst konflikt til hverandre var, akkurat som i Johnston & Campbells studie, langt mer narsissistisk sårbar, manglet empati og evne til perspektivtakning sammenlignet med gruppen som kom fram til enighet og hadde evne til å samarbeide om barna. Det ble funnet signifikante forskjeller mellom gruppen foreldre som ikke kom til enighet og gruppen som kom til enighet på følgende punkter, narsissistisk sårbarhet, perspektivtakning, evne til empati, selv-orientering, og vurdering av egen betydning for barnet. For eksempel så hadde gruppen som ikke kom til enighet mye vanskeligere for å sette fokus på barnet og dets behov. Deres fokus var hovedsaklig rettet mot egne behov for å være nær barnet/barna. De hadde for eksempel en overdreven oppfatning om egen betydning for barnet/barna. De mente at det ville være vanskelig for barnet/barna å være lenge borte fra dem, og at barnet/barna hadde større behov for deres omsorg i forhold til den andre forelderen. Videre viste det seg at gruppen som var uenige, manglet evne til å føle empati for sine barn. De antok blant annet at det de selv følte av sinne, krenkelse og svik for motparten, følte også barna. I tillegg måtte barnet/barna fylle det tomrom som partneren etterlot seg, med tanke på den bekreftelse og anseelse som narsissistisk sårbare mennesker er avhengig av. Disse faktorene til sammen utgjorde en stor risiko for at barnet/barna ble involvert i konflikten mellom foreldrene. Med bakgrunn i disse funnene kan man langt på vei konkludere med at narsissistisk sårbarhet er en risikofaktor i henhold til barnets beste i etterkant av en skilsmisse. Dette fordi en narsissistisk sårbar mor eller far, vil ha fokus på beskyttelse av eget selverd og ego, framfor omsorg for barnet/barna.

6 KONSEKVENSER FOR BARN VED HØY KONFLIKT

I de fleste intakte familier, og i etterkant av de fleste samlivsbrudd vil det være noen grad av konflikt tilstede. Dette er ikke ensbetydende med skadelige konsekvenser for de involverte barna. Konflikt er en naturlig del av livet, og kan ha positive konsekvenser for barns emosjonelle utvikling, når konflikten ikke omhandler fysisk vold, og når den løses konstruktivt (Grych, 2005). Det store spørsmålet som da må stilles er, når blir konflikt skadelig for de involverte barna, og hvorfor er konflikt skadelig?

6.1 Når blir konflikt skadelig

Tidlig forskning på dette området, antok at faktorer som spilte inn på hvorvidt et barn skulle ta skade av konflikten mellom foreldrene, var konfliktens intensitet, frekvens og innhold. Cummings et. al. (1981), fant holdepunkter for at barn ble mer stresset og påvirket når de opplevde sinne mellom foreldrene som utartet seg til fysiske konfrontasjoner. Andre studier viste det samme. Jo mer intens og voldsom konflikten var, desto mer negativt ble barnet/barna påvirket (Grych & Fincham, 1990). Frekvens så også ut til å inneha betydning. Studier ga evidens for at barn som daglig ble utsatt for foreldrenes konfrontasjoner, var mer utsatt i forhold til å utvikle problemer, sammenlignet med barn som opplevde konflikt sjeldnere. Vider ble det funnet holdepunkter for at konflikt angående barnet, var mer stressfullt og vanskelig for barnet, enn konflikt som omhandlet utenforstående tema (Grych & Fincham, 1990). Problemet med de tidlige studiene på dette området, var at de ikke distingverte mellom forskjellige typer konflikt. For eksempel studier som bare fokuserte på hvor ofte barnet opplevde konflikt (frekvenser), fant relativt små effektstørrelser. Men når det i tillegg ble differensiert mellom forskjellige typer konflikt (var konflikten kun verbal, eller også fysisk, inneholdt den trusler, hvor høyt var aggresjonsnivået), eller konflikter hvor barnet ble direkte involvert i konflikten, ble effektstørrelsen over dobbelt så store (Buehler, Anthony, Krishnakumar, Stone, Gerard & Pemberton, 1997).

Etter hvert som forskningen har blitt mer raffinert på dette området, er det funnet sterke holdepunkter for at de tidlige studienes funn er riktige. Det vil si at barn som opplever at foreldrenes konflikt er svært aggressiv, at den omhandler dem selv, og ikke blir løst på en konstruktiv måte, har større risiko for å utvikle problemer, sammenlignet med barn som opplever at foreldrene ikke drar dem inn i konflikten, eller at konfliktens tema er dem selv, og at konflikten blir løst på en konstruktiv måte (Grych, Seid & Fincham, 1992). Barn er svært sensitive med tanke på hvordan en konflikt løses. Hvis konflikten blir løst på en god og

konstruktiv måte, minsker det den negative effekten konflikt har på barnet/barna, ved at stressnivået hos barnet/barna reduseres (Grych, Seid & Fincham, 1992; Grych, 2005; Cummings, Goeke-Morey & Papp, 2005).

Buchanan & Waizenhofer (2001), mener at konflikt har vist seg å ha særlig skadelige konsekvenser for barnet, når barnet blir stående mellom foreldrene i konflikten, i en såkalt triangulering. Trianguleringen kan ta flere forskjellige retninger. En form for triangulering er når foreldrene bruker barnet som forklaring på konflikten seg i mellom. For eksempel hvis barnet er urolig, sover dårlig, krever mye oppmerksomhet, er sykt osv., forklarer foreldrene sitt konfliktfylte forhold med bakgrunn i dette. Men den vanligste form for triangulering, og den form som oftest sees i forbindelse med samlivsbrudd, er lojalitetskonflikt og alliering med en av foreldrene. Buchanan & Waizenhofer (2001), har utviklet en modell som beskriver dette. Her sier de at konflikt kan føre til at barnet føler seg presset til å velge side. Hvis barnet velger side, fører det til en alliering med en av foreldrene, hvis det ikke velger side, blir barnet stående i en lojalitetskonflikt mellom foreldrene. Noe som videre ofte fører til at barnet trekker seg bort fra begge foreldre, og føler seg fanget i situasjonen.

6.2 Alliansedannelse

Alliansedannelse og foreldrefiendtlighet er en alvorlig konsekvens av konflikt i etterkant av et samlivsbrudd. I særlig grad finner man denne problematikken representer i de tilfeller hvor konflikten har rot i personbetingede faktorer, og spesielt stor risiko er det hvis den ene av foreldrene er narsissistisk sårbar (Thuen, 2004). Hva omhandler fenomenet alliansedannelse og "Foreldrefiendtlighetssyndrom", og hvor vanlig er dette? Dette har vært et kontroversielt tema siden Dr. Richard Gardner først omtalte det i 1985 (Burrill, 2001). Han hadde da lenge forsket rundt det fenomen, at i tilfeller med høy konflikt over tid etter et samlivsbrudd, så man at barn kunne ta fullstendig avstand til den ene av foreldrene. I de fleste tilfellene gjaldt det samværsforelderen, som på den tiden oftest var far. Gardner betegnet dette fenomenet som "Foreldrefiendtlighetssyndrom". Han definerte "Foreldrefiendtlighets-syndrom" som en tilstand som utelukkende kunne ses i sammenheng med disputt mellom foreldre, angående bosted og samvær i etterkant av et samlivsbrudd. Syndromet artet seg ved at barnet ble fiendtlig innstilt til den ene av foreldrene, og eventuelt også fryktet denne forelderen uten noen rasjonell årsak. Barnets avstandstakelse kom som et resultat av "hjernevasking" og implementering av den alliansedannende forelderen og barnets eget bidrag i forhold til bakvaskelse av den fiendtliggjorte forelderen. For å kunne diagnostisere en slik atferd som "Foreldrefiendtlighetssyndrom", måtte det ikke foreligge reelt misbruk og

mishandling av barnet utført av den utstøtte forelder (Gordon, Stoffey & Bottinelli, 2008). Kelly & Johnston (2001), mener det er viktig å fokusere på barnet som har alliert seg med den ene forelder, heller enn å fokusere på foreldre som allierer seg med barnet/barna. De definerer et barn som har alliert seg med den ene forelder mot den andre, som et barn som av fri vilje, og uten noen rasjonell forklaring, uttrykker negative følelser som for eksempel hat, frykt og sinne ovenfor den utstøtte forelder.

6.3 Hvilke barn er mest utsatt for alliansedannelse

”Foreldrefiendtlighetssyndrom” ses oftere i aldersgruppen 9-12 år, sammenlignet med både yngre og eldre barn. Årsaken til dette antas å være at barn i den alderen er mer sårbare i forhold til lojalitetskonflikt, enn yngre og eldre barn. Yngre barn reflekterer ikke i samme grad over foreldrenes konflikt, og årsak til denne. De lever mer i ”nuet”, og klarer av den grunn å distansere seg fra foreldrenes konflikt. Eldre barn har større kapasitet til å se hva som ligger bak foreldrenes atferd, og evner å se at en sak kan ha flere sider. Barn i 9-12 års alderen tar oftere på seg skylden for foreldrenes konflikt. De føler at det forventes noe av dem i forhold til å løse konflikten. Det å befinne seg midt mellom foreldrene, er svært vanskelig og smertefullt for barnet i denne alderen. Løsningen blir da enten å distansere seg til begge foreldre, eller alliere seg med en av dem, og da oftest den forelder som barnet bor hos. Siden barn i denne alderen er så sårbare i forhold til forelderens konflikt, er det ofte enkelt for en foreldre å alliere seg med barnet. Slik lykkes ofte foreldre som går inn for det, å skape en allianse med barnet mot den andre forelder i denne aldersgruppen. Det er vanskelig å si eksakt hvor utbredt dette fenomenet er. Gardner antok, med bakgrunn i egen forskning, at hele 90 % av barn som opplevde alvorlig konflikt mellom foreldrene angående bosted og samvær for dem selv, inngikk i en eller annen form for alliansedannelse med den ene av foreldrene mot den andre av foreldrene (Depner & Bray, 1993).

6.4 Foreldrenes omsorgsevne

En annen viktigste indikator med tanke på utviklingsproblemer hos barn, er foreldrenes evne til å gi omsorg. Flere studier viser at når foreldre selv står oppe i en vanskelig livssituasjon, som for eksempel et samlivsbrudd representerer, reduseres deres evne til å gi omsorg, vise varme ovenfor barnet/barna, føle empati for barnet/barna og sette gode grenser for barnet/barna. Det som også ofte skjer, er at barnet blir direkte involvert i konflikten, i stedet for at foreldrene prøver å skåne barnet for involvering. Dette skjer fordi

foreldrene ikke klarer å kombinere sin egen vanskelige livssituasjon, med å være gode rollemodeller og omsorgspersoner for sine barn (Kline, Johnston & Tchann, 1991).

6.5 Hvorfor er konflikt skadelig for barnet

Både konflikt og barns tilpasning er multidimensjonale konstrukter. Det som da blir viktig, er å identifisere hvilke dimensjoner av konseptet konflikt, som kan relateres til barns problematferd (Grych & Fincham, 1990).

Hvilke psykologiske mekanismer er det som gjør at konflikten får skadelige konsekvenser for barnet. Det som tidlig forskning trakk fram i den sammenheng var at barn ofte imiterer nære voksnes reaksjonsmåter og atferd. Når foreldrene brukte aggressiv taktikk i forhold til problemer som de møtte, internaliserte barna dette som en akseptert atferdsstrategi når de selv kom opp i vanskelige situasjoner (Grych & Fincham, 1990). Videre fant man at konflikt mellom foreldre, både i den intakte familie og i etterkant av et samlivsbrudd, førte til økt stressnivå hos barnet. Selv barn mellom ett og to år viste tydelige stressreaksjoner når de ble eksponert for fiendtlighet og sinne mellom foreldrene. Det ble det også i noen studier funnet kjønnsdifferanser i reaksjonsmønster. Gutter ble mer aggressive når de ble eksponert for konflikt, mens jenter opplevde høyt nivå av distress (Cummings, Iannotti, & Zahn-Waxler, 1985; Grych & Fincham, 1990).

I studier av stressreaksjoner hos barnet, er fokus å rede ut hvordan konflikt frembringer fysiologiske forandringer hos barnet (Katz, 2001). Man ser på fysiske reaksjoner hos barnet, som hjerterefrekvens, blodtrykk osv., når det eksponeres for konflikt, og individuelle forskjeller hos barn når det gjelder dette. Tanken bak er at barns personlighet har betydning for hvor utsatte de er, når det gjelder å utvikle problematferd, som følge av eksponering av konflikt mellom foreldrene (Katz, 2001). Flere studier har funnet evidens for at barn reagerer forskjellig når det gjelder fysiologiske responser når de blir utsatt for konflikt (Katz, 2001; El-Sheik, Cummings & Goetsch, 1989).

Siden 1980-tallet har det blitt gjort uttalige studier i forhold til å rede ut hvilke aspekter som antas å ha en direkte forbindelse mellom konflikt hos foreldre og barns atferds og tilpasningsvansker. Med bakgrunn i denne forskningen er det blitt utviklet to hovedteorier i forhold til dette. Den ene er Cummings & Davies' "Emotional Security-Hypothesis" (Emosjonell trygghets-hypotese), (1994), og den andre er Grych & Fincham's "Appraisal-theory" (Vurderings-teori) (1990).

6.6 Appraisal-theory (Vurderings-teorien)

Grych & Fincham (1990, 1992, 2001), har gjennom flere studier, funnet indikasjoner for at barnets vurdering av situasjonen kan anses som en mediator i forhold til konflikt og tilpasningsvanske. Med mediator menes at barnets vurdering av situasjonen ser ut til å ha en direkte betydning i forhold til hvilken innflytelse konflikt har på barnet og dets fungering (Grych & Cardoza-Fernandes, 2001).

Vurderingsprosessen er todelt. I første omgang vil en konflikt mellom foreldrene påvirke barnet emosjonelt. Konflikten kan oppfattes som en truende situasjon for barnet og dets sikkerhet. Barnet opplever en utrygghet og uforutsigbarhet angående egen posisjon når det er vitne til konflikt mellom foreldrene. Barn i førskolealder bekymrer seg og er redde der og da, mens barn i skolealder og ungdom, vil ofte i tillegg bekymre seg for hva som vil skje i neste omgang.

I del to av denne vurderingsprosessen vil barnet prøve å finne ut hvordan det er mest hensiktsmessig å reagere. De vil prøve å forstå årsaken til konflikten og hvilke konsekvenser konflikten vil innebære på sikt. Hvorvidt barnet forstår årsak og konsekvens når det gjelder konflikten, har betydning i forhold til dets tilpasning til situasjonen. Hvis barnet anser seg selv som årsak til konflikten, vil det ofte bruke stor energi på å prøve å løse konflikten mellom foreldrene. Og selv om barnet ikke anser seg som årsak til konflikten, vil det ofte likevel mene at det er ansvarlig for å forebygge videre konflikt, eller løse konflikten.

Grych, Seid & Fincham (1992), utviklet med utgangspunkt i sin egen "Vurderings-teori" et parameter, CPIC (Children's Perception of the Interparental Conflict) for å måle barnets reaksjoner på konflikt direkte gjennom barnet selv, og ikke gjennom foreldrenes rapportering, som til da hadde vært den vanligste formen for innhenting av informasjon angående dette tema. CPIC er et multidimensjonalt måleparameter, hvor barnets reaksjoner angående konflikt blir kartlagt gjennom spørreskjema, filmsekvenser av aggressiv atferd, og psykologiske tester av barnet. I tillegg til at barnet selv skal svare for hvordan konflikt mellom foreldrene oppleves, skal også foreldre, lærere, førskolelærere og venner svare på hvordan barnet fungerer. To studier av henholdsvis 222 og 114 barn som gikk gjennom denne testen ga støtte for at barnets vurdering av konfliktsituasjonen, hadde betydning i forhold til barnets fungering. Der barnet vurderte situasjonen som truende, eller at de selv kunne klandres for konflikten, ble det funnet større grad av angst, depresjon og tilbaketrekking hos barnet. Slik sett er vurderingen barnet gjør i henhold til konflikten direkte forbundet med barnets tilpasning.

6.7 Emotional Security-hypotese (hypotesen om emosjonell trygghet)

Hovedantakelsen bak Cummings & Davies' (1994), "Emosjonelle trygghets-hypotese", er at virkningen konflikt har på barnet, bestemmes med bakgrunn i hvordan barnet underforstått oppfatter konfliktens betydning, i forhold til sin egen emosjonelle trygghet.

Barnet bygger opp sin emosjonelle trygghet, gjennom erfaring med nære voksne relasjoner. Når barnet knytter sterke emosjonelle bånd med sine foreldre, utvikler barnet en større evne til å regulere både sine negative og positive følelser. Slik kan man si at emosjonell regulering, er selve kjernen i "Emotional Security-hypotesen". Når barnet opplever konflikt mellom foreldrene, fører det til emosjonelt distress hos barnet, noe som igjen fører til både følelsesmessige, kognitive, atferdsmessige og psykologiske responser hos barnet på konflikten. Hos barn som er emosjonelt usikre, vil konflikten da føre til at de utvikler et høyt nivå av distress, og videre vurderer konflikten som truende for egen trygghet, noe som gir større risiko for at barnet skal utvikle problemer. Dette mener Cummings & Davies er forklaringen på at konflikt fører til tilpasningsproblemer hos noen barn, og hos andre ikke.

Flere studier har vært gjort i forhold til disse to hypotesene, og det er funnet støtte for at både barns vurdering av situasjonen og barnets emosjonelle trygghet er en direkte forbindelse mellom konflikt og risiko for problemutvikling (Grych & Fincham, 1993; Fincham, Grych & Osborne, 1994; Grych, Fincham, Jouriles & McDonald, 2000; Davies & Cummings, 1998; Cummings, Schermerhorn, Davies, Goeke-Morey & Cummings, 2006).

7 MEKLING VED HØY KONFLIKT

Forskning viser at det er færre som kommer fram til enighet om omsorgsarrangement blant høykonfliktforeldre, sammenlignet med foreldre som ikke har høy konflikt eller særlig problemer av forskjellig slag, og videre at mange ikke tar imot tilbudet om utvidet mekling, selv om de ikke klarer å komme til enighet (Ekeland & Myklebust, 1996; Ekeland & Myklebust, 1997; Ådnanes, Haugen, Jensberg, Rantalaiho, & Husum, 2011).

Dette har vært et kjent problem så langt tilbake som på 1980-tallet. Spesielt har det vært forsket mye på dette området i USA. Linda E.G. Campbell og Janet R. Johnston (1986), er blant de som har forsket mest på dette området. Konklusjonen deres er at i tilfeller hvor det er fastlåst høy konflikt mellom foreldre angående omsorg for felles barn, er den tradisjonelle meklingen verken effektiv eller egnet. Årsaken til dette mener de ligger i disse foreldrenes fastlåste syn på hverandre, deres sårbarhet i forhold til krenkelses, deres separasjonsangst og problemer med å ta andres perspektiv. Disse foreldrene makter ofte ikke verken å se barnas behov eller skjerm dem for konflikten dem imellom, vanligere er det at barna blir en del av konflikten og blir brukt som et våpen i kampen mot den andre forelderen.

Når høykonfliktparene møtes til mekling, preges gjerne meklingen av et høyt anklagenivå, gjensidig negative karakteristikk av hverandre som mennesker og foreldre. Videre så har slike par en tendens til å argumentere repeterende, og viser ofte liten grad av forhandlingsevne (Ekeland, 2010). Disse faktorene er i hovedsak det som skiller høykonfliktpar fra foreldre som finner konstruktive løsninger på sine problemer, når det gjelder ivaretagelse av barna i etterkant av et samlivsbrudd. Så selv om forskning viser at mekling er et godt alternativ sammenlignet med rettsorienterte prosesser, viser den også at der det er et høyt konfliktnivå mellom foreldrene, må meklingen ”skreddersys” inn mot de aktuelle problemene som er representert, for at den skal være hensiktsmessig og effektiv (Guldbrandsen & Tjersland, 2010). Hvis ikke så ender ofte meklingen med at mekler blir fanget av konfliktdynamikken, noe som videre fører til at mekler opplever seg maktesløs og at situasjonen er utenfor hans/hennes kontroll (Ekeland, 2010).

Et av problemene for mekler er at til tross for at det i de senere år har vært viet stor oppmerksomhet rundt høy konflikt og skadelige konsekvenser for de involverte barna, er det lite å finne i litteraturen som kan hjelpe mekler til å differensiere par som har en vanlig saksorientert konflikt i forbindelse med skilsmissen, og de som står i en høy konflikt til hverandre, som for eksempel skyldes narcissistisk sårbarhet, eller andre problemer som rus og vold (Anderson, Anderson, Palmer, Mutchler & Baker, 2010).

7.1 Meklingsmodeller og høy konflikt

Campbell og Johnstons (1986), tidlige forskning på dette området avdekket at skulle man lykkes i forhold til denne gruppe foreldre, måtte man bruke andre meklingsmodeller enn den tradisjonelle, hvor mekler er nøytral ordstyrer, som kommer med innspill når foreldrene står fast i forhold til konkrete problemer i en samværsavtale. De mente at mekling mellom høykonflikt-foreldre krevde større bredde, en mer terapeutisk vinkling og måtte foregå over et lengre tidsrom, hvis det skulle være en mulighet for å lykkes (Campbell & Johnston, 1986).

Pruett og Johnston (2004), har gjort flere studier angående mekling og høy konflikt, med hensikt å rede ut hvilke teknikker som var mest hensiktsmessige og som ga best resultat for denne gruppen. Det mest avgjørende punkt i forhold til dette, mente de var å avdekke hva som "blokkerte" med tanke på å komme til enighet. Skulle det være mulig å kartlegge dette, krevdes det en annen vinkling på meklingen enn den tradisjonelle formen. Forutsetninger som måtte være til stede, var at mekler måtte inneha kunnskap i forhold til de psykologiske aspektene (narsissistisk sårbarhet), som ofte kjennetegnet høykonflikt-foreldrene, og videre måtte meklingen ha et terapeutisk utgangspunkt. Pruet og Johnston (2004), mente videre at tidsaspektet var viktig. Det måtte settes av mye tid, ofte med separate møter i den første fasen. Det var også viktig at barna fikk tilbud om å komme med sin historie. Den endelige målsettingen var å få fram foreldrenes empati for barna, og bevisstgjøre dem med tanke på egen rolle i konflikten, og eget bidrag til konflikten. Evaluering av denne modellen viste at den var langt mer effektiv i forhold til å komme fram til avtaler angående barnet/barna, sammenlignet med tradisjonell mekling, og sammenlignet med rettsorienterte prosesser. I tillegg viste det seg at barnas beste ble ivaretatt gjennom at konfliktnivået mellom partene dempet seg. Også flertallet av foreldrene var fornøyde, og opplevde å ha fått bedre livskvalitet i etterkant av meklingsprosessen. De rapporterte om større mestringsfølelse, kontroll, og større fokus på framtiden, heller enn dveling over hva som hadde gått galt, og hvem som hadde skyld i det. Irving & Benjamin (2002) finner det samme i sin forskning rundt mekling og høykonfliktforeldre. De påpeker viktigheten tidsaspektet har med tanke på å lykkes med meklingen for denne gruppen. Skal man lykkes må man beregne god tid, og være tålmodige. Det er viktig ikke å starte for tidlig med forhandlingsfasen. Videre mener de det er viktig at mekler har kompetanse når det gjelder konflikthåndtering. Det er også avgjørende at mekler går utover nøytralitetsprinsippet i tilfeller der maktubalansen er stor, for slik å prøve å jevne ut balansen. Lebow & Rekart (2007), fremhever også viktigheten tidsaspektet har i saker der det er et høyt konfliktnivå. Skal man kunne lykkes med mekling der konfliktnivået er høyt og

fastlåst, må det beregnes god tid. Videre mener de at det er viktig å inkludere hele familien, og signifikante andre i meklingen. Dette for å få bukt med tendensen til alliansedannelser innad i hver familie mot den andre familien, som ofte er et problem i slike saker. De påpeker også viktigheten av at meklingen må ha en terapeutisk vinkling, og at meklingen må ha utgangspunkt i en klar kontrakt mellom mekler og partene. Criddle Jr., Allgood & Piercy (2003), fant holdepunkter for at foreldrepar som deltok i et tilrettelagt meklingsprogram for høykonfliktpar, rapporterte om nedgang i konfliktnivå etter fullføring av programmet, sammenlignet med foreldre som ikke deltok. Videre viste deres studie at foreldrepar som deltok i dette programmet i mindre grad reiste sak for rettssystemet. Dette er et viktig funn, siden forskning viser at foreldre som går til retten for å få avgjort tvisten om bosted og samvær, gjerne reiser sak flere ganger.

Også i Norge har det i tiår tilbake vært pekt på at den tradisjonelle meklingsordningen ikke er et bra nok tilbud med tanke på gruppen av foreldre hvor det hersker et høyt konfliktnivå over tid. Ekeland og Myklebust (1996), gjorde en stor undersøkelse tilbake på 1990-tallet i forhold til meklerordningen og dens intensjoner. De fant at slik meklerordningen framsto, hadde den liten effekt i forhold til høykonflikt-foreldrene. I denne undersøkelsen sa meklerne at i ca. 20 % av sakene var konfliktnivået så høyt at meklingen i liten grad greide å påvirke situasjonen, i løpet av den tiden som de hadde til rådighet. Når man differensierte mellom barnefordelingssakene og ekteskaps sakene, mente meklerne at i halvparten av barnefordelingssakene hadde meklingen ingen innvirkning på situasjonen, mens i halvparten av alle ekteskaps sakene, ville foreldrene kommet fram til avtale på egen hånd. Ekeland og Myklebust (1996), påpekte at det paradoksale i dette var at i de sakene hvor det var aller mest viktig å kunne hjelpe, kom meklerne til kort, mens i de sakene hvor foreldrene kunne greid seg på egen hånd seg selv, var de sakene hvor mekler i størst grad rapporterer om tilfredshet med egen jobb.

Siden de første studiene i forhold til dette tema ble utført på 1980-tallet, er det blitt gjort mange studier. De fleste av dem konkluderer med at den tradisjonelle meklingsmodellen ikke er effektiv og egnet med tanke på saker hvor konfliktnivået er høyt, samtidig som rettsorienterte prosesser heller ikke er å foretrekke. Dette fordi disse fordrer til konkurranse, og har fokus på negative faktorer som er representert hos partene. Det er også i løpet av denne tiden blitt gjort flere forskningsstudier, hvor ulike meklingsmodeller har blitt anvendt i forhold til saker med høyt konfliktnivå. De fleste av dem finner evidens for at mekling som er tilrettelagt for høykonflikt-foreldre, er et godt alternativ til rettsorienterte prosesser (Lebow & Rekart, 2007; Emery, Sbarra & Grover, 2005).

7.2 Norske meklingsmodeller

I Norge har man to tilbud til foreldre i etterkant av et samlivsbrudd. Det er den obligatoriske meklerordningen, med mulighet for et utvidet tilbud, og rettssystemet.

Siden det antas at det er svært uheldig, når konflikten mellom foreldrene er stor at det offentlige representert av domstolen, må avgjøre tvisten mellom dem, er det i de senere år blitt utviklet en modell som benevnes som ”Konflikt og Forsoningsmodellen” (Follo-modellen), (Rønbeck, 2008). En rettsprosess preges gjerne av gjensidige beskyldninger mot hverandre, og vektlegging av negative aspekter ved den andre som omsorgsperson. Resultatet av dette er at den siste rest av godhet som partene måtte ha for hverandre forsvinner, noe som igjen fører til at det blir enda lettere å angripe den andre, i stedet for å fokusere på positive aspekter ved den andre som omsorgsperson (Rønbeck, 2008). Kort beskrevet så er ”Konflikt og Forsoningsmodellen”, en meklingsbasert modell. Alle par som velger å gå til retten, må møte til et saksforberedende møte. Partene møter sammen med sine advokater og dommer, og prøver å mekle seg fram til en løsning eller et forlik i saken. Man får tilbud om tre slike møter. I tillegg kan barnet få snakke med sakkyndig, som oftest er psykolog. Den sakkyndige kan da, på vegne av barnet legge fram hans eller hennes synspunkter og tanker rundt foreldrenes tvist. Tanken bak er å begrense antall saker som går videre til hovedforhandlinger, samt hjelpe foreldrene til å forhandle seg fram til et forlik. ”Konflikt og Forsoningsmodellen” praktiseres i dag ved alle norske domstoler (Rønbeck, 2008).

7.3 Mekling og familier med problematikk som sykdom, vold, mishandling og rus

Sykdom hos en av foreldrene, barnet selv eller barnets søsken, rusmisbruk, vold og trakassering, er områder som utgjør en risiko i forhold til ivaretagelse av barnets beste. I slike tilfeller er barnet i en utsatt posisjon både i den intakte og den skilte familie. Disse områdene representerer en spesiell utfordring for de instanser som skal hjelpe foreldrene med å forhandle seg fram til avtaler angående omsorgsarrangementer for felles barn, som for eksempel meklerordningen. Det kreves at disse instansene håndterer disse på en riktig og hensiktsmessig måte, for slik å ivareta barnet og sørge for at barnets beste er ledetråden.

Det er bred enighet på det psykologiske forskningsfeltet, om at det er en sårbarhetsfaktor for barn å vokse opp i familier med vold, eller annen problematikk. Man anser det som mer sannsynlig at barn som opplever vold enten direkte mot seg selv, eller blir vitne til vold mot en av foreldrene, utvikler problematferd og emosjonelle forstyrrelser,

sammenlignet med barn som ikke opplever dette. Man finner ofte at disse barna er mer aggressive, engstelige, og har lavere selvtillit (Koch & Walstad, 2005).

Det er mange faktorer som må tas hensyn til når det skal mekles om omsorgsarrangement, og det kommer fram beskyldninger om for eksempel vold eller misbruk, eller mekler fatter mistanke om at det er særlig problematikk inne i bildet. I første omgang bør mekler gi en bekymringsmelding til barnevernet, men ofte foreligger det ikke entydige og klare bevis for hva som foregår, men bare ord mot ord fra partene, noe som gjør det vanskelig for mekler å vite hvordan han/hun skal agere. Forskning viser at dette er et område hvor mekler ønsker å øke sin kompetanse, og sine kunnskaper (Ådnanes, Haugen, Jensberg, Rantalaiho, & Husum, 2011).

Man regner med at i 25 prosent av alle høykonfliktsaker, er det misbruk og vold til stede. Siden dette er et såpass utbredt fenomen, er det sannsynlig at en mekler vil møte på denne problematikken fra tid til annen, i møte med par som skal mekle om omsorgsarrangement for felles barn, i etterkant av et samlivsbrudd. Har ikke mekler da nok kunnskap om og kjennskap til dynamikken som hersker mellom partene i slike tilfeller, kan mekling gjøre ting vondt verre (Milne, 2004).

Det som ofte er problemstillingen i slike saker, både innenfor meklerordningen og i rettssystemet, er å få et riktig bilde av situasjonen, og slik tilegne seg trygghet i forhold til videre agering. Flere studier viser at det er delte holdninger innenfor systemene i forhold til dette dilemmaet. Noen mener at man alltid skal ta kvinner på alvor, som hevder de er blitt utsatt for vold i forholdet, og sørge for restriksjoner for mannen når det gjelder samvær med barnet/barna, og at det er svært sjeldent at mor kommer med falske anklager for slik å tilegne seg hovedomsorg for barnet. Andre igjen mener at beskyldninger om vold og overgrep, skal behandles med varsomhet, da det innebærer en viss risiko for at de er framsatt i den hensikt å sverte den andre part i kampen om omsorg for felles barn (Haselschwerdt, Hardsky & Hans, 2011). Begge deler utgjør en risiko for barnet. Hvis man velger å tro alle historier om vold og misbruk som blir framlagt, risikerer man at noen barn blir fratatt viktig kontakt med den andre forelderen, noe som utgjør en risiko i forhold til ivaretagelse av barnets beste. Velger man derimot å være skeptisk i forhold til slike beskyldninger, og anse det som en viss sannsynlighet for at de er et ledd i en kampanje mot den andre forelderen, kan man feilaktig gi hovedomsorg og samværsrett til en forelder, som er utøver av vold, eller mishandler barnet på andre måter (Haselschwerdt, Hardsky & Hans, 2011).

Meklere må, for å kunne være til hjelp, for både de involverte barna og offeret, ha inngående kjennskap til dynamikken som hersker mellom mishandler og offer. I hovedsak

handler misbruk og vold om maktubalanse og kontrollbehov hos mishandler. Et slikt forhold består av psykisk kontroll gjennom trusler av forskjellig slag. Det dreier seg ofte om trusler angående omsorg for barna, økonomiske sanksjoner, og trusler om isolasjon. Videre utøves det ofte fysiske overgrep, der truslene ikke blir overholdt av offeret. Det er ofte vanskelig for et offer å komme seg ut av slike forhold, fordi maktubalansen er så stor, og redselen for alvorlige følger av et samlivsbrudd blir et hinder for å klare å gå ut av slike forhold (Milne, 2004). Det er vanskelig å mekle i slike tilfeller. Men med den nødvendige kompetansen, kan mekling være en prosess, som hjelper offeret ut av en vanskelig situasjon. Dette skjer ved at offeret får støtte og hjelp til å bryte ut av forholdet, og ved at mishandler blir fratatt makt og kontroll. Mishandlere har ofte en holdning og forståelse av at det de gjør er riktig, og at de har krav på og rett til å kontrollere partneren. De mener også ofte at det er den andre part som driver dem til å bruke fysisk vold. At de alltid angrer i etterkant av en voldsepisode, viser at de ikke ønsker å skade sin partner, men blir drevet til det av partnerens uvettede atferd. Det er viktig for mekler å hjelpe mishandler til å se egne handlinger fra partnerens perspektiv, og klart ta avstand til den psykiske og fysiske volden som har blitt utøvd (Milne, 2004).

Dette er et svært komplekst og vanskelig felt. Og det er urimelig å kreve at enhver mekler skal ha inngående kompetanse i forhold til slike tilfeller. Det kreves en nøye risikovurdering i forhold til risikoen for at barnet skal utsettes for vold, og utøvelse av vold ved bringe og hentesituasjoner. Man må ta i betraktning at den forandring i livssituasjonsom et samlivsbrudd innebærer, kan medføre økt risiko for overgrep. Det er også en fare for at overgrepene som før har vært rettet mot den andre forelderen, nå kan bli rettet mot barnet (Koch & Walstad, 2005). Det viktigste for mekler i møte med slike tilfeller, blir å erkjenne sine begrensninger, og søke hjelp fra andre instanser.

8 EVALUERINGSSTUDIEN

Kort oppsummert til nå kan man si at mye forskning er gjort i forhold til konflikt og dens påvirkning på barns fungering, utvikling og livskvalitet. Spesielt gjelder dette med tanke på samlivsbrudd og den konflikt foreldre kommer oppi på grunn av dette, og hvordan dette påvirker barnet. Mange forslag er gitt i forhold til å forebygge problemer som oppstår som en følge av foreldrenes konflikt. Men dette er et vanskelig område, hvor ingen svar er gitt å være det riktige. Mange aspekter, som personlighet, livserfaring, alder og kjønn har betydning for hvordan det enkelte barn reagerer i møte med konflikt hos foreldrene. Det som man imidlertid kan slå fast med sikkerhet er at konflikt mellom foreldre, aldri er bra for barnet.

Da den nye obligatoriske meklerordningen ble utarbeidet, var nettopp et av hovedformålene med denne, å finne en ordning som bedre kunne ivareta høykonfliktforeldrene og barna deres. Tanken bak var at de av foreldrene som enten var enig på forhånd om avtale angående barna, eller ikke trengte mye hjelp til å komme fram til enighet, skulle slippe å møte til tre obligatoriske meklertimer. Dette skulle frigjøre ekstra ressurser til de foreldrene som sto i en fastlåst konflikt med hverandre, angående omsorg for felles barn. I forarbeidet til den nye meklerordningen ble det pekt på at store og vedvarende konflikter mellom foreldre i etterkant av et samlivsbrudd, skaper problemer for barna. Av den grunn er det viktig å ha en god og målrettet meklingsordning, som skal gi foreldre hjelp til å løse konflikter, og inngå gode avtaler som gjelder barna (St.prp. nr 1, 2006-2007; Ot.prp.nr 103, 2004-2005).

Dette er et område som, til tross for omfattende forskning i hele den vestlige verden, fra 1970-tallet og fram til i dag, krever ytterligere belysning. Dette fordi, at når så mange som 10-15 prosent av samlivsbruddene blir karakterisert som høykonfliktsaker, er det flere tusen barn i Norge som lever i et belastende oppvekstmiljø, preget av foreldrenes konflikt. Disse barna står i fare for å utvikle problemer på en rekke områder i livet, samt at deres livskvalitet er forringet grunnet foreldrenes atferd. Dette er et problem både på samfunnsmessig nivå, og en tragisk situasjon for hvert av de barna som er rammet.

En av de siste undersøkelsene som er gjort på dette området er Sintef og Norsk Senter for Barneforskning (NOSEB) sin evaluering av den nye meklerordningen, som ble tatt i bruk fra januar 2007. Evalueringsstudien fra 2010, er gjort på bestilling av Barne og Likestillingsdepartementet. Studiens hensikt var å rede ut hvorvidt den nye meklerordningen fungerte etter lovgivers intensjoner, om å fungere fleksibelt og målrettet inn mot høykonfliktsakene. Videre var hensikten å rede ut hvorvidt den bidro til å sette barnets beste i fokus i avtaler som ble

inngått mellom foreldre, angående bosted og samvær for felles barn. Leder av prosjektet var seniorforsker Marian Ådnanes.

Denne studien er bygd opp rundt data som ble samlet inn til Evalueringsundersøkelsen, og slik sett er den en del av et større prosjekt. Hovedformål med studien var finne svar på følgende spørsmål:

- 1. Skiller høy-konfliktforeldre seg fra de øvrige foreldreparene, når det gjelder bakgrunn som alder, utdanning, etnisitet, og forekomst av annen problematikk som rusmisbruk, psykiske vansker, hos barn og voksne, voldsbruk, trakassering osv.?*
- 2. Er det forskjeller mellom høy og lavkonfliktforeldre, når det gjelder tidsbruk, oppnåelse av enighet om avtale, omsorgsarrangement, og tema i meklingen?*
- 3. Hvilke vurderinger gjør mekler seg, når det gjelder høykonfliktmekling, med tanke på oppfordring til videre mekling og vurdering av gjennomføringen av meklingen?*
- 4. Hvilke faktorer er med på å predikere konfliktnivået?*
- 5. Hvilke faktorer har betydning i forhold til meklers vurdering av hvorvidt en avtale er til barnets beste eller ikke?*

9 METODE

9.1 Datainnsamling/tverrsnittstudien

Sintef og NOSEB har foretatt datainnsamlingen til sin undersøkelse gjennom en kombinasjon av kvalitative og kvantitative metoder, med hovedvekt på kvantitative metoder. Innsamlingen var rettet mot alle landets meklere, både meklere ansatt i statlig familievern (Bufetat), og eksterne meklere. Disse ble anmodet om å foreta registrering av hver enkelt avsluttende mekling i tidsrommet 1. februar til 19. mars 2010. Studien kan slik karakteriseres som en tverrsnittstudie. I tillegg har innsamlingen også vært rettet mot foreldrene, som er brukerne av meklertjenesten. Meklerne informerte foreldrene kort om evalueringsstudien i første meklingstime, og innhentet skriftlig samtykke fra foreldrene, med tanke på deres deltakelse i studien. I siste meklingstime ble foreldreskjema delt ut til hver av foreldrene, samtidig som mekler selv fylte ut sitt skjema. Foreldrene ble anmodet om å svare før de forlot meklingskontoret, men kunne også ta med skjema og svarkonvolutt hjem, hvis de heller ønsket det. Tverrsnittstudien omfattet 1460 meklingsaker, med 333 meklere og 1781 foreldre involvert.

9.2 Respondenter

De fleste av analysene i denne studien har utgangspunkt i meklerskjema, med sak som enhet. Evalueringsstudiens formål var å rede ut hvorvidt meklerordningen fungerte etter dens intensjoner. Den var rettet mot både utøverne og brukerne av systemet, så slik sett er både meklere og foreldre denne studiens respondenter. Man kan betegne meklerne som observatører i forhold til foreldrenes nytte av meklerordningen, i tillegg til at de skulle vurdere ordningens funksjon og egen utførelse. Meklers bakgrunn i form av utdanning, kjønn og alder kommer ikke fram i studiens del 1, men 288 av de opprinnelig 333 meklerne, har svart for dette i studiens del 2 (kompetanseskjema). Her finner vi en kjønnsfordeling på 63.2 % kvinner mot 36.8 % menn. Gjennomsnittsalderen er så høy som 53.5 år (SD = 9.2), noe som gjenspeiler seg i antall år som mekler, hvor gjennomsnittet ligger på 11.4 år (SD = 6.7), (Tabell F.1). Når det gjelder utdanning, har flertallet av meklerne bakgrunn fra 3-årig høyskole med helsefag som fordypning. Dette gjelder for 55.9 % av respondentene, videre er det 20.5 % som er utdannet psykolog, 16 % som har bakgrunn som jurist eller advokat, mens 11 % er presteutdannet. Den resterende gruppen fordeler seg mellom lege/psykiater, master i familieterapi og master i annet fag. Relativt mange av meklerne har

tatt en videreutdanning. 65.6 % har videreutdannet seg innefor familierapi, og 53 % har annen videreutdanning. Det vil si at en del har både annen videreutdanning i tillegg til videreutdanning i familierapi. Disse tallene viser at den ”vanlige” mekler innehar en høy teoretisk kompetanse.

Av totalt antall saker i innsamlingsperioden på 2565, returnerte mekler kartleggings-skjema for 1460 saker. 1122 saker fra meklere ved familievernkontorer og 319 saker fra eksterne meklere. Utvalget inneholder i tillegg 19 saker hvor mekler ikke har anmerket om de jobber i familievernet eller privat. Dette utgjør en svarprosent på 58 for familievernet og 50 fra private mekler, som til sammen utgjør en svarprosent på 56.

Alle de 62 offentlige familievernkontorer har deltatt i datainnsamlingen. Svarprosenten har variert noe fra kontor til kontor. 8 kontorer svarte for alle sine saker i innsamlingsperioden, 15 kontorer svarte for over 80 % av sine saker, 40 kontorer svarte for mer enn 50 %, mens 20 kontorer hadde en svarprosent på under 50. Videre var det 333 meklere av 511 som deltok i undersøkelsen. Noe som utgjør en representativitet på 65 %.

9.3 Sakstype

Alle meklingssakene ble registrert innefor tre hovedgrupper. Disse er: ”Mekling etter ekteskapsloven” (§ 26), ”Mekling etter barneloven-samboende” (§ 51, tredje ledd), og ”Barnefordelingssaker som skal videre til retten” (barneloven, § 51, første ledd). I dette utvalget var Samboersaker noe overrepresentert sammenlignet med populasjonen forøvrig, mens Barnefordelingssaker var noe underrepresentert.

9.4 Materiale/måleinstrumenter

9.4.1 Meklernskjema

Spørreskjema rettet mot meklern er utviklet for å kartlegge gjennomføringen og innholdet av meklern, sett fra meklerns ståsted. Skjema starter med en kartlegging av foreldres alder, utdanning, etniske bakgrunn, antall barn og alder på disse, særkullsbarn, sakens begjæring (ekteskapsloven, barneloven-samboende, barneloven-barnefordelingssaker), og foreldrenes bostatus pr. dato.

Både for foreldrenes alder og utdanning, skal mekler angi svaret innenfor bolker. For alder er inndelingen slik, gruppe 1 (under 25), gruppe 2 (26-35), gruppe 3 (36-45), og gruppe 4 (over 46), mens utdanning er delt inn i fem kategorier, hvor gruppe 1 er bare grunnskole, gruppe 2 er videregående skole, gruppe 3 er høyskole/universitet 1-4 år, og gruppe 4 er

høyskole/universitet 5 år +. Her var det også en femte kategori benevnt som ”vet ikke”. I og med at variablene er delt på denne måten kan man ikke få slått fast en eksakt gjennomsnittsalder eller et eksakt gjennomsnittlig utdanningsnivå.

I neste avsnitt av skjema, blir det stilt spørsmål angående tidsbruk, iverksettelse av spesielle tiltak, som for eksempel separat mekling, telefonmekling, bruk av tolk, eller bruk av hjelpemidler for å hjelpe foreldrene til å fokusere på barna. Eksempler på slike hjelpemidler kan være dukker som en visualisering av barna, medbrakt bilde av barna eller bruk av tavle/overhead. Videre blir det kartlagt hvorvidt barn over 7 år deltok eller ikke, og hva som er hovedårsaken til dette. Tema i meklingen kartlegges gjennom 15 utsagn i forhold til hva som blir tatt opp under meklingen, hvor mekler skal oppgi hvor mye de har vektlagt hvert enkelt tema på en skala gradert i fire: (”ikke i det hele tatt”, ”i liten grad”, ”i noen grad”, ”i stor grad”).

Neste del av spørreskjemaet omhandler avtalen, som foreldrene skal komme fram til. Her blir det spurt om foreldrene har inngått avtale før mekling eller under mekling. Det blir videre kartlagt hvilke omsorgsarrangement foreldrene har kommet fram til, i form av foreldreansvar, bosted og samvær. Mekler må også komme med en vurdering av i hvilken grad en eventuell avtale er i tråd med barnets beste, eller ikke. I saker hvor foreldrene ikke kommer til enighet angående avtale om omsorg for barnet/barna, skal mekler oppgi hva de anser som viktigste årsak til dette.

Neste trinn i spørreskjema er kartlegging av konfliktnivå mellom foreldrene og kartlegging av særlig problematikk. Konfliktnivået angis på en åttepunktsskala, hvor 0 er ”ingen konflikt”, 7 er ”stor konflikt”, og 8 er ”har ikke god nok informasjon”. Konfliktspørsmålet har 12 underpunkter. Disse er: ”konflikt om selve separasjonen”, ”foreldreansvar”, ”fast bosted”, ”samvær”, ”ny kjæreste”, ”flytting”, ”økonomi”, ”barnet/barnas ønsker og behov”, ”høytider og ferie”, ”barneoppdragelse”, ”kommunikasjon om barnet i det daglige” og ”graviditet/fikk barn”.

Særlig problematikk kartlegges gjennom syv underpunkter som er: ”somatisk sykdom hos barn og foreldre”, ”psykisk sykdom hos barn og foreldre”, ”rusproblematikk”, ”trakassering” og forekomst av ”vold/overgrep”. Videre skal mekler opplyse hvorvidt andre instanser som for eksempel barnevern, barne- og ungdomspsykiatrien, psykisk helsevern, lege, PPT, krisesenter, advokat, domstol eller politi har vært inne i bildet.

Neste del av spørreskjema skal mekler svare på hvorvidt barn har deltatt eller ikke. I de sakene som barn har deltatt i, skal mekler gi svar på hvem som tok initiativ til dette,

hvordan meklingen ble gjennomført, og mekler skal også gi en vurdering av gjennomføringen.

I siste del av spørreskjemaet skal mekler komme med en vurdering av meklingen, med tanke på hvorvidt tiden har vært tilstrekkelig, egen innsats, hvor fornøyde de er, og om det var spesielle ting ved saken som vanskeliggjorde meklingen, som for eksempel konflikt mellom foreldrene eller språkvansker. De skal videre svare på hvorvidt de lyktes i å selge inn flere timer i de tilfellene hvor det ble ansett som en fordel med videre mekling.

Spørreskjemaet har 32 spørsmål, med 88 underpunkter. Hvis barn har deltatt i meklingen skal der i tillegg svares på ytterligere 3 spørsmål.

Spørsmålene fra 1 til 26 i skjemaet er en blanding mellom lukkede spørsmål med svaralternativer, og utkryssing av riktig alternativ. De fleste av spørsmålene i denne delen av skjema, har svaralternativ som er gradert i fire. Når det gjelder foreldreansvar, bosted og samvær skal det anmerkes for riktig alternativ. Neste del av spørreskjema som omhandler konfliktnivå og særlig problematikk har lukkede spørsmål med forskjellige svaralternativer. For "Konflikt-variabelen" skal det angis på en skala fra 0 til 8, hvilket konfliktnivå som er representert i saken. Mens for "Særlig problematikk-variabelen" er skalaen fra 1 til 4.

Den delen av skjema som omhandler meklers vurdering av egen gjennomføringen av meklingen, har også lukkede spørsmål med graderte svaralternativer. Spørreskjemaet er relativt omfattende, siden flere av spørsmålene har opptil 15 underspørsmål. Mekler kan også komme med egne kommentarer til spørsmålet under 6 spørsmål i skjemaet (Appendiks A).

9.4.2 Foreldreskjema

Foreldreskjema er langt mindre omfattende enn meklerskjemaet (14 spørsmål med til sammen 25 underpunkter). I første del av skjemaet skal foreldrene oppgi sysselsetting pr dato, og hvorvidt de har kommet fram til avtale eller ikke. Videre skal foreldrene svare på en rekke påstander angående meklingen som de har vært gjennom (fornøydhet med meklingen). Hvis barn har deltatt, skal foreldrene vurdere hvordan de synes deltakelsen har vært. I neste del av skjema skal foreldrene oppgi konfliktnivå på en skala fra 0 til 7, hvor 0 er "ingen konflikt" og 7 er "stor konflikt". Det er ingen videre utdyping av konflikttaspektet i dette skjemaet. Hvis foreldrene har kommet fram til en avtale, skal de i neste trinn av skjemaet svare for hvor fornøyd/misfornøyd de er med avtalen. Til slutt skal de svare for hvorvidt meklingen bidro til enighet eller ikke. De fleste spørsmålene er lukkede spørsmål, med graderte svaralternativer. Under ett spørsmål skal foreldrene komme med egne råd til mekleren, basert på sin opplevelse av meklingstimen (Appendiks B).

En del av foreldrene har også vært med på en oppfølgingsstudie ca. 8 mnd etter deres første mekling. Der skulle de svare for hvordan en eventuell avtale praktiseres. Om de fremdeles holder seg til den opprinnelige avtalen, eller om de har endret denne siden mekling fant sted. De skal også svare for om de synes at meklingen har ført til et bedre samarbeid, og om meklingen har bidratt til å dempe konfliktnivået dem imellom.

Meklerskjema og foreldreskjema fraviker fra hverandre, ved at meklerskjema har sak som styrende enhet, mens foreldreskjema har barn som styrende enhet. Men det finnes også en koplingsnøkkel mellom disse to skjemaene, hvor barn blir brukt som styrende enhet for begge skjema.

9.4.3 Kompetanseskjema

Det ble videre gjort en spørreskjemaundersøkelse med siktemål å kartlegge meklers bakgrunn, kompetanse og holdninger til den nye ordningen sammenlignet med den gamle ordningen. Her skal mekler oppgi kjønn, alder, antall år som mekler og utdanning. Videre skal mekler ta stilling til en rekke utsagn som omhandler meklerordningen, for eksempel om de synes den gamle eller den nye meklerordningen fungerer best. Det er også spørsmål om de har inkludert barn i meklingen, og hvorvidt de føler behov for økt kompetanse, og i så fall på hvilket område (Appendiks C).

Sintef og NOSEB har hovedsakelig utviklet spørreskjemaene selv. Spørsmålene er utviklet med bakgrunn i flere regionvise samlinger av meklere og forskergruppen. Gjennom dialog mellom forskergruppen og fagfolk i meklertjenesten, har kunnskapsbehovet i tjenesten blitt kartlagt, og vært grunnlaget for utvikling av spørreskjemaene.

Det er også foretatt 9 fokusgruppeintervjuer av 61 meklere

I denne studien er det hovedsaklig tatt utgangspunkt i meklerskjema, med sak som enhet. Kompetanseskjema for meklere er også i noen grad brukt, og ved noen få analyser er foreldreskjema brukt.

10 ANALYSER

10.1 Operasjonalisering av Lavkonflikt og Høykonfliktgruppene

Siden forskningsfokus for denne studien er rettet mot høykonflikt-sakene, ble foreldrene delt inn i to grupper, basert på variabelen "Generelt konfliktnivå", ved de univariate og bivariate analysene. Konfliktnivå blir i meklerskjema delt inn i 8 nivåer fra 0 = ingen konflikt, 1 = liten konflikt, 2, 3, 4 = middels konflikt, 5, 6 og 7 = stor konflikt, og 8 som er "har for lite informasjon". Siden integrering av nivå 8 vil føre til feilaktig høyt konfliktnivå, ble det valgt å ekskludere dette nivået fra analysene. I foreldreskjema er "Konflikt" delt fra 0 til 7, hvor 0 er "ingen konflikt" og 7 er "stor konflikt". Ved inndeling i to grupper, ble det valgt å sette grensen mellom Lav konflikt (LK), og Høy konflikt (HK), ved nivå 4. Da ble inndelingen som følgende 0-1-2-3-4 = LK, mens 5-6-7 = HK. Ved en slik inndeling med utgangspunkt i sak, tilhører 75.2 % av foreldrene Lavkonfliktgruppen, mot 24.8 % Høykonfliktgruppen. I foreldreskjema, hvor foreldrene selv har angitt konfliktnivå, er det 70.6 %, som tilhører Lavkonfliktgruppen, mot 29.4 % i Høykonfliktgruppen. Når det refereres til Høykonfliktsak/Høykonfliktmekling eller Lavkonfliktsak/Lavkonfliktmekling, er dette saker/mekling som er tilknyttet kategoriene LK og HK. Pearson korrelasjon viser at det er et godt samsvar mellom meklers vurdering og foreldrenes oppfatning av "Konfliktnivå": $r = .60, p < .01, \text{two tailed}$.

I noen tilfeller er det i tillegg valgt å sammenligne ytterpunktene med hverandre (nivå 0 med nivå 7). I tilfeller hvor dette er gjort vil dette tydelig framgå.

10.2 Operasjonalisering av variabler som inngår i analysene

Det ble laget en variabel over gjennomsnittlig konfliktnivå ("Konfliktnivå", mean_konflikter). Siden konfliktvariabelen i utgangspunktet var flere variabler som omhandlet flere dimensjoner angående konflikt (konflikt angående bosted, samvær, foreldreansvar, selve bruddet, ny kjæreste, kommunikasjon, flytting, barnets beste og barneoppdragelse), ble det valgt å slå sammen disse til en variabel, og finne gjennomsnittlig konfliktnivå av denne.

Det samme er gjort når det gjelder "Særlig problematikk", som i utgangspunktet var delt inn i 7 underkategorier, som somatisk sykdom hos foreldrene, somatisk sykdom hos barnet, psykisk sykdom hos foreldrene, psykisk sykdom hos barnet, rusmiddelbruk, vold og trakassering. I utgangspunktet er variablene gradert slik: 1 = litt problematikk; 2 = mye problematikk; 3 = mistanke om problematikk og 4 = ikke aktuelt.

Variabelen ”Innsalg av flere meklings timer” var i utgangspunktet delt i fire kategorier som var: ”nei”, ”informerte om tilbudet”, ”oppfordret sterkt” og ”var ikke behov for flere timer”. Denne ble delt i to kategorier hvor 0 = ”oppfordret sterkt”, og 1 = de tre andre kategoriene. I analysene refereres den til som ”Innsalg”.

Variabelen ”Var tidsbruken tilstrekkelig i forhold til å oppnå målet med meklingen”, var i utgangspunktet inndelt slik: 1= tilstrekkelig med tid; 2 = for lite tid; og 3 = for mye tid. Denne ble delt inn i to kategorier hvor 0 = For lite tid og 1 = Tilstrekkelig og for mye tid, og benevnes i analysene som ”Tidsbruk/tilstrekkelig”.

Når det gjaldt hvorvidt mekler tok eller anbefalte kontakt med andre instanser som barnevern, psykisk helsevern osv., var denne variabelen i utgangspunktet delt i tre kategorier, hvor 1 var, ”Ja, tok kontakt”; 2 var, ”nei, tok ikke kontakt og 3 var, ”anbefaler kontakt. Denne ble delt inn på følgende måte: 0 = tok kontakt/anbefalte kontakt, 1 = tok ikke kontakt.

Tema-variabelen (V17), ble dikotomisert, hvor kategori 0 inneholder kategoriene ”ikke i det hele tatt” og ”i liten grad”, og benevnes som ”la ikke vekt på å snakke om”. Kategorien 1 inneholder kategoriene ”i noen grad” og ”i stor grad”, og benevnes som ”la vekt på å snakke om”. Det samme er gjort med vurderingsvariabelen (V31). Hvor kategori 0 inneholder kategoriene ”helt uenig” og ”litt uenig”, og benevnes som ”uenig”, mens kategorien 1 inneholder kategoriene ”litt enig” og ”helt enig”, og benevnes som ”enig”. Denne variabelen innholdt en femte kategori, ”uaktuelt”. Denne ble ekskludert. De dikotomiserte variablene både for Tema og Vurdering av gjennomføring av meklingen, brukes hovedsaklig i regresjonsmodellene. Når det gjelder de univariate og bivariate analysene er de opprinnelige variablene brukt. Det eneste som er gjort er å ta bort nivå 5 på Vurderingsvariabelen (V31).

Også variabelen ”Sakstype”, er dikotomisert. Hvor 0 = ”barnefordelingssak”, og 1 = ”ekteskap/samboerskap”.

Variabelen hvor mekler skal komme med en vurdering av hvorvidt en avtale er til barnets beste eller ikke (”I hvilken grad mener du at man oppnådde barnet/a sitt beste i denne avtalen”), var i utgangspunktet delt inn i fire svaralternativer, som var: ” ikke i det hele tatt”, ”i liten grad”, ”i noen grad” og ” i stor grad” til barnets beste. Her ble det valgt å slå sammen ”ikke i det hele tatt”, ”i liten grad” og ”i noen grad”, til kategorien ”Ikke til barnets beste”, mens ”i stor grad”, er kategorien ”Til barnets beste”. Skillet mellom ”Til barnets beste”, og ”Ikke til barnets beste”, ble valgt å sette her fordi man da skiller mellom de avtaler som mekler har noe å utsette på, og de avtaler som mekler mener ivaretar barnets beste til fulle.

10.3 Hovedfokus for analysene

Hovedfokus for analysene som ble utført, var i første omgang å rede ut hvorvidt Høykonfliktgruppen og Lavkonfliktgruppen skilte seg signifikant fra hverandre når det gjaldt bakgrunnsfaktorer, og hvorvidt Høykonfliktmekling og Lavkonfliktmekling var signifikant forskjellig fra hverandre. Videre lå fokus på å rede ut hvilke faktorer som kunne predikere konflikt, og hvilke forhold som innehar betydning for meklers vurdering om en avtale-inngåelse er til barnets beste eller ikke.

I tillegg til beskrivende statistikk ble det gjort flere kji-kvadrat tester og Pearson's korrelasjon. Videre ble det valgt å gjøre to multiple regresjonsanalyser med tanke på kartlegging av disse aspektene. Alle statistiske analyser ble utført ved bruk av SPSS versjon 19.

10.4 Bivariate analysemetoder/kji-kvadrat og Pearson's korrelasjon

10.4.1 Pearson's korrelasjons koeffisient

Det ble brukt Pearson's korrelasjons koeffisient, for å rede ut hvorvidt det var sammenheng mellom en rekke forhold som: "Alder", "Utdanning", "Etnisk bakgrunn", "Særkullsbarn", "Tidsbruk", "Innsalg", "Særlig problematikk" og "Konfliktnivå/Barnets beste".

10.4.2 Kji-kvadrat

Det ble videre gjort flere kji-kvadrattester, for å se om LK og HK skilte seg fra hverandre på en rekke punkter, som for eksempel tidsbruk, omsorgsarrangement og avtaleoppnåelse. Det ble blant annet sett på om det ble brukt signifikant mer tid i Høykonfliktmekling, sammenlignet med Lavkonfliktmekling, og videre ble det sett på om det ble inngått signifikant færre avtaler i Høykonfliktgruppen, sammenlignet med Lavkonfliktgruppen.

Ved kji-kvadrattester ser man på forhold mellom kategoriske variabler. Når man måler kategoriske variabler, ser man på frekvenser. Ved Pearson's kji-kvadrat, ser man på forholdet mellom to kategoriske variabler. Her sammenlignes frekvensene som er observert, med frekvenser som er forventet å få tilfeldig i de aktuelle kategoriene (Field, 2009).

10.5 Multippel regresjon

10.5.1 Lineær regresjon

I den første analysen blir det gjort en lineær multippel regresjon for å rede ut hva som kan predikere konflikt.

Ved lineær multippel regresjon prøver man å predikere et utfall, ofte benevnt som Y med bakgrunn i flere prediktorer X_1, X_2, X_3 , osv (Howell, 2007). Videre prøver man å finne den linjen som best passer det datamaterialet man har i modellen. Jo mindre avstanden er mellom linjen og observert data, jo mindre residual er det i modellen, og da har man en god modell, i forhold til å predikere Y med bakgrunn i X_1, X_2, X_3 , osv. Målsettingen ved en multippel lineær regresjonsanalyse, er å belyse i hvilken grad de uavhengige variablene kan predikere den avhengige variabelen (Field, 2009). Koeffisienten (b), i en regresjonsmodell representerer gradienten på regresjonslinjen. Verdien av b representerer hvor stor endring man har i utfallsvariabelen for en enhets endring i prediktor variabelen. Hvis man har en dårlig modell, vil denne endringen være 0, eller tilnærmet 0. Det betyr at en størrelse endring i prediktorvariabelen, ikke fører til noen endring i predikert verdi for utfallsvariabelen. Denne hypotesen blir ved lineær regresjon testet ved en t -statistikk. T -statistikken tester nullhypotesen om at verdien av b er lik 0. Når t -statistikken er signifikant, betyr det at verdien av b er signifikant forskjellig fra 0, noe som betyr at prediktorvariabelen bidrar signifikant i forhold til å beregne verdien av utfallsvariabelen. Fortegnet sier hvilken retning denne effekten har (Field, 2009).

10.5.2 Logistisk regresjon

Videre ble det gjort en logistisk regresjon, for å rede ut hva som kunne predikere at mekler anså en avtale til å være til barnets beste eller ikke.

Prinsippene bak logistisk regresjon (binary logistic regression), har stor likhet med lineær regresjon. Forskjellen er at ved logistisk regresjon predikerer man et diskret utfall, som for eksempel gruppetilhørighet. Med andre ord er utfallsvariabelen en dikotom variabel, og man prøver å predikere tilhørighet til en av to kategorier. Prediktorvariablene kan være enten kontinuerlige, diskrete, dikotome, eller en blanding av dette (Tabachnick & Fidell, 2007). Ved lineær regresjon, brukte man en t -statistikk, til å se hvorvidt regresjonskoeffisienten b hadde en signifikant tilnærming til modellen. Når det gjelder logistisk regresjon brukes en Wald statistikk til dette. Wald statistikk har en χ^2 -kvadrat distribusjon, som forteller oss hvorvidt b koeffisienten for den enkelte prediktor er forskjellig fra 0 (Field, 2009). Ved logistisk

regresjon brukes også Odds ratio som indikerer endringen av odds, som et resultat av en størrelse endring i prediktor. Odds kan forstås slik at det er sannsynligheten for at en hendelse skal oppstå dividert med sannsynligheten for at hendelsen ikke skal skje. Akkurat som ved lineær regresjon, viser fortegnet for koeffisienten, hvilken retning effekten har (Field, 2009).

11 RESULTATER

11.1 Foreldrenes bakgrunn

Kvinnenes gjennomsnittsalder i denne undersøkelsen var på 2.4 (SD = 0.8), mot mennenes 2.7 (SD = 0.8). Det vil si at for begge kjønn ligger gjennomsnittsalder mellom 36 og 45 år. Når det gjelder utdanning framsto det som om mennene hadde høyest utdanningsnivå når gruppe 5 var inkludert, men når denne kategorien ble tatt bort, var gjennomsnittlig utdanningsnivå helt likt mellom kjønnene på 2.4 (SD = 0.8), noe som vil si at den er mellom videregående skole og høyskole/universitet 1-4 år (Tabell F.2)

Når det gjaldt forholdet mellom "Konfliktnivå" (mean_konflikter), og "Alder", var det en svak signifikant sammenheng mellom disse hos både mor og far. Mor: $r = .09$, $p < .05$, two tailed. Far: $r = .08$, $p < .05$ (two tailed). For både mor og far var det aldersgruppen 36 til 45 år, som hadde en signifikant sammenheng med "Konfliktnivå". Mor mellom 36-45 år: $r = .10$, $p < .05$, two tailed. Far mellom 36-45 år: $r = .06$, $p < .05$, two tailed. Men ser man videre på effektstørrelsen, var den svært liten. For eksempel når det gjaldt "Aldersgruppen mor mellom 36-45 år", deler denne variabelen 0.9 % av variasjonen med "Konfliktvariabelen". For far er det enda mindre. Her forklarer "Alder mellom 36-45 år", 0.3 % av variasjonen for "Konfliktnivå". Med så små effektstørrelser, kan man ikke tilskrive alder til å ha noen betydningsfull sammenheng med "Konfliktnivå" i dette datamaterialet.

For "Utdanning" viste korrelasjoner ingen signifikant sammenheng med "Konfliktnivå", verken for mor eller far.

Når det gjaldt "Etnisk bakgrunn" var det nokså likt mellom kjønnene, med 9.2 % minoritetsetniske mødre mot 10.3 % minoritetsetniske fedre. I 12.6 % av sakene har mor særkullsbarn, mens far har det samme i 8.9 % av sakene, i 2.1 % av sakene har begge barn fra tidligere forhold. Barnas gjennomsnittsalder i denne undersøkelsen er på 6.8 år, og det er nokså likt fordelt mellom kjønnene med 50.9 % jenter, mot 49.1 % gutter.

Hvis man ser på "Etnisk bakgrunn" og sammenheng med "Konfliktnivå", var Pearson's korrelasjon svakt signifikant for mor: $r = .07$, $p < .05$, two tailed. Men akkurat som tilfellet var ved "Alder", er effektstørrelsen svært liten, "Etnisk bakgrunn hos mor" teller bare for 0.4 % av variasjonen i "Konfliktvariabelen". "Etnisk bakgrunn hos far" hadde ingen signifikant sammenheng med "Konfliktnivå", det hadde heller ikke "Særkullsbarn hos mor og far".

Også alder på barnet/barna hadde en svak signifikant sammenheng med "Konfliktnivå". Her viste korrelasjoner at det er størst sannsynlighet for konflikt, hvis

barnet/barna er mellom 7 og 12 år. Men det samme gjelder her som ved "Alder" og "Etnisk bakgrunn"; effektstørrelsene er så små at man kan ikke tilskrive "Alder" hos barnet til å inneha reell sammenheng med "Konfliktnivå".

11.2 Sakstype

Fordelingen mellom de tre sakstypene viste at 37.4 % av foreldrene tilhørte "Ekteskapsgruppen", 39.6 %, tilhørte "Samboergruppen", og 22.9 % tilhørte "Barnefordelingssak-gruppen".

Pearson's korrelasjon viste en klar sammenheng mellom "Sakstype" og "Konfliktnivå" (mean_konflikter): $r = -.50, p < .01$, two tailed. Det vil si at sannsynligheten for å tilhøre Høykonfliktgruppen, er mye større hvis saken er en Barnefordelingssak, enn hvis den tilhører Ekteskapsgruppen eller Samboergruppen. Hele 61.5 % av sakene i HK, er Barnefordelingssaker. Dette er helt som forventet. Det er logisk å anta at der foreldre er så uenig om bosted og samvær for felles barn, at de vurderer å la rettssystemet avgjøre dette for dem, er konfliktnivået høyt. Det som er mer interessant å rede ut, er om det er forskjeller mellom Ekteskapsgruppen og Samboergruppen, når det gjelder "Konfliktnivå". I dette datamaterialet ble det ikke funnet slike forskjeller.

11.3 Tid

Et av de viktigste aspektene vedrørende Evalueringsstudien, var å rede ut hvorvidt det ble brukt mer tid på de vanskelige konfliktfylte sakene, hvor behovet var størst, og mindre tid der foreldrene ikke hadde konflikt. Ville foreldre som ikke klarte å komme til enighet, takke ja til tilbudet om frivillig mekling, utover den ene obligatoriske timen? I så fall ville intensjonen med den nye meklerordningen være vellykket. Hele foreldregruppen under ett hadde gjennomsnittlig 1.4 (SD = 0.9), meklingstimer. Men siden en meklingstime kan variere i utstrekning, er også faktisk tid i minutter målt. Her ligger gjennomsnittet på 88.3 minutter (SD = 66.4). Når man differensier etter "Konfliktnivå", så er tendensen at jo høyere konflikt, desto flere meklingstimer, men det er likevel så mange som 58 % av foreldrene i gruppen HK, som bare har en meklingstime. I gruppen LK er det 78.2 % som bare møter til den obligatoriske meklingstimen. Det er også verdt å merke seg at bare 36.6 % av foreldre som ikke kommer til enighet om avtale benytter seg av tilbudet om flere meklingstimer (Figur F.1).

En kji-kvadrat test viste signifikante forskjeller mellom gruppene LK og HK når det gjaldt tidsbruk: $\chi^2 = 51.01, df = 1, p < .001$. Og Odds ratio ga indikasjoner for at det er

2.6 ganger større sannsynlighet for at du har flere meklings timer hvis du tilhører Høykonfliktgruppen.

Mekler gir uttrykk for at de anser det som viktig å selge inn flere meklings timer, i saker hvor det er høyt konfliktnivå. Pearson's korrelasjon mellom "Konfliktnivå" og "Innsalg", har en signifikant sammenheng. Jo høyere konfliktnivå, i større grad oppfordrer mekler til flere meklings timer, $r = .31, p < .01$, two tailed.

11.4 Tema

Det tema som blir lagt størst vekt på å ta opp med foreldrene, er hva som vil være til barnets beste. Videre er også barnets forhold til begge foreldre vektlagt i stor grad. Mekler legger i minst grad vekt på å snakke om barnets forhold til sine venner og orientering om barnebidrag. Hvis man sammenligner Høykonfliktgruppen med Lavkonfliktgruppen, finner man at mekler i større grad vektlegger tema som "barnets beste", "foreldrenes oppfattelse av hva barnet ønsker" og "barnets forhold til begge foreldre", i konfliktsakene. Mens "orientering om bidrag" og "økonomiske støtteordninger", blir i større grad vektlagt for gruppen som har liten konflikt.

Pearson's korrelasjon mellom "Konfliktnivå" og: "Snakket om hva som vil være til barnets beste", $r = .13, p < .01$, two tailed; "Snakket om hva foreldrene oppfatter at barnet ønsker og tenker", $r = .14, p < .01$, two tailed; "Snakket om barnets forhold til begge foreldre", $r = .14, p < .01$, two tailed; "Orienterte om barnebidrag", $r = -.24, p < .01$, two tailed; og "Orienterte om økonomiske støtteordninger", $r = -.29, p < .01$, two tailed.

Dette gir en indikasjon for at mekler ser an saken, og velger tema, med utgangspunkt i hva hun/han mener er viktig å legge vekt på i forhold til å ivareta barnets beste. Ved høyt konfliktnivå må mekler hjelpe foreldrene til å fokusere på barnet, og det er mindre rom for praktisk informasjon, sammenlignet med Lavkonfliktsakene, hvor det er større rom for å bruke tiden til praktisk informasjon. Andelen av informasjon oppgis i prosent. Gjennomsnittlig blir 30.1 % av meklings tiden brukt til å gi informasjon. Men hvis man ser på Høykonfliktsakene brukes mindre av tiden til informasjon, sammenlignet med Lavkonfliktsakene. (Figur F.2).

11.5 Avtalen

Hovedformålet med meklings etter samlivsbrudd, er nettopp å komme fram til en avtale angående foreldreansvar, bosted og samvær for barnet (omsorgsarrangement). I dette materialet er det 74.6 % som blir enige om en avtale. Hvis man differensierer mellom

gruppene som er til mekling etter "Ekteskapsloven", "Barneloven ved samboende" og "Barneloven-skal til retten", finner man at for gruppen "Ekteskap" så blir 88 % enig om avtale, i gruppen "Samboerskap" er 81.5 % enig om avtale, mens i gruppen "Barnefordelings-sak" så er 39.1 % enig om avtale. Ved å dele foreldrene inn etter konfliktnivå finner man at for gruppen Liten konflikt, LK, er det 87 % som er enige om en avtale, mens det er 42.8 % i gruppen Høy konflikt, HK, som er enige. Flere kji-kvadrat-tester gir støtte for denne tendensen. Når gruppeinndelingen er som følger: Enighet/uenighet om avtale mot Liten og Stor konflikt, finner man at det er 11.6 ganger større sjanse for å oppnå avtale i gruppen Liten konflikt, sammenlignet med gruppen Stor konflikt: $\chi^2 = 299.54$, $df = 1$, $p < .001$. Mens Pearson's korrelasjon viser at $r = -.43$, $p < .01$, two tailed.

Tabell 11.1: Enighet om avtale

	Andel enig om avtale [%]
Ekteskap	88.0
Samboerskap	81.5
Barnefordelingssak	39.1
Liten konflikt (LK)	87.0
Høy konflikt (HK)	42.8
Ingen konflikt (nivå 0)	94.3
Stor konflikt (nivå 7)	29.5
Alle saker	74.6

11.6 Bosted og samvær

Foreldrene står i prinsippet fritt til selv å velge den løsning som de anser som den beste for seg selv og barnet/barna. I de aller fleste tilfellene er det mor som blir sittende med bostedskompetansen, mens far har samvær med barnet. Men trenden er et økende antall foreldre som velger delt bosted som omsorgsarrangement. I 2004 bodde en fjerdedel av norske barn sammen med bare den ene av foreldrene. Av disse var det over 80 prosent som bodde fast hos mor, og ca 8 prosent som bodde bare med far, mens 10 prosent av barna hadde delt bosted (Skjørten, Barlindhaug & Lien, 2004). I dette materialet er det 22.9 % som velger delt bosted, 11.2 %, hvor far har bostedskompetansen, og 65 % hvor mor sitter med bostedskompetansen. Når det gjelder samvær er det 30.3 % som velger vanlig samvær,

43.1 % som velger mer enn vanlig samvær, mens 15.9 % velger mindre enn vanlig samvær. De aller fleste har felles foreldreansvar. I denne gruppen av foreldre er det 96.4 % som har felles foreldreansvar.

Det som er interessant å redegjøre for, er hvorvidt det er forskjeller mellom foreldre som har liten konflikt og ingen særlig problematikk, og foreldre som har stor konflikt og/eller særlig problematikk, når det gjelder hvilket omsorgsarrangement de velger for barnet/barna. Her viser det seg at der det er et høyt konfliktnivå og/eller særlig problematikk velger foreldrene i mindre grad delt bosted og utvidet samvær, sammenlignet med gruppen som har lavt konfliktnivå. Det er helt i tråd med de forutsetninger som forskningsfeltet på dette området anbefaler for at delt bosted skal være et godt valg for både barn og foreldre. Likevel er forskjellene mellom gruppene så små at det ikke gir seg utslag i signifikante forskjeller på kji-kvadrattester. (Figur F.3 og figur F.4).

11.7 Konflikt og særlig problematikk

Utredning av konfliktnivå og konfliktårsak er av særdeles viktighet, siden man vet at konflikt er den største risikofaktor med tanke på negative konsekvenser for barn. I denne studien blir "Konflikt" delt inn i 8 nivåer, og over 14 dimensjoner. Slik er det enklere for mekler å kartlegge konfliktårsak. I noen saker kommer det da fram hvilket spesifikke område foreldrene har konflikt om. Hvis det for eksempel dreier seg om bare økonomi, kan mekler bruke tid på å hjelpe foreldrene til å løse konflikten på dette området. Men de færreste sakene er så enkle. De fleste sakene med høyt konfliktnivå er komplekse og sammensatte. I denne gruppen er gjennomsnittlig konfliktnivå 1.5 (SD = 1.5). Høyest konflikt er det om "Selve separasjonen", mean: 2.2 (SD = 2.3) og "Samvær", mean: 2.1 (SD = 2.5), mens minst konflikt er det om "Foreldreansvar", mean: 0.6 (SD = 1.4).

Et av de aspektene som ofte har sammenheng med konfliktnivå, er særlige problemer hos en eller begge foreldrene, eller hos barnet/barna. I denne undersøkelsen skal mekler oppgi hvorvidt det foreligger problemer i stor og liten grad, hvis det er mistanke om problemer og anmerke for uaktuelt, der det ikke foreligger problematikk. Områdene som kartlegges er somatisk sykdom hos foreldre, somatisk sykdom hos barnet, psykisk sykdom hos foreldre, psykisk sykdom hos barnet, rusmiddelbruk hos foreldre, trakassering, vold og overgrep. Størst problemer er det med "Psykisk sykdom hos foreldre", mean: 3.62, (SD = 0.9); videre følger "Trakassering", mean: 3.63, (SD = 0.9) og "Vold/overgrep", mean: 3.69, (SD = 0.8).

Pearson's korrelasjon viser at det er sammenheng mellom "Konfliktnivå" og "Særlig problematikk". Hvis man korrelerer gjennomsnittlig konfliktnivå med gjennomsnittlig nivå av

særlig problematikk finner man en middels sammenheng: $r = -.26, p < .01$, two tailed. Hvis man differensierer mellom de forskjellige områdene av ”Særlig problematikk”, finner man at det er sterkest sammenheng mellom ”Trakassering” og ”Konfliktnivå”: $r = -.49, p < .01$, two tailed. Videre følger ”Vold” og ”Psykiske problemer hos foreldre”: $r = -.38, p < .01$, two tailed; $r = -.29, p < .01$, two tailed. Flere kji-kvadrattester gir støtte til antakelsen om at det er forskjell mellom LK og HK, med tanke på forekomst av særlig problematikk.

Kji-kvadrattester viser signifikante forskjeller mellom LK og HK, på alle områder, med unntak av somatisk sykdom hos barn: ”Psykiske lidelser foreldre”: $\chi^2 = 113.50, df = 1, p < .001$; ”Problemer med vold/overgrep”: $\chi^2 = 220.39, df = 1, p < .001$; ”Rusproblemer”: $\chi^2 = 47.35, df = 1, p < .001$; ”Psykiske lidelser hos barn”: $\chi^2 = 38.06, df = 1, p < .001$; ”Somatisk sykdom foreldre”: $\chi^2 = 16.51, df = 1, p < .001$; ”Trakassering”: $\chi^2 = 370.42, df = 1, p < .001$.

Det er også en sammenheng mellom ”Konfliktnivå” og hvorvidt mekler tar kontakt med andre instanser som for eksempel barnevernstjenesten og advokat. Også når det gjelder ”Særlig problematikk” viser korrelasjoner at det er sammenheng mellom tilstedeværelse av problematikk, og hvorvidt mekler tar videre kontakt med, eller anbefaler kontakt med barnevernstjenesten, psykisk helsevern eller advokat (Tabell F.3 og F.4).

Når man ser på ”Tidsbruk” og sammenheng med kontakt videre til andre instanser, er det også en svak sammenheng med tanke på ”Kontakt med bekymringsmelding til barnevernstjenesten”: $r = -.11, p < .05$, two tailed. Noe som gir indikasjon for at jo flere meklingstimer, jo større sannsynlighet for at mekler tar videre kontakt.

11.8 Meklere vurdering av gjennomføringen av denne saken

Hovedsakelig er mekler fornøyd med egen innsats i meklingen. I 55.1 % av sakene sier de seg svært fornøyd med jobben de har gjort. Men de er i større grad fornøyd når det gjelder sakene hvor konfliktnivået er lavt. Der det er svært høyt konfliktnivå (nivå 7), sier mekler seg fornøyd med egen innsats i 30.2 % av sakene, mot 70.7 % av sakene i gruppen hvor det ikke er konflikt (nivå 0). Mekler anser også behovet for større i forhold til å fokusere på barnets beste i sakene hvor det er stor konflikt. De mener at det er stort behov for dette i 76.5 % av sakene hvor konfliktnivået er høyt (nivå 7), mot bare 17 % av sakene der konfliktnivået er lavt (nivå 0).

Korrelasjoner bekrefter denne trenden. Pearson's r viser at det er et klart samsvar mellom ”Konfliktnivå” og ”Meklers behov for å sette fokus på barnets beste”: $r = .42, p < .01$, two tailed. Videre viser korrelasjon mellom ”Konfliktnivå” og ”Foreldrekonflikten tok for

stor plass, til at det kunne bli en god prosess”, at disse samvarierer i høy grad: $r = .59, p < .01$, two tailed. Noe som gir indikasjoner for at mekler anser meklingen som vanskeligere å gjennomføre der det hersker et høyt konfliktnivå. Det samme gjelder ”Behovet for en co-mekler”, at det er ”Vanskelig å opptre nøytralt”, og ”Jeg følte at jeg manglet kompetanse i denne saken”: $r = .46, p < .01$, two tailed; $r = .45, p < .01$, two tailed; $r = .25, p < .01$, two tailed.

Det som og er interessant å merke seg, er at mekler gir utrykk for at i de vanskelige konfliktfylte sakene, ville det vært en fordel å innehatt fullmakt til å fortsette meklingen inntil tre timer, som før endringen i 2007: ”Konfliktnivå” – ”Det hadde vært en fordel om jeg hadde fullmakt til å fortsette meklingen med inntil 3 timer”: $r = .32, p < .01$, two tailed.

11.9 Barnets beste

Ved avtaleoppnåelse, skal mekler angi hvorvidt de fant avtalen til det beste for barnet, eller ikke. Det kommer ikke fram hvilke kriterier mekler baserer sine vurderinger ut fra. Men siden hverken korrelasjoner eller kji-kvadrattester gir indikasjon for noen sammenheng mellom omsorgsarrangement (bosted og samvær), og meklers vurdering i forhold til hvorvidt barnets beste er oppnådd, er det nærliggende å anta at meklers vurdering er basert på et helhetlig inntrykk av hvordan en avtale tar hensyn til barnets beste, og også at kjennetegn ved foreldrene og deres omsorgsevne er tatt i betraktning. Gjennomsnitt for meklers vurdering av hvorvidt en avtale er til barnets beste eller ikke er; 3.6 (SD = 0.7).

De bivariate analysene (hovedsakelig korrelasjoner), finner sammenheng ved en rekke forhold og meklers vurdering i forhold til hvorvidt en avtale er til barnets beste eller ikke. Pearson’s korrelasjon er signifikant for følgende forhold: ”Utdanningsnivå hos mor og far”, ”Etnisk tilhørighet hos mor og far”, ”Særkullsbarn hos far”, ”Konfliktnivå”, ”Særlig problematikk”, ”Timesmekling” (En eller flere timer mekling), ”Sakstype” og ”Innsalg”. Men hovedsakelig viser korrelasjonene svake sammenhenger, med unntak av ”Konfliktnivå”.

Videre er det sammenheng mellom meklers vurdering av tidsbruk og hvorvidt en avtale blir ansett som å være til barnets beste eller ikke. I saker hvor mekler mener at tidsbruken er tilstrekkelig, blir avtalen i større grad vurdert til å være til barnets beste. (”Tidsbruk/tilstrekkelig”- ”Meklers vurdering av barnets beste”: $r = .28, p < .01$, two tailed.

Hvis man ser på meklers vurdering av gjennomføringen av meklingen, opp mot meklers vurdering av hvorvidt barnets beste er oppnådd i en avtale, er det flere forhold som ser ut til å ha betydning. For eksempel i saker hvor mekler sier seg enig i at det var ”Behov for å fokusere på barnets beste”, blir avtalen i større grad vurdert til ikke å være til barnets

beste. Det samme gjelder for saker der mekler er enig i at ”Konflikten tok for stor plass, til at det kunne bli en god prosess”, saker der mekler er enig i at det var ”Behov for en co-mekler” og saker hvor mekler er enig i at det var ”Vanskelig å opptre nøytralt”. Videre er mekler enig i at det ville vært en ”Fordel med fullmakt til å pålegge til videre mekling”, i saker hvor mekler vurderer at avtalen ikke er til barnets beste. Dette gir indikasjon for at mekler i større grad vurderer en avtale til å være til det beste for barnet, i de ukompliserte sakene hvor konfliktnivået er lavt, og ikke å være til barnets beste i de kompliserte sakene hvor konfliktnivået er høyt (Tabell F.5).

11.10 Meklers synspunkter angående ny meklerordning

Et av hovedformålene med Evalueringsprosjektet var å finne ut om den nye ordningen var et bedre alternativ sammenlignet med den gamle meklerordningen fra før 2007. Så mange som 66 % av meklerne er uenig om at den nye meklerordningen fungerer bedre enn den gamle. Bare 5.9 % av meklerne er helt enig om at den nye ordningen er bedre sammenlignet med den gamle ordningen. Hvorfor flertallet av meklerne mener at den gamle ordningen fungerte bedre, kommer ikke tydelig fram i undersøkelsen. Men siden 76 % av meklerne mener at mekler bør ha fullmakt til å kunne pålegge partene til å mekle mer enn den obligatoriske timen, i de sakene hvor mekler mener det er nødvendig, kan man anta at årsaken til at meklerne mener den gamle ordningen var bedre enn den nye, er at en obligatorisk time er for lite, og da spesielt i de vanskelige konfliktfylte sakene.

11.11 Meklers behov for kompetanse

Når det gjelder behov for mer faglig kompetanse, sier så mange som 97.2 % av meklerne at de ønsker mer kompetanse i forhold til arbeid med svært konfliktfylte saker. Videre ytrer så mange som 85.8 % av meklerne et ønske om økt kompetanse med tanke på avdekking av potensielle barnevernssaker.

11.12 Prediksjon av konfliktnivå

Den beskrivende statistikken ga klare indikasjoner for at konfliktnivå er den faktor som har størst betydning i henhold til at meklingsprosessen skal bli en god prosess, hvor ivaretagelsen av barnets beste står i hovedfokus. Av den grunn er det viktig å prøve å avdekke hvilke faktorer som kan gi økt risiko for konflikt, slik at meklingen kan styrkes på de områder som avdekkes som problemområder.

Med formål å rede ut dette, ble det valgt å gjøre en multippel lineær regresjonsanalyse, med ”Konfliktnivå” (mean-konflikter), som avhengig variabel.

En initial lineær regresjonsmodell viste at ”Utdanning” (mean-utdanning mor og far), ikke hadde en signifikant betydning i forhold til å predikere konflikt. Siden den ikke bidro signifikant til å predikere ”Konfliktnivå”, ble den tatt ut av de videre analysene. Den samme modellen viste at ”Alder-mor” og ”Alder-far”, ga høye verdier på VIF-statistikk (variance inflation factor), noe som indikerer multikollinearitet. Disse ble av den grunn slått sammen til en variabel med gjennomsnittsalder for mor og far (mean-alder mor og far).

Siden ”Alder” (mean-alder mor og far), var svakt signifikant, ble det undersøkt hvilken aldersgruppe som signifikant bidro til å predikere ”Konfliktnivå”. Når man brøt aldersvariabelen opp i de opprinnelige aldersgruppene, var det gruppen 36-45 for mor, og gruppen 36-45 år for far som i størst grad kunne predikere ”Konfliktnivå”.

Når det gjaldt ”Særlig problematikk”, var det tre av kategoriene som hadde en signifikant betydning i henhold til å predikere konflikt. Disse var: ”Psykiske problemer hos foreldrene”, ”Trakassering” og ”Vold/overgrep”. Av den grunn ble de andre kategoriene for ”Særlig problematikk” tatt ut av modellen, for å hindre bortfall av saker. Det ble så funnet gjennomsnittlig nivå av problemer for disse tre kategoriene (Mean-særlig problematikk).

Prediktorene som da ble inkludert i den endelige modellen var: ”Alder” (mean-alder mor og far), ”Etnisk bakgrunn mor og far”, ”Særkullsbarn mor og far”, ”Enig/uenig om avtale”, ”Sakstype”, ”Innsalg”, ”Særlig problematikk” (mean-psykiske problemer hos foreldre, trakassering og vold/overgrep), ”Tema/økonomisk informasjon” (omhandler hvor mye vekt mekler legger på å gi økonomisk informasjon i meklingstimene) og ”Tema/barnets forhold til begge foreldre” (omhandler hvor mye vekt mekler legger på å snakke om barnets forhold til begge foreldrene i meklingstimen). Alle prediktorene er diktome variabler, med unntak av ”Alder” og ”Særlig problematikk”, som er kontinuerlige.

Residualstatistikken viste at 5.7 % av sakene hadde standardisert residual utenfor ± 1.96 , og 1.7 % befant seg utenfor ± 2.58 . Dette er så vidt utenfor grensene for akseptabelt nivå, som er 5 % utenfor ± 1.96 , og 1 % utenfor ± 2.58 (Field, 2009). Siden standardisert residual statistikk var utenfor anbefalte grenser, var det viktig å rede ut hvorvidt enkelte saker hadde for stor innflytelse på modellen. Av den grunn ble det utført flere statistiske metoder med hensikt å kartlegge hvorvidt dette var tilfelle. Det ble blant annet utført Cook’s distance, standardisert DFBeta, og DFFit. Ingen av disse ga grunn til bekymring.

Videre ble det kartlagt hvorvidt det var multikollinearitet til stede. Det ble gjort ved å se på VIF-statistikk og Tolerance-statistikk. Begge disse var tilfredsstillende for denne modellen

Regresjonsanalysen viste at prediktorene som signifikant bidro til å forklare variasjonen i utfallsvariabelen ”Konfliktnivå” var ”Alder”, ”Enig/uenig om avtale”, ”Sakstype”, ”Særlig problematikk”, ”Innsalg”, ”Tema/økonomi” og ”Tema/forhold”. Disse prediktorene forklarte 43 % av variasjonen i utfallsvariabelen ”Konfliktnivå”, noe som betyr at disse prediktorene har relativt stor forklaringskraft med tanke på prediksjon av ”Konfliktnivå”. En F-statistikk bekrefter at tilførsel av de valgte prediktorene signifikant har styrket modellens evne til å predikere ”Konfliktnivå”: $F = 59.88, df = 11, p < .001$.

Ser man på hver enkelt variabels betydning med tanke på prediksjon av ”Konfliktnivå”, så er det ”Sakstype”, ”Enig/uenig om avtale”, ”Innsalg” og ”Særlig problematikk” som har størst betydning. Samlet så forklarer disse fire prediktorene 33.3 % av variasjonen i ”Konfliktnivå”. Det betyr at de resterende prediktorene bare forklarer 10.0 % av variasjonen i ”Konfliktnivå”.

Tabell 11.2: Prediktorer for Konfliktnivå (N = 875)

	B	SE B	t	β
Constant	3.48	0.34		
Etnisitet mor	-0.19	0.15	-1.22	-0.03
Etnisitet far	0.21	0.15	-1.41	0.04
Mor særkullsbarn	0.10	0.11	0.94	0.03
Far særkullsbarn	-0.08	0.14	-0.57	-0.02
Alder	0.15	0.05	3.11**	0.08
Særlig problematikk	-0.30	0.06	-5.50***	-0.15
Sakstype	-1.08	0.11	-9.76***	-0.29
Enig/uenig	-0.91	0.10	-9.30***	-0.26
Innsalg	0.73	0.10	7.19***	0.20
Tema/økonomi	-0.26	0.08	-3.32**	-0.09
Tema/forhold	0.22	0.10	2.16*	0.06

Note: $R^2 = .43$ ($p < .01$). * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

11.13 Prediksjon av bedømmelse omkring barnets beste

Det ble valgt å gjøre en logistisk regresjonsanalyse, med formål å rede ut hva som predikerer gruppetilhørighet til en av to kategorier ("Til barnets beste" og "Ikke til barnets beste"). Avhengig variabel for modellen var "Til barnets beste/Ikke til barnets beste", som omhandler meklers vurdering av hvorvidt en avtale som er inngått angående bosted og samvær, er til barnets beste eller ikke (0 = "Til barnets beste", 1 = "Ikke til barnets beste").

Når det gjaldt prediktorer for den logistiske regresjonsmodellen, måtte det gjøres en vurdering av hvorvidt det var riktig å inkludere "Utdanningsnivå hos mor og far" i denne. Dette fordi inkludering av denne variabelen, førte til at svært mange saker falt ut av analysen. Årsaken til dette, var at det i svært mange saker ikke var anmerket for hvilken utdanning deltagerne hadde. Når over 50 % av datagrunnlaget faller ut av analysen, er det sannsynlig at viktig informasjon blir borte, så det ble ansett som viktigere å få fram denne variasjonen, enn å fortsatt inkludere "Utdanning" i modellen. Så til tross for at de bivariate analysene viste en svak sammenheng mellom "Utdanningsnivå mor og far" og "Meklers vurdering av hvorvidt en avtale var til barnets beste eller ikke" (korrelasjon under .10), så det ble vurdert dit hen at denne sammenhengen var såpass liten, at det ble viktigere å inkludere flest mulig saker i regresjonsmodellen, enn å se videre på "Utdanningsnivå" og dets betydning i forhold til meklers vurdering av oppnåelse av barnets beste i en avtale. Prediktorene som ble inkludert i den endelige modellen var, "Særkullsbarn både mor og far", "Etnisk tilhørighet hos mor og far", "Konflikten tok for stor plass til at det kunne bli en god prosess" (mekler er enig eller uenig om at konflikten tok for stor plass) og "Konfliktnivå" (mean konflikter). Alle prediktorer, med unntak av "Konfliktnivå" (mean-konflikter), er dikotome variabler. Det ble valgt å bruke en Backward:LR-metode, dette for å kontrollere for signifikante effekter som bare er tilstede når andre variabler holdes konstant.

I motsetning til lineær regresjon, produserer ikke SPSS noen statistikk i forhold til multikollinearitet når det gjelder logistisk regresjon. Det betyr ikke at dette ikke er et problem når man bruker en logistisk regresjonsmodell. Hvis det er multikollinearitet til stede, vil dette kunne affisere parameterne, og være en feilkilde i forhold til påståtte effekter. Det man kan gjøre, for å kartlegge eventuell multikollinearitet, er å utføre en lineær regresjon med de prediktorene man har i den logistiske regresjonsmodellen, hvor man ser på VIF-statistikk, Tolerance-statistikk og Collinarity Diagnostics (Field, 2009). Ved gjennomgang av VIF, Tolerance-statistikk og Collinarity Diagnostics, var det ingen verdier over anbefalte grenser, noe som gir indikasjon for at det ikke er multikollinearitet i dette materialet.

Videre er det viktig å teste for linearitet av logit, når det gjelder kontinuerlige prediktorer i modellen, siden dette er en av betingelsene som må være tilstede for å gjøre en logistisk regresjon (binary logistic regression). Dette var også tilfredsstillende for denne modellen.

Også for logistisk regresjon er det viktig å kartlegge størrelse av residualer i modellen. Akkurat som ved den lineære regresjonsmodellen er det viktig å se på standardisert residualnivå, som ikke bør overstige 5 % utenfor ± 1.96 og 1 % utenfor ± 2.58 . I denne modellen var det under 5 % utenfor ± 1.96 grensen, og under 1 % utenfor ± 2.58 grensen. Videre bør man se på Cook's distance, som ikke bør være over 1. Også dette var tilfredsstillende for denne modellen.

Hosmer & Lemeshow, Cox & Snell og Nagelkerke R lå rundt .20 til .26, noe som indikerer at modellen forklarer rundt 20 til 26 % av variasjonen i utfallsvariabelen. En kji-kvadrat test viste at modellen predikerte gruppetilhørighet til de to kategoriene "Til barnets beste"/"Ikke til barnets beste", signifikant bedre, enn når bare konstant var inkludert i modellen: $\chi^2 = 195.41$, $df = 4$, $p < .001$.

Ved tilførsel av prediktorene i modellen, ble 91.4 % av sakene plassert riktig i kategorien "Til barnets beste", mot 43.6 % riktig i kategorien "Ikke til barnets beste". De to kategoriene til sammen viste 76.3 % riktig klassifisering. Dette innebærer en økning på 8 % sammenlignet med den initiale modellen, hvor ingen prediktorer enda var tilført. Dette er en god økning, som indikerer at prediktorene som er valgt har god forklaringskraft. Samtidig viser modellen at dens evne til å predikere gruppetilhørighet til kategorien "Til barnets beste", er mye mer nøyaktig sammenlignet med kategorien "Ikke til barnets beste". Til den sistnevnte kategorien blir over 50 % av sakene misklassifisert.

Av de opprinnelige prediktorvariablene, var det "Særkullsbarn hos far", "Etnisk tilhørighet hos far", "Konflikten tok for stor plass til at det kunne bli en god prosess" og "Konfliktnivå", som hadde en signifikant betydning når det gjaldt å predikere gruppetilhørighet til de to kategoriene: "Til barnets beste/Ikke til barnets beste". Hvor "Særkullsbarn hos far" hadde minst betydning, mens "Konfliktnivå" hadde størst betydning av disse.

Odds ratio for at en avtale skulle bli vurdert til ikke å være til barnets beste er 1.8 ganger større hvis far har særkullsbarn, 2.2 ganger større hvis far er minoritetetnisk, og 3.1 ganger større hvis mekler sier seg enig i at konflikten tok for stor plass til at meklingsprosessen kunne bli en god prosess. Når det gjelder "Konfliktnivå" medfører en standardenhets økning i denne, 1.7 ganger større odds for at man ikke oppnådde barnets beste.

Tabell 11.3: Prediktorer for vurdering av barnets beste (N = 935)

	B(SE)	Wald	95 % CI for Odds Ratio		
			Lower	Odds ratio	Upper
Constant	-1.89(0.13)				
Særkullsbarn-far	0.57(0.28)	4.11*	1.02	1.77	3.08
Etnisitet-far	0.72(0.26)	7.90**	1.24	2.20	3.38
Konfliktnivå	0.54(0.07)	63.38***	1.50	1.71	1.95
Konflikten tok for stor plass til at det kunne bli en god prosess	1.12(0.23)	23.75***	1.96	3.07	4.83

Note: $R^2 = .17$ (Hosmer & Lemeshow), $.19$ (Cox & Snell R), $.26$ (Nagelkerke R square). Model $\chi^2(4) = 195.41$, $p < .001$, $*p < .05$, $**p < .01$, $***p < .001$

12 DISKUSJON

12.1 Oppsummering av hovedfunn

De bivariate analysene ga indikasjoner for at Høykonfliktgruppen (HK), og Lavkonfliktgruppen (LK), skilte seg fra hverandre på en rekke punkter. Det var blant annet signifikant forskjell mellom gruppene når det gjaldt antall meklingstimer, tid brukt på informasjon i meklingen, oppnåelse av avtale, og forekomst av særlig problematikk. Det vil si at HK-foreldre brukte flere meklingstimer, oppnådde færre avtaler, og hadde større forekomst av særlig problematikk, sammenlignet med LK-foreldre. Det var også forskjell mellom gruppene når det gjaldt vektlegging av tema i meklingen. Mekler la i større grad vekt på relasjonelle tema, og brukte mindre tid på informasjon i HK-sakene sammenlignet med LK-sakene. Videre ga de bivariate analysene holdepunkter for at mekler vurderte Høykonfliktmeklingene som mer krevende sammenlignet med mekling der det var lavt konfliktnivå (Lavkonfliktmekling). Mekler tok blant annet kontakt, eller oppfordret foreldrene til selv å ta kontakt med andre instanser som barnevern, psykisk helsevern og advokat, i større grad i saker med høyt konfliktnivå eller særlig problematikk. Videre ga mekler uttrykk for at de mente det var behov for mer tid i Høykonfliktsakene. Dette aspektet viste seg i forhold til at mekler i signifikant større grad prøvde å selge inn flere meklingstimer i tilfeller hvor det var et høyt konfliktnivå, sammenlignet med tilfeller hvor det ikke var konflikt.

Den lineære regresjonsmodellen viste at størst prediksjonsevne med tanke på nivået av konflikt hadde variablene: "Sakstype", "Innsalg", "Enighet/uenighet om avtale" og "Særlig problematikk". "Alder" på foreldrene og "Tema" i meklingen hadde også en signifikant betydning, men ikke i så stor grad som de førstnevnte prediktorene.

Når det gjaldt meklers vurdering av hvorvidt barnets beste ble oppnådd i en avtale eller ikke ("Til barnets beste/Ikke til barnets beste"), viste de bivariate analysene at det var sammenheng mellom en rekke forhold og meklers vurdering. Men de fleste av disse sammenhengene var svake (korrelasjon på under .10), med unntak av variablene: "Sakstype", "Særlig problematikk", "Innsalg" og "Konfliktnivå". Hvor sistnevnte faktor som forventet hadde størst betydning. Hvis man ser på forhold ved selve meklingsprosessen og sammenheng med meklers vurdering av hvorvidt en avtale var til barnets beste eller ikke, var det flere sterke sammenhenger her. Blant annet var det større sannsynlighet for at mekler vurderte en avtale til ikke å være til barnets beste, hvis de mente at "Foreldrekonflikten tok

for stor plass til at det kunne bli en god prosess”, at de hadde ”Behov for en co-mekler”, at det var nødvendig å ”Fokusere på barnets beste” og at det var vanskelig å ”Opptre nøytralt”.

Den logistiske regresjonsmodellen viste at ”Konfliktnivå” hadde størst betydning med tanke på hvordan mekler vurderte en avtale. I saker med høyt konfliktnivå var oddsen nesten 2 ganger større for hvert standardavviks stigning på ”Konfliktnivå”, for at mekler skulle vurdere avtalen til ikke å være til barnets beste. At konfliktnivå har stor betydning i forhold til å predikere hvorvidt mekler vurderte en avtale til å være god eller dårlig (”Til barnets beste”/”Ikke til barnets beste”), ble ytterligere bekreftet ved at når mekler sa seg enig i at ”Foreldrekonflikten tok for stor plass til at det kunne bli en god prosess”, så var oddsen tre ganger så stor for at en avtale skulle bli vurdert til ikke å være til barnets beste. Men også ”Etnisk bakgrunn hos far og Særkullsbarn hos far” hadde betydning. I tilfeller der far var minoritetetnisk, og/eller far hadde særkullsbarn, ble avtalen i signifikant større grad vurdert til ikke å være til barnets beste.

12.2 Faktorer som bidro til konfliktnivå, og disses innflytelse på meklingsprosessen

Den lineære regresjonsanalysen viste at særlig problematikk hadde en signifikant betydning i forhold til å predikere konfliktnivå. Det er ingen overraskelse. Særlige problemer som sykdom, rusproblemer, vold og trakassering har lenge blitt assosiert med konflikt, både i den intakte og den splittede familie (Koch & Walstad, 2005). For mekler representerer sakene hvor det er særlig problematikk til stede, en ekstra utfordring. Mekler må blant annet ta stilling til videre melding til for eksempel barnevern, psykisk helse, BUP, lege, helsestasjon, advokat og politi. Videre kan det i slike saker være vanskelig å gjennomføre en vanlig mekling, med begge foreldre tilstede på samme tid. Prinsippet om å opptre nøytralt kan også bli vanskelig å etterfølge, og i noen tilfeller ikke hensiktsmessig å etterfølge (Nordhelle, 2006). Det er også en ekstra utfordring å ivareta barna i disse tilfellene, som på mange måter er dobbelt utsatt. Når mekler får informasjon om særlig problematikk, må mekler vurdere troverdigheten i det som kommer fram. Der konflikten mellom partene er stor, må mekler også ha tanke for at beskyldninger som partene har mot hverandre, kan være et middel for å sverte den andre part og sette denne i et dårlig lys. I sjeldne tilfeller kan beskyldningene være alvorlige, og omhandle seksuelt misbruk og fysisk mishandling. I slike tilfeller er mekler nødt til å agere for å komme til bunns i problematikken (Milne, 2004; Haselschwerdt, Hardsky & Hans, 2011).

Et av problemene for mekler i slike saker er at han/hun i løpet av kort tid må danne seg et bilde av situasjonen, og med bakgrunn i dette bildet, avgjøre hva som vil være til det beste

for barnet å gjøre videre. Dette er en svært vanskelig oppgave, når mekler ofte bare får en time til å danne seg dette bildet på.

En av de viktigste intensjonene med den nye meklerordningen var å ”skreddersy” tilbudet inn mot de vanskelige sakene. Dette skulle gjøres ved å tilby opptil syv timer med mekling der det var behov. Denne studien gir klare indikasjoner for at dette har slått feil. Dette kan begrunnes i at bare 40 % av HK-foreldrene tar i mot tilbudet om flere timer utover den ene obligatoriske timen, og bare 17 % har mer enn to meklingstimer. For eksempel er det bare 6 foreldrepar av 326 foreldrepar totalt i HK-gruppen, som bruker mer enn fem meklingstimer.

Slik blir det en vanskelig oppgave for mekler, med tanke på både å få utrettet noe med HK-sakene, og med tanke på hvorvidt de burde melde saken videre til andre instanser. Analyser viser at mekler i noen grad tar kontakt med andre instanser, i møte med saker der det forekommer særlig problematikk. Men i de fleste sakene hverken opprettes det kontakt, eller formidles kontakt med andre samarbeidsinstanser som barnevern, psykisk helsevern, lege, krisesenter, advokat og domstol.

Ser man videre på tidsperspektivet, viser det seg at mekler i større grad tar kontakt med andre instanser, jo lengre tid de har hatt et par til mekling, noe som understreker viktigheten tidsaspektet har. Man kan anta at i de tilfellene hvor HK-par bare møter til den ene timen, føler mekler at han/hun får for lite tid til å sette seg tilstrekkelig inn i situasjonen, og blir av den grunn usikker på nødvendigheten av en videreformidling av saken til andre instanser. Det kan virke som om prinsippet om respekt for foreldrenes suverenitet og selvbestemmelse i forhold til egne barn, utfordres i slike saker, og det er en vanskelig oppgave for mekler.

Dette kommer tydelig fram i studiens del to, der et stort flertall av meklerne sier at det vanskeligste aspektet vedrørende mekling, er de komplekse sakene, hvor det er særlig problematikk representert, høyt konfliktnivå, og den korte tiden som er til rådighet. Flere påpeker at en time er for kort til å danne seg et bilde av situasjonen, og at det av den grunn blir vanskeligere å vite hva som er riktig å gjøre, i forhold til for eksempel videreformidling til andre instanser osv. Behovet for økt kompetanse med tanke på vanskelige saker gjenspeiler seg ved at 97 % av meklerne ønsker en kompetanseheving i forhold til mekling der det er høyt konfliktnivå og annen problematikk inne i bildet, og flere ønsker også høyere kunnskap i forhold til hvordan de kan avdekke potensielle barnevernssaker.

Hvis man ser tilbake til brukerundersøkelsen fra 1990-tallet, hvor den obligatoriske meklingen var på tre timer, påpekte meklerne også den gang at de mente det var for lite tid,

med tanke på de vanskelige konfliktfylte sakene (Ekeland & Myklebust, 1996). Redusering til bare en time tvungen mekling, har i følge flertallet av meklerne i dette utvalget, heller svekket meklerordningen, enn styrket den, når det gjelder de vanskelige sakene. Dette kommer klart fram ved at meklerne gir uttrykk for at de ønsker at de hadde klart å selge inn enda flere timer, enn hva som er tilfellet, at det hadde vært en fordel, hvis de hadde hatt fullmakt til å pålegge videre mekling, og at den gamle meklingsordningen med tre timer obligatorisk mekling, var en bedre ordning med tanke på saker med høyt konfliktnivå. Bare 5.9 % av meklerne i dette utvalget er helt enig om at den nye meklerordningen fungerer bedre enn den gamle ordningen, mens hele 30.9 % er helt enig om at den gamle ordningen, med tre timer obligatorisk mekling, fungerte bedre, sammenlignet med den nye ordningen. Man ser også at i saker med høyt konfliktnivå prøver mekler i signifikant større grad å selge inn flere timer, sammenlignet med saker hvor det ikke er høyt konfliktnivå. Dette gir indikasjon for at mekler mener tiden blir for knapp. Oppfordringen kan også tyde på at mekler mener at de har mer å bidra med, med tanke på å hjelpe par i de vanskeligste sakene med å komme til enighet. Videre kan oppfordringen være en indikasjon på at mekler synes det er en for lettvinnet løsning, bare å sende slike saker videre til rettssystemet.

12.3 Meklers vektlegging av tema etter kjennetegn ved en sak

Analysen viser videre at mekler i noen grad tilpasser innholdet i meklingen etter karakteristikken på foreldrepåret de møter. De bivariate analysene fant sammenheng mellom hvor mye orientering som ble gitt og konfliktnivå og/eller særlig problematikk. Jo høyere konfliktnivå og høyere forekomst av særlig problematikk som kjennetegnet en sak, jo mindre tid ble brukt på informasjon og orientering om økonomiske rettigheter og støtteordninger. Dette tyder på at mekler anser det som viktigere å fokusere på tema som understreker viktigheten av å ivareta barnet i skilsmisseprosessen, enn å bruke tiden på informasjon. Analysene viser også at mekler i HK-sakene i større grad enn i LK-sakene, legger vekt på tema som hva som vil være til barnets beste, barnets forhold til begge foreldrene, og foreldrenes oppfattelse av hva barnet ønsker og tenker. Tendensen til at mekler prøver å tilpasse meklingen etter den problematikk som han/hun møter i en sak, gir indikasjoner for at mekler er klar over at det er nødvendig med en annen vinkling i problemsakene for å ha noen mulighet for å lykkes. Dette er i tråd med tidligere forskning på området. Disse viser nødvendigheten av å hjelpe foreldrene til å se barnets behov i situasjonen, med andre ord trenger disse foreldrepårene hjelp til å flytte fokus fra seg selv til barnet/barna (Lebow & Rekart, 2007; Campbell & Johnston 1986; Pruett & Johnston, 2004).

Kort oppsummer til nå viser dette at når saker er kompliserte, der det for eksempel er høyt konfliktnivå, og/eller særlig problematikk representert, prøver mekler å tilpasse meklingen deretter. De prøver å få par som ikke har klart å komme til enighet, til å mekle videre og de justerer tema i meklingen etter hvilken problematikk de møter. Samtidig gir meklerne uttrykk for at meklerordningen ikke er tilpasset disse sakene. Hovedproblemet er at tiden ikke strekker til, og at meklerne føler at de har for liten myndighet og kompetanse i forhold til å håndtere disse sakene.

12.4 Kjennetegn ved høykonfliktsaker

Hvilke alternativer har man da med tanke på å styrke den framtidige meklerordningen, inn mot saker hvor det hersker høyt konfliktnivå og annen problematikk? Det finnes ikke noe enkelt svar på denne problemstillingen. Det meste av forskning på dette området, både i Skandinavia og i USA, har gitt sterke holdepunkter for at vanlig mekling ikke er et tilstrekkelig tilbud, med tanke på disse sakene. Konklusjonen gjennom de fleste av disse studiene er at skal man ha håp om å lykkes i mekling der konfliktnivået er fastlåst og høyt, og/eller der det er annen problematikk til stede, må meklingen legges opp på en annen måte enn ved den ordinære meklerordningen. Det som har vist seg å være viktig med tanke på å skulle kunne lykkes med mekling for disse parene, er mekling over et lengre tidsrom (gjørne over flere måneder), kompetanse hos mekler i forhold til problemløsning, kunnskap hos mekler i forhold til de psykologiske mekanismene som kjennetegner disse parene, blanding av terapeutisk vinkling og forhandlingsbasert mekling (Lebow & Rekart, 2007; Campbell & Johnston, 1986; Pruett & Johnston, 2004; Criddle, Allgood & Piercy, 2003; Irving & Benjamin, 2002; Emery, Sbarra & Grover, 2005).

En av aspektene som er viktig med tanke på å kunne ”skreddersy” mekling inn mot HK-parene, er at systemet, og utøverne av systemet har kunnskap i henhold til mekanismene som ligger bak disse foreldrenes situasjon og atferd. Forskning viser at forklaringen til dette, ligger over flere dimensjoner. Den første dimensjonen er knyttet til karakteristikken av høykonfliktforeldre. Det viser seg at mange av disse foreldrene har problemer som er knyttet opp mot deres personlighet. Blant annet er et av funnene ved forskning på dette området at høykonfliktforeldre, sammenlignet med lavkonfliktforeldre, er mer narsissistisk sårbare (Campbell & Johnston, 1986; Ehrenberg, Hunter & Elterman, 1996; Thuen, 2004). Dette representerer en stor utfordring. For det første har disse foreldrene ofte vanskelig for å skille egne behov fra barnas behov, de antar at barnet/barna føler det samme som dem. Videre har narsissistisk sårbare personer en lav terskel når det gjelder å føle seg krenket. Ofte så vil et

samlivsbrudd føre til at de føler seg svært krenket og tråkket på. Noe som igjen kan utløse et sterkt sinne og hat rettet mot den andre part. I slike situasjoner blir barna gjerne involvert. Det forventes at de skal ta parti for dem mot den andre forelderen. I verste fall, kan slike allianser utvikle seg til Foreldrefiendtlighetssyndrom. Narsissistisk sårbare mennesker er ofte lite lydhøre for hva andre sier og råder dem til (Thuen, 2004; Koch & Walstad, 2005; Johnston & Campbell, 1986; Ehrenberg, Hunter & Elterman, 1996).

I denne studien ble ikke en slik problematikk kartlagt. Riktignok omhandler det ene underpunktet når det gjelder ”Særlig problematikk”, psykisk sykdom hos foreldre, men det er ikke mulig med bakgrunn i dette punktet å si noe om hva mekler har anmerket for. Det kan være alt fra depresjon til personlighetsavvik. For å komme videre med tanke på denne problematikken, er et av alternativene å kartlegge dette fenomenet i fremtidige studier, for slik å få en oversikt over utstrekning av problematikken.

12.5 Mekling versus rettsorientert prosess

Den neste dimensjonen med tanke på HK-sakene, er at mange av disse kommer til mekling med et utgangspunkt om å ta saken videre til retten. Det vil si at deres innstilling i forhold til å foreta forhandlinger angående bosted og samvær for barnet/barna, er preget av dette. I dette utvalget er 61.5 % av sakene i HK-gruppen en barnefordelingssak.

Når det gjelder saker som avgjøres i rettssystemet viser forskning at rettsorienterte prosesser sjelden fører til bedre samarbeid eller lavere konfliktnivå, det motsatte er oftere tilfelle. Dette fordi at en rettsprosess ofte er tuftet på prinsipper som konkurranse og påpekning av svake sider ved den andre part (Kelly, 1991; Beck, Sales & Emery, 2004). Forskning viser videre at foreldre som velger å gå til rettssystemet for å avgjøre bosted og samvær for felles barn, ofte reiser sak flere ganger (Criddle, Allgood & Piercy, 2003). I Norge ble det fra 2004 innført en meklingsbasert modell, som har som hensikt å redusere de negative konsekvensene en rettsorientert prosess kan bety for de involverte parter (Follo-modellen), (Rønbeck, 2004). Likevel er det ingen tvil om at en rettsorientert prosess angående bosted og samvær, fremdeles innebærer en belastning både for barn og voksne. Dette i tillegg til det faktum at stadig flere foreldrepar går rettens vei for å avgjøre tvisten om barnet, gjør at det haster å finne løsninger som er bedre og mer effektive, enn hva dagens tilbud gjennom den obligatoriske meklerordningen og rettssystemet er.

12.6 Frivillig eller tvungen mekling

De videre spørsmålene blir hvordan man skal fange opp, og holde på denne gruppen av foreldre? Skal man foreta en kategorisering av foreldre som møter til den obligatoriske meklingen, og tilby Høykonfliktparene videre mekling etter en modell som er tilpasset deres problematikk, eller skal mekler inneha mandat til å pålegge disse parene videre mekling? Hvis man da ser på problemstillingen angående frivillig versus tvungen mekling, gir de fleste studier holdepunkter for at det ikke er hensiktsmessig å ”tvinge” folk til å mekle. Dette begrunnes med antakelsen om at man stiller seg mer negativt til en situasjon, hvis man ikke selv ønsker å være i den, og for å lykkes i mekling kreves det at man møter med åpent sinn og en positiv innstilling til det som skal skje (Salem, 2009). Ved påleggelse av mekling er det større sannsynlighet for at mekler møter foreldrepar som kommer til mekling, uten håp om å lykkes, eller foreldrepar som er sinte og vanskelig å nå inn til for mekler (Gulbrandsen & Ekeland, 2010). Samtidig er det ingen enkle svar på denne problemstillingen. Forskning viser at de fleste som ikke kommer til enighet under mekling, går videre til retten for å avgjøre tvisten der (Gulbrandsen & Tjersland, 2010). I framtiden må man finne gode svar på denne problemstillingen. Dette fordi det blir for enkelt å si at hvis det ikke er vilje til mekling, er en rettsorientert prosess det eneste alternativet. Fokuset må flyttes fra foreldrene til de involverte barna. Så problemstillingen bør være: hvordan hjelpe barn som over tid må oppleve å stå i midten for foreldrenes konflikt, til å få en bedre livssituasjon?

12.7 Demografiske kjennetegn vedrørende Høykonfliktpar og Lavkonfliktpar

De fleste studier på feltet har ikke funnet signifikante forskjeller mellom Høykonfliktforeldre og Lavkonfliktforeldre når det gjelder bakgrunnsvariabler som utdanning og alder (Tjersland & Gulbrandsen, 2007). I denne studien derimot slo ”Alder” signifikant ut i den lineære regresjonsmodellen, med tanke på prediksjon av ”Konfliktnivå”. Verken ”Særkullsbarn”, ”Etnisk bakgrunn” eller ”Utdannelsesnivå”, hadde noen signifikant sammenheng når det gjaldt å predikere konfliktnivå i dette tilfellet.

De to aldersgruppene som hadde en signifikant sammenheng med ”Konfliktnivå”, var mor mellom 36 og 45 år, og far mellom 36 og 45 år. Det er vanskelig med bakgrunn i dette datamaterialet, å kunne peke på klare årsaker til hvorfor disse to aldersgruppene har sammenheng med konfliktnivå. Her må man bare se på mulige sammenhenger. Det man gjennom forskning har funnet i forhold til alder, er at konflikt kan ha sammenheng med alder på barnet/barna, som det ”forhandles” om. For eksempel, er det ofte vanskeligere å finne gode

omsorgsarrangementer for små barn. Dette fordi at små barn bør ha et omsorgsarrangement som bygger på stabilitet, forutsigbarhet og likhet i rutiner, for at det skal kunne være optimalt sett i et utviklingspsykologisk perspektiv (NOU, 2008; Smith, 2010). I denne studien finner man ikke noen slik sammenheng. Både mor og far mellom 36 og 45 år, har hovedsakelig barn over 7 år.

Hvis man ser videre på kjennetegn ved aldersgruppen 36 til 45 år, finner man at de fleste er sysselsatt i full stilling. Det gjelder både for mor og far. Hele 70 % av mødrene og 67.4 % av fedrene jobber fulltid. Både mor og far i denne aldersgruppen har høyere sysselsetting, sammenlignet med de andre aldersgruppene. Noe som er assosiert med mindre risiko for samlivsbrudd, og mindre risiko for konflikt (Amato, 2010). Videre kommer de fleste i denne aldersgruppen fra ekteskap og ikke samboerskap. Det er en kjensgjerning at samboerskap oppløses 2 til 3 ganger så ofte som ekteskap (Jensen & Clausen, 1997; NOU, 1999). Man antar at årsaken til dette, kan ha med faktorer som alder å gjøre. Jo yngre man er når man får barn sammen, jo større sannsynlighet, er det for at forholdet ikke vil vare. Samboere er yngre, sammenlignet med de som velger ekteskap. (NOU, 1999; Amato, 2010). Slik sett kan ikke dette forklare hvorfor både mødre og fedre mellom 36 og 45 år, i dette utvalget har høyere konflikt, enn de andre aldersgruppene. Man skulle heller anta med bakgrunn i dette, at aldersgruppen 36-45 år har mindre konflikt, sammenlignet med aldersgruppen under 36 år.

Det som imidlertid kan representere en kilde til konflikt, er utdannelsesnivået hos denne aldersgruppen, både for mor og far. Så mange som 46.8 % av fedrene og 55.2 % av mødrene fra aldersgruppen 36 til 45 år, har høyskole eller universitetsutdannelse. Forskning har vist at høyt utdannede fedre er mer delaktig i den daglige omsorgen for sine barn, mens de enda lever sammen med barnas mødre, og at de oftere er i konflikt med sine barns mødre, i etterkant av et samlivsbrudd, sammenlignet med fedre som ikke har høyere utdannelse. Man antar at siden fedre med høy utdanning er mer involvert i den daglige omsorgen for barna, i den intakte familie, vil de i større grad gjøre krav på barnet i etterkant av et samlivsbrudd, sammenlignet med fedre med lavere utdanning (Kalil, Mogstad, Rege & Votruba, 2010). Dette gjenspeiler seg til en viss grad i denne undersøkelsen, siden 28.1 % av fedrene i denne aldersgruppen har delt omsorg for sine barn. Hvis man ser på aldersgruppen under, så er det bare 15.8 % av disse fedrene som har delt bosted. Det er også flere fedre i aldersgruppen 36 til 45 år som har utvidet samvær med sine barn, sammenlignet med fedre under 36 år. Noe av forklaringen til denne forskjellen mellom aldersgruppene 36 til 45 år og 26 til 35 år, kan skyldes at fedrene over 35 år har eldre barn enn fedrene mellom 26-35 år, og delt bosted og

utvidet samvær blir oftere valgt for litt eldre barn, enn for små barn under 2 år. Men en del av forklaringen kan være at fedrene i aldersgruppen 36 til 45 år er høyere utdannet, sammenlignet med fedrene som er under 36 år. Det som er interessant å merke seg er at både mødrene og fedrene i aldersgruppen 36 til 45 år, har høyere konflikt angående bosted og samvær, sammenlignet med mødrene og fedrene som er under 36 år. Likevel er det flere i denne aldersgruppen som har valgt delt bosted og utvidet samvær for sine barn. Med tanke på at en av de viktigste forutsetningene for at delt bosted og utvidet samvær blir ansett som til det beste for barnet/barna er at konfliktnivået er lavt, er dette et litt uventet funn (Skjørten, Barlindhaug & Lien, 2004).

Men siden forskjellene mellom aldersgruppene 26 til 35 år, og 36 til 45 år, for både mor og far, effektivt er såpass marginale, er det mest riktige ikke å tillegge alder for stor vekt i forhold til prediksjon av konflikt.

12.8 Hvilke kriterier baserer meklerne sine vurderinger på, når de skal vurdere om en avtale er til barnets beste eller ikke

En av de viktigste intensjonene med den nye meklerordningen, var å tilse at enhver avgjørelse som ble tatt, skulle vær tuftet på barnets beste. I spørreskjema skulle mekler angi på en firepunktsskala hvorvidt de fant en avtale til å være til barnets beste eller ikke. Det framgår ikke hvilke kriterier de baserer sin vurdering ut fra. Dette vanskeliggjør tolkning av meklers vurdering. Gjennom de bivariate analysene ble det funnet sammenheng mellom meklers vurdering av avtalen og en rekke forhold, som for eksempel utdanningsnivå, etnisk tilhørighet, særkullsbarn, særlig problemer som vold, trakassering og psykiske problemer, sakstype, tidsbruk, og hvorvidt mekler oppfordret til videre mekling. Men de fleste av disse sammenhengene var svake, slik at man må være forsiktig med å dra slutninger om årsaksforhold basert på disse.

Det ble også funnet sammenheng mellom hvordan mekler vurderte meklingsprosessen og hvorvidt en avtale ble vurdert til å være til barnets beste eller ikke. Et av aspektene som kom fram her var at mekler vurderte en avtale i større grad til å være til barnets beste i saker hvor han/hun mente at tidsbruken hadde vært tilstrekkelig. Dette bygger ytterligere oppunder viktigheten tidsaspektet har. Meklerne i dette utvalget mener at for å ivareta barnets beste i størst mulig grad, krever det at det blir brukt tilstrekkelig med tid. I de vanskelige sakene, betyr det mer enn en time med mekling. Videre viste de bivariate analysene at mekler oftere vurderte en avtale til ikke å være til barnets beste i de kompliserte sakene. Dette gjaldt for saker hvor mekler i stor grad måtte fokusere på barnets beste, eller i saker hvor

foreldrekonflikten tok for stor plass, eller mekler hadde problemer med å være nøytral. Dette gir nok engang indikasjoner for at meklerne i dette utvalget føler at de kommer til kort i de vanskelige kompliserte sakene.

Den logistiske regresjonen viste at det som hadde størst betydning for hvordan en avtale ble vurdert, var konfliktnivået i en sak. I saker med høyt konfliktnivå vurderte mekler signifikant flere avtaler til ikke å være til barnets beste. Spørsmålet videre blir da om mekler mener at det er den spesifikke avtalen som kunne ha vært bedre utformet, med tanke på omfang av samvær og fastsettelse av bosted, eller om det er det høye nivået av konflikt i saken som automatisk fører til at barnets beste ikke blir ivaretatt.

Dette er et viktig spørsmål, men vanskelig å finne svar på med bakgrunn i dette datamaterialet. Det er for eksempel ingen sammenheng mellom meklers vurdering av avtalen, og foreldrenes valg av omsorgsarrangement. Det gir indikasjoner for at meklers fokus ligger på konfliktnivået, og hvordan det kan påvirke barnet/barna. Hvis man ser på kommentarer fra den enkelte mekler, er det noen forhold som går igjen med tanke på avtaler som blir vurdert til ikke å være til barnets beste. Dette er at mekler mener konfliktnivået er høyt, konfliktnivået for høyt i forhold til å velge delt bosted som omsorgsarrangement, og at det blir valgt delt bosted i saker hvor det er små barn.

Det er tydelig at meklerne i dette utvalget er veldig oppmerksomme på at høy konflikt mellom foreldre, kan ha negative konsekvenser for barnet/barna. Det kommer tydelig fram i kommentarer som blir gitt, og i ønsket om tilegnelse av mer kompetanse på området. Samtidig er det ikke mulig, med bakgrunn i dette datamaterialet, og se om mekler har innsikt i de psykologiske mekanismene som antas å ha betydning i henhold til skadekonsekvenser med bakgrunn i konflikt. Kjenner mekler til faktorer som antas å føre til negative konsekvenser, som når blir konflikt skadelig og hvorfor er den skadelig og hva kan gjøres med dette? Eller er det slik at mekler, i møte med konfliktfylte saker, vet at konflikt kan føre til negative konsekvenser, uten å vite hva dette innebærer? Kjenner mekler tilstrekkelig til hva som skiller høykonfliktpar fra foreldre som ikke har fastlåst konflikt? Dette er viktige spørsmål på feltet, og for å kunne komme videre med tanke på å utvikle meklingsmetoder som kan være egnet for denne gruppen foreldre, må man finne svar på disse.

En annen faktor som regresjonsanalysen indikerte hadde betydning var etnisk tilhørighet hos far. I saker hvor far hadde minoritetetnisk bakgrunn, var det større sannsynlighet for at mekler vurderte avtalen til ikke å være til barnets beste. Hva som er med på å gi dette utslaget, er imidlertid vanskelig å gi et konkret svar på. Man vet fra tidligere kartlegginger på området, at det er større sannsynlighet for både konflikt og brudd når det

gjelder ”blandede” forhold (Bratter & King, 2008; Danielsen, 2009). Man antar at årsaken til dette er den kulturelle diversiteten som naturlig er en del av slike forhold. Konflikter som har utspring i kulturelle forskjeller, kan være årsaken til bruddet, og etter bruddet kan den ulike kulturelle bakgrunnen, være kilde til ytterligere konflikt. For eksempel er det naturlig å tenke seg at i tilfeller der den ene av foreldrene til barnet/barna kommer fra et annet land, vil et samlivsbrudd kunne føre til redsel hos den norske forelderen, for at denne forelderen tar med seg barnet/barna ut av landet.

Videre indikerte regresjonsanalysen at i saker hvor far hadde særkullsbarn, så var det større sannsynlighet for at en avtale ble vurdert til ikke å være til barnets beste. Tidligere forskning har funnet holdepunkter for at særkullsbarn kan være en risikofaktor med tanke på konflikt (Tjersland & Gulbrandsen 2007; Gonzales, 2009). En mulig årsak til dette er det komplekse familiemønstret som medfølger en familie, hvor det er barn fra tidligere forhold hos en eller begge parter. Det fører til flere hensyn som må tas av alle medlemmer av familien (Gonzales, 2009). I denne studien hadde ikke ”Særkullsbarn” noen signifikant prediksjonsevne når det gjaldt ”Konfliktnivå”. Likevel er det sammenheng mellom særkullsbarn hos far og meklers vurdering av hvorvidt en avtale er til barnets beste eller ikke. Det er også her, i likhet med etnisk bakgrunn hos far, vanskelig å kunne slå fast en årsak til hvorfor mekler vurderer slik han/hun gjør. Men antakelsen er at mekler ser kompleksiteten i familiens situasjon, og at denne vanskeliggjør at barnets beste blir ivaretatt til fulle.

12.9 Metodiske implikasjoner

Det er flere metodiske implikasjoner med tanke på denne studien. For eksempel så er de fleste bivariante analysene gjort med utgangspunkt i dikotomisering av en variabel, ”Generelt konfliktnivå”. Det som utgjør problemet når det gjelder dette, er at man da ikke fanger opp konflikt over flere dimensjoner. ”Generelt konfliktnivå” sier noe om meklers vurdering av det overordnede konfliktnivået i en sak. Det kan likevel være slik at det i en sak blir anmerket for nivå 7 (stor konflikt) når det gjelder ”Generelt konfliktnivå”, når konflikten er middels over de andre dimensjonene, og motsatt at ”Generelt konfliktnivå” blir satt til nivå 4, når det på to underkategorier er nivå 7 og resten av underkategorien ligger mellom nivå 2 og 4. Det som likevel gir en viss trygghet med tanke på tolkning og bruk av ”Generelt konfliktnivå”, i analysene, er at det er sterkt samsvar mellom meklers vurdering og foreldrenes egen vurdering av det generelle konfliktnivået. Men i senere studier, hvor man skal rede ut forskjeller mellom to grupper med tanke på konfliktnivå/årsak til konflikt, burde man imidlertid kategorisere gruppene på en grundigere måte. Kanskje ved hjelp av

psykologiske måleparametre som kartlegger nivå av angst, depresjon, sorg, skyldfølelse, sinne, hat osv., som den enkelte part opplever i forbindelse med samlivsbruddet. På den måten blir det lettere å finne konfliktårsak, og også skille mellom de som har fastlåst konflikt og de som bare trenger tid til å bearbeide samlivsbruddet.

Det andre svake punktet i studien er ”Meklers vurdering av hvorvidt en avtale er til barnets beste eller ikke” (”Til barnets beste”/”Ikke til barnets beste”). Det framgår ikke hvilke kriterier mekler baserer sine vurderinger på. Man skulle anta at vurderingene har utgangspunkt i hvilket omsorgsarrangement som er valgt, siden det er hovedformålet med en avtale. Men man finner ingen slik sammenheng her. Derimot viser analysene at det er en sterk sammenheng mellom ”Konfliktnivå” og ”Meklers vurdering”. Det hadde vært enklere å tolke resultatene hvis det tydeligere hadde framkommet hvilke kriterier mekler baserer sine vurderinger på.

Det er også en svakhet ved studien at det faller ut et betydelig antall saker ved de to multiple regresjonsanalysene. Dette kommer som følge av at når variabler som inngår i analysen, har kategorier tilknyttet seg, som for eksempel ”ikke god nok informasjon”, ”vet ikke” og lignende, blir det flere saker som faller bort, når disse kategoriene blir tatt ut av analysene. Likevel er det viktig å ekskludere disse kategoriene fra analysene, siden de vil føre til feilaktige nivåer på parametrene i analysemodellene.

12.10 Implikasjoner for den fremtidige meklerordningen

Det er ikke tvil om at meklertjenesten har en viktig samfunnsmessig oppgave, i forhold til å hjelpe foreldre i etterkant av et samlivsbrudd, med å komme fram til gode avtaler for felles barn. Dette er viktig, hovedsakelig for å sikre at barn som opplever at foreldrene velger å gå hver til sitt, blir minst mulig skadelidende under dette. Det er heller ikke tvil om at den største utfordringen som meklerne møter i forbindelse med denne oppgaven, er saker hvor konfliktnivået er høyt, og/eller det er annen særlig problematikk til stede. Dette fordi at man vet at konflikt over tid, med stor sannsynlighet vil føre til negative konsekvenser for barnet/barna, som er berørt av dette. Det er da et paradoks, at det er på dette området at meklertjenesten oftest kommer til kort.

Denne studien gir støtte til tidligere funn som viser at meklerordningen ikke fungerer optimalt i de vanskelige, konfliktfylte sakene. Meklerne gir uttrykk for at de har for lite tid, for liten myndighet og for lite kompetanse. Et skritt i retning av å styrke meklerordningen på dette området, kan være å rede ut hvilke faktorer som kan være konfliktskapende, og med bakgrunn i det, styrke meklerordningen på disse områdene. Ofte oppstår en konflikt, som

følge av en kombinasjon av personlige egenskaper hos foreldrene og omstendigheter rundt samlivsbruddet. Hvis meklerne hadde hatt inngående kjennskap til hva som er konfliktskapende, og hvilke psykologiske mekanismer som har betydning i forhold til handlingsmønstre hos Høykonfliktparene, hadde det kanskje vært enklere å tilpasse meklingen i forhold til denne problematikken. Kanskje må man i fremtiden ha flere alternative meklingsmodeller, som er tilpasset den problematikken som er representert i de forskjellige sakene. For eksempel i saker med høyt konfliktnivå, og/eller særlig problematikk, må meklingen være lagt opp i en mer terapeutisk retning, i tillegg til at fokuset må ligge på å hjelpe foreldrene til å ta barnas perspektiv i situasjonen. Det må videre være rom for separate meklingsmøter, og flere meklere involvert i samme sak. Det bør også være mulighet for å involvere hele familien i meklingen (barn, besteforeldre osv.).

Videre gir meklerne uttrykk for at tiden ikke strekker til i de kompliserte sakene. Her ligger nok den største utfordringen med tanke på å ”skreddersy” den fremtidige meklerordningen inn mot de vanskelige sakene. Dett fordi det da kreves at det tas stilling til hvorvidt dette tilbudet skal være frivillig eller pålagt. Rammene rundt dagens meklerordning fungerer ikke i saker med høyt konfliktnivå. Samtidig er det ingen enkle svar på hvilke grep som må gjøres på dette området, når det gjelder den fremtidige meklerordningen.

13 KONKLUSJON

Denne studien viser at Lavkonflikt og Høykonfliktparene skiller seg fra hverandre ved en rekke forhold. Hovedsakelig dreier det seg om prosessorienterte forskjeller ved selve meklingen. Gruppene er nokså homogene når det gjelder bakgrunnskjennetegn som alder, utdanning, etnisk bakgrunn og særkullsbarn. Men det er større forekomst av særlige problemer som psykisk sykdom, trakassering og vold i Høykonfliktsakene. Noe som bidrar til å gjøre Høykonfliktsakene mer komplekse og vanskelige å håndtere for meklerne. Studien viser videre at konflikt mellom foreldre, er den største trusselen med tanke på ivaretagelse av barnets beste.

Denne studien viser at meklerne gjør så godt de kan for å imøtekomme problematikken som er representert i Høykonfliktmeklingene. Samtidig viser den at rammene for dagens obligatoriske meklerordning setter begrensninger for sjansen til å lykkes med mekling i Høykonfliktsakene. Meklerordningen har aldri vært et godt tilbud med tanke på saker der det er høyt konfliktnivå. Denne studien gir ytterligere holdepunkter for at den ikke fungerer inn mot de kompliserte konfliktfylte sakene, dette til tross for omleggingen fra 2007. Studien gir indikasjoner for at skulle meklerordningen kunne fungere inn mot de vanskelige konfliktfylte sakene, må det skje en fundamental omlegging og omstrukturering av systemet. Dette må skje på flere nivåer, både når det gjelder meklingsens struktur og kompetanse hos meklerne.

14 REFERANSELISTE

Amato, P. R. (2010). Research on divorce: continuing trends and new developments. *Journal of Marriage and Family*. 72, 650-666.

Amato, P. R. (2000). The consequences of divorce for adults and children. *Journal of Marriage and Family*. 62(4), 1269-1287.

Amato, P. R and Booth, A. (2001). The legacy of parents` marital discord: consequences for children`s marital quality. *Journal of Personality and Social Psychology*. 81(4), 627-638.

Anderson, S. R., Anderson, S. A., Palmer, K. L., Mutchler, M. S. & Baker, L. K. (2010). Defining high conflict. *The American Journal of Family Therapy*, 39, 11-27.

Backer, I. L. (2008). *Barneloven. Kommentartutgave*. (2.utg.) Oslo: Universitetsforlaget.

Barne, Likestillings og Inkluderingsdepartementet. Rundskriv Q-02/2008). Forskrift om mekling etter ekteskapsloven og barneloven.

Barne , Likestillings og Inkluderingsdepartementet. Barneloven – *Lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barnelova)*.

Barne, Likestillings og Inkluderingsdepartementet. Lov om ekteskap. *Lov av 4. Juli 1991 (ekteskapslova)*.

Barne og Likestillingsdepartementet (2010). Mekling for foreldre. Hentet 10. september 2011 fra <http://www.regjeringen.no/nn/dep/bld/Dokument/Rettleiingar-og-brosjyrar/2008/mekling-for-foreldre.html?id=501555>

Barenombudet (2011). Barnas ønskeliste ved samlivsbrudd. Hentet 18. februar 2012 fra www.barneombudet.no/ungdomspanel/unge-stemmer/barnas-ons/

Beck, C. J. A., Sales, B. D. & Emery, R. E. (2004). Research on the impact of family mediation. In J. Folberg, A. L. Milne & P. Salem (Eds.), *Divorce and family mediation. Models, techniques and applications* (pp. 447-483). New York: The Guilford Press.

Benjamin, M. & Irving, H. (1995). Research in family mediation: review and implications. *Mediation Quarterly*, 13(1), 53-83.

- Berger, T., Haynes, J. M. og Undersrud, G. (2002). *Fra fiendskap til foreldreskap. Håndbok til familiemeklere*. Oslo: Pensumtjenesten AS.
- Blandhol, S. (2010). Meklingens filosofi. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*. 47, 689-691.
- Bradbury, T. N. & Karney, B. R. (2004). Understanding and altering the longitudinal course of marriage. *Journal of Marriage and Family*. 66, 862-879.
- Bratter, J. L. & King, R. B. (2008). "But will it last"? marital instability among interracial and same race couples. *Family Relations*, 57, 160-171.
- Buchanan, C. M. & Waizenhofer, R. (2001). The impact of interparental conflict on adolescent children: considerations of family systems and family structure. In A. Booth, A. C. Crouter, & M. Clements (Eds). *Couples in conflict*. (pp 149-160). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publisher.
- Buehler, C., Anthony, C., Krishnakumar, A., Stone, G. & Pemberton, S. (1997). Interparental conflict and youth problem behaviors: a meta-analysis. *Journal of Child and Family Studies*, 6(2), 233-247.
- Burrill, J. (2001). *Parental alienation syndrome in court referred custody cases*. USA: Dissertation Com.
- Campbell, L. E. G. & Johnston, J. R. (1986). Impasse directed mediation with high conflict families in custody disputes. *Behavioral Sciences & the Law*, 4(2), 217-241.
- Clements, M. L., Stanley, S. M. & Markman, H. J. (2004). Before they said "I do": discriminating among marital outcomes over 13 years. *Journal of Marriage and Family*. 66, 613-626.
- Criddle Jr., M. N., Allgood, S. M. & Piercy, K.W. (2003). The relationship between mandatory divorce education and level of post-divorce parental conflict. *Journal of Divorce & Remarriage*, 39(3/4), 99-114.
- Cummings, E. M. & Davies, P. (1994). *Children and marital conflict. The impact of family dispute resolution*. New York: The Guilford Press.

- Cummings, E. M., Schermerhorn, A. C., Davies, P. T., Goeke-Morey, M. C. & Cummings, J. S. (2006). Interparental discord and child adjustment: prospective investigation of emotional security as an explanatory mechanism. *Child Development*, 77(1), 132-152.
- Cummings, E. M., Goeke-Morey, M. C. & Dukewich, T. L. (2001). The study of relations between marital conflict and child adjustment: Challenges and new directions for methodology. In J. H. Grych & F. D. Fincham (Eds.), *Interparental conflict and child development* (pp. 39-64). Cambridge: Cambridge University Press.
- Cummings, E. M., Zahn-Waxler, C. & Radke- Yarrow, M. (1981). Young children's responses to expressions of anger and affection by others in the family. *Child Development*, 52(4), 1274-1282.
- Cummings, E. M., Iannotti, R. J. & Zahn-Waxler, C. (1985). Influence of conflict between adults on the emotions and aggression of young children. *Development Psychology*. 21(3), 495-507.
- Cummings, E. M., Goeke-Morey, M. C. & Papp, L. M. (2001). Couple conflict, children, and families: it's not just you and me, babe. In A. Booth, A. C. Crouter, & M. Clements (Eds). *Couples in conflict*. (pp 117-148). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publisher.
- Danielsen, K. (2009). Kjærelighet uten grenser. Krysskulturelle ekteskap – kulturell forankring og individuell erfaring. *Sosiologisk Tidsskrift*, 17(2), 99-119.
- Davies, P. T. & Cummings, E. M. (1998). Exploring children's emotional security as a mediator of the link between marital relations and child adjustment. *Child Development*, 69(1), 124-139.
- Davies, P. T. & Cummings, E. M. (1994). Marital conflict and child adjustment: an emotional security hypothesis. *Psychological Bulletin*, 116(3), 387-411.
- Depner, C. E. & Bray, J. H. (1993). *Nonresidential parenting. New vistas in family living*. California: Sage Publications Inc.
- Ekeland, T. J. & Myklebust, V. (1996). Skilsmissemekling: modellar og perspektiv. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 34, 297-303.

- Ekeland, T.J. & Myklebust, V. (1996). *Foreldremekling. Meklarperspektivet*. Volda: Møreforskning. Høgskolen i Volda.
- Ekeland, T. J. & Myklebust, V. (1997). *Foreldremekling. Brukarperspektivet*. Volda: Møreforskning. Høgskolen i Volda.
- Ekeland, T. J. (2010). Mekling - en kontekstuell modell. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 47(8), 734-747.
- Ehreneberg, M.F., Hunter, M. A. & Elterman, M. F. (1996). Shared parenting agreements after marital separation: the roles of empathy and narcissism. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 64(4), 808-818.
- El-Sheikh, M., Cummings, E. M. & Goetsch, V. L. (1989). Coping with adults' angry behavior: behavioral, physiological and verbal responses in preschoolers. *Developmental Psychology*, 25(4), 490-498.
- Emery, R. E., Sbarra, D. & Grover, T. (2005). Divorce mediation: research and reflections. *Family Court Review*, 43(1), 22-37.
- Emery, R. E., Matthews, S. G. & Wyer, M. M. (1991). Child custody mediation and litigation: further evidence on the differing views of mothers and fathers. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 59(3), 410-418.
- Emery, R. E. (1994). *Renegotiating family relationships: divorce, child custody, and mediation*. New York: Guilford Press.
- Field, A. (2009). *Discovering statistics using SPSS*. (3rd ed.). London: Sage Publications Ltd.
- Fincham, F. D., Grych, J. H. & Osborne, L. N. (1994). Does marital conflict cause child maladjustment? Directions and challenges for longitudinal research. *Journal of Family Psychology*, 8(2), 128-140.
- Fisher, P. A., Leve, L. D., O'Leary, C. C. & Leve, C. (2003). Parental monitoring of children's behavior: variation across stepmother, stepfather, and two-parent biological families. *Family Relations*, 52(1), 45-52.

Frisco, M. L., Muller, C. & Frank, K. (2007). Parents' union dissolution and adolescents' school performance: comparing methodological approaches. *Journal of Marriage and Family*, 67, 721-741.

Gonzalez, J. (2009). Prefamily counseling: working with blended families. *Journal of Divorce & Remarriage*, 50, 148-137.

Gordon, R. M., Stoffey, R. & Bottinelli, J. (2008). MMPI-2 findings of primitive defenses in alienating parents'. *The American Journal of Family Therapy*, 36, 211-228.

Grych, J. H. (2005). Interparental conflict as a risk factor for child maladjustment: implications for the development of prevention programs. *Family Court Review*, 43(1), 97-108.

Grych, J.H., Seid, M. & Fincham, F. D. (1992). Assessing marital conflict from the child's perspective: the children's perception of interparental conflict scale. *Child Development*, 63, 558-572.

Grych, J. H. & Fincham, F. D. (1990). Marital conflict and children's adjustment: a cognitive-contextual framework. *Psychological Bulletin*, 108(2), 267-290.

Grych, J. H. & S. Cardoza- Fernandes (2001). Understanding the impact of interparental conflict on children: the role of social cognitive processes. In J. H. Grych & F. D. Fincham (Eds.), *Interparental conflict and child development*. (pp. 157-187). Cambridge: Cambridge University Press.

Grych, J. H., Fincham, F. D., Jouriles, E. N. & McDonald, R. (2000) Interparental conflict and child adjustment: testing the mediational role of appraisal in cognitive – contextual framework. *Child Development*, 71(6), 1648-1661.

Grych, J. H. & Fincham, F. D. (1993). Children's appraisal of marital conflict: initial investigation of the cognitive – contextual framework. *Child Development*, 64, 215-230.

Gulbrandsen, W. & Tjersland, O. A. (2010). Mekling ved samlivsbrudd: oversikt over modeller og ideologi. *Norsk Psykologforening*, 47(8), 692-700.

- Gulbrandsen, W. & Tjersland, O. A. (2007). *Form-prosjektet. Foreldre mekling ved samlivsbrudd. Delrapport nr. 2*. Psykologisk Institutt, Universitetet I Oslo. Revidert utgave av 25/2-2011.
- Halford, K., Nicholson, J. & Sanders, M. (2007). Couple communication in stepfamilies. *Family Process*. 46(4), 471-486.
- Hanson, T. L. (1999). Does parental conflict explain why divorce is negatively associated with child welfare? *Social Forces*. 77(4), 1283-1315.
- Haselschwerdt, M. L., Hardsky, J. L. & Hans, J. D. (2011). Custody evaluators' beliefs about violence allegations during divorce: feminist and family violence perspectives. *Journal of Interpersonal Violence*. 26(8), 1694-1719.
- Haugli, T. (2008). Hensynet til barnets beste. I N. Høstmælingen, E. S. Kjørholt og K. Sandberg (red.), *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge*. (s. 46-62). Oslo: Universitetsforlaget.
- Hetherington, E. M. & Kelly, J. (2002). *For better or for worse: divorce reconsidered*. New York: W W Norton & Co.
- Howell, D. C. (2007). *Statistical methods for psychology*. (6th ed.). Belmont: Thomson Wadsworth.
- Irving, H. H. & Benjamin, M. (2002). *Therapeutic family mediation: helping families resolve conflict*. California: Sage Publications Inc.
- Jensen, A. M. & Clausen, S. E. (1997). *Barns familier. Samboerskap og foreldrebrudd etter 1970*. NIBR – prosjektrapport, 1997:21.
- Kalil, A., Mogstad, M., Rege, M. & Votruba, M. (2010). Divorced father's proximity and children's long run outcomes: evidence from Norwegian registry. *IZA Discussion Paper*, N, 4715.
- Katz, L. F. (2001). Physiological processes as mediators of the impact of marital conflict on children. In J. H. Grych & F. D. Fincham (Eds.), *Interparental conflict and child development*. (pp. 188- 213). Cambridge: Cambridge University Press.

- Kelly, J. B. & Johnston, J. R. (2001). The alienated child: a reformulation of parental alienation syndrome. *Family Court Review*. 39(3), 249-266
- Kelly, J. B. (1993). Developing and implementing post-divorce parenting plans: does the forum make a difference? In C. E. Depner & J. H. Bray (Eds.) *New vistas in family living*. (pp 136-155). California: Sage Publications Inc.
- Kelly, J. B. (1991). Parent interaction after divorce: comparison of mediated and adversarial divorce processes. *Behavioral Sciences and the Law*. 9, 387-398.
- Kitzmann, K. M. & Emery, R. E. (1993). Procedural justice and parent's satisfaction in a field study of child custody disputes resolution. *Law and Human behavior*. 17(5), 553-568.
- Kline, M., Johnston, J. R. & Tschann, J. M. (1991). The long shadow of marital conflict: a model of children's postdivorce adjustment. *Journal of Marriage and the Family*. 53, 297-309.
- Koch, K. & Walstad, E. (2005). *Samvær mellom barn og foreldre som ikke bor sammen*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Johnston, J. R. & Roseby, V. (1997). *In the name of the child*. New York: The Free Press.
- Lebow, J. & Rekart, K. N. (2006). Intergrative family therapy for high-conflict divorce with disputes over child custody and visitation. *Family Process*. 46(1), 79-91.
- Milne, A. L. (2004). Mediation and domestic abuse. In J. Folberg, A .L. Milne & P. Salem (Eds.), *Divorce and family mediation. Models, techniques and applications* (pp. 304-336). New York: The Guilford Press.
- Nordhelle, G. (2006). *Mekling. Konfliktforståelse og konflikthåndtering*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- NOU (1999). *Samboerne og samfunnet*. Norges offentlige utredninger 1999:25. Oslo: Statens forvaltningstjeneste, Statens trykning.
- NOU (2008). *Med barnet i fokus: en gjennomgang av barnelovens regler om foreldreansvar, bosted og samvær*. Norges offentlige utredninger 2008:9. Oslo: Statens forvaltningstjeneste, Statens trykning.

Ot.prp. nr 104 (2008-2009). Om lov om endring i barnelova mv. (flytting, delt bosted, samvær, vold mv.). Barne og Likestillingsdepartementet.

Ot.prp. nr 103 (2004-2005). Om lov om endringer i barnelova mv. (omfang av samvær, styrking av meklingsordningen osv.). Barne og Familiedepartementet.

Pruett, M. K. & Johnston, J. R. (2004). Therapeutic mediation with high-conflict parents: effective models and strategies. In J. Folberg, A. L. Milne & P. Salem (Eds.), *Divorce and family mediation. Models, techniques, and applications* (pp. 92-112). New York: The Guilford Press.

Rønbeck, K. (2008). *Konflikt og forsoning – en evalueringsundersøkelse*. Oslo: Psykologisk Institutt, Universitetet i Oslo.

Skjørten, K., Barlindhaug, R. og Lien, H. (2007). *Delt bosted for barn*. Oslo: Gyldendal Akademiske.

Skjørten, K. (2005). *Samlivsbrudd og barnefordeling*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

St.prp nr 1 (2006-2007). For budsjettåret 2007. Barne og Likestillingsdepartementet.

Salem, P. (2009). The emergence of triage in family court services: the beginning of the end for mandatory mediation? *Family Court Review*. 47(3), 371-388.

Sandberg, K. (2008). Barns rett til å bli hørt. I N. Høstmælingen, E.S. Kjørholt Og K. Sandberg (red.), *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge*. (s. 77-96). Oslo: Universitetsforlaget.

Saposnek, D. T. (1983). *Mediating child custody disputes: a systematic guide for family therapists, court counselors, attorneys, and judges*. San Francisco: Jossey-Bass Inc Publisher.

Smith, L. (2010). Tilknytning og omsorg for barn under tre år når foreldre går fra hverandre. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*. 47(9), 804-811.

Smørddal, M. O. & Thuen, F. (2004). *Langt igjen til løsning. Erfaring med konfliktfylte meklinger etter ekteskapsloven og barneloven*. Bergen: Universitetet i Bergen.

SSB (2011). Barn og unges familier. Hentet 20. mai 2012 fra http://www.ssb.no/emner/02/barn_og_unge/2011/familie/

Tabachnic, B. G. & Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics*. (5th ed.) New York. Pearson Education Inc.

Thuen, F. (2004). *Livet som deltidsforeldre*. Bergen: Fagbokforlaget.

Walton, L., Oliver, C. & Griffin, C. (1999). Divorce mediation: the impact of mediation on the psychological well-being of children and parents. *Journal of Community & Applied Social Psychology*. 9, 35-46.

Ådnanes, M., Haugen, G. M. D., Jensberg, H., Rantalaiho, M. & Husum, T. L. (2011). *Evaluering av mekling etter ekteskapslov og barnelov*. Hentet 2. mai 2012 fra <http://www.sintef.no/uploadpages/272307/Endelig%20rapport%20A20162.pdf>

A MEKLESKJEMA

Skjema for meklers registrering av ferdig meklede saker

1. Påfør kontornr. og meklernr sendt deg i e-post + saksnr (start med sak 1): Kontornr: _____ Meklernr: _____ Saksnr. _____

Bakgrunn i saken

2. Foreldres alder	Mor	Far
Under 25 år		
26-35 år		
36-45 år		
Over 46 år		

3. Foreldrenes høyeste utdanning	Mor	Far
Grunnskole		
Videregående skole		
Høyskole/universitet 1-4 år		
Høyskole/universitet 5 år +		
Vet ikke		

4. Foreldres etniske tilhørighet

	Norsk	Minoritetsetnisk
Mor		
Far		

5. Barn som meklingen gjelder	a) Kjønn	b) Alder
Barn 1	J ☐ G ☐	
Barn 2	J ☐ G ☐	
Barn 3	J ☐ G ☐	
Barn 4	J ☐ G ☐	
Barn 5	J ☐ G ☐	

6. Har noen av foreldrene særkullsbarn?

Mor har Far har Vet ikke

7. Sak begjært etter:

Ekteskapsloven	
Barneloven - samboende ved brudd	
Barneloven - før domstol	
Barneloven - har vært i retten	
Barneloven - tilbakesendt fra retten	

8. Hva er foreldrenes bostatus?

Bor fortsatt sammen	
Har flyttet fra hverandre	
Skal flytte fra hverandre	
Har aldri bodd sammen	
Bor ikke sammen	
Begge foreldre bor i huset vekselvis/ barn fast	
Annet; hva?	

9. Hvis foreldrene har flyttet fra hverandre, hvor lenge er det siden? _____ Vet ikke

Gjennomføring av meklingen

10. Opplysninger om tidsbruk og deltakelse i meklingen:

	a) Tid		b) Deltakelse foreldre			c) Barn
	Dato første og siste samtale	Ca tidsbruk i minutt	Begge møtte	Bare hun møtte	Bare han møtte	Barn deltok
1. samtale			☐	☐	☐	☐
2. samtale			☐	☐	☐	☐
3. samtale			☐	☐	☐	☐
4. samtale			☐	☐	☐	☐
5. samtale			☐	☐	☐	☐
6. samtale			☐	☐	☐	☐
7. samtale			☐	☐	☐	☐

11. Gjorde du noe for å "selge inn" mer meklingstid, utover den obligatoriske timen?

Nei Informerte om tilbudet Oppfordret sterkt Var ikke behov for flere timer

12. Spesielle tiltak i meklingen	Ja	Nei
a) Separat mekling		
b) Telefonmekling		
c) Bruk av tolk		
d) Søkte faglig råd hos annen mekler		
e) Annen mekler var aktivt med		
f) Annet, i så fall hva?		

13. Bruk av hjelpemiddel for å fokusere på barn (dersom barn ikke deltok direkte i meklingen)	Ja	Nei
a) Dukker/ visualisering av barnet/ barna		
b) Tavle/ overhead		
c) Ba foreldre ta med bilde (av barn)		
d) Spurte foreldre om de hadde snakket med barnet/a om deres (barnet/a sitt) syn		
e) Annet, i så fall hva?		

Barns deltakelse i meklingen

Det er en debatt i fagmiljøet hvorvidt barn skal delta aktivt i mekling, og det finnes per i dag ingen kontinuerlig registrering av praksisen. Hvis ett eller flere barn deltok i denne meklingen er det derfor viktig at du besvar spørsmålene helt bakerst i skjemaet.

14. Dersom barn over 7 år <i>ikke</i> deltok i meklingen, hva var hovedårsaken til dette (<i>sett evt. flere kryss</i>)	
a) Det var ikke noe tema/ det ble ikke tatt opp	
b) Jeg og foreldre kom frem til at barnet/a ikke skulle involveres	
c) Barns deltakelse ble tatt opp, men far ville ikke at barnet/a skulle delta	
d) Barns deltakelse ble tatt opp, men mor ville ikke at barnet/a skulle delta	
e) Barnet/a ble forespurt, men barnet/a ville ikke delta	
f) Andre årsaker; utdyp her:	

Tema i meklingen

15. Ifølge Rundskriv Q-02/2008 skal meklingen inneholde informasjon om meklingsordningen og om aktuelle lover, regelverk etc., i tillegg til meklingsformål om å få foreldrene til å bli enige om en avtale mht. barna. På en skala fra 0 til 100 %, hvor mye av tiden i *denne* meklingen vil du anslå at du brukte på å gi informasjon? (*sett ett kryss*)

	0	10 %	20 %	30 %	40 %	50 %	60 %	70 %	80 %	90 %	100 %
"Informasjonsdel" i meklingen											

16. Informerte du foreldrene om følgende i meklingen? (<i>svar på alle/ inntil to kryss på hver linje</i>)	Ja	Nei	Ga skriftlig informasjon
a) At formålet med meklingsordningen er å bli enige om en avtale mht. barnet/a			
b) At det er et mål at foreldrene kommer fram til en skriftlig avtale			
c) Om regler i barneloven o.a. regelverk vedr. barn og foreldre, når foreldre ikke bor sammen			
d) Om at de kunne få inntil 7 timer hos mekler			
e) Om barns rett til å bli hørt (Barnelovens § 31)			
f) Om foreldrenes ansvar for å høre barnet (fra 7 år) før avgjørelsen om hvor barnet skal bo			

17. I hvor stor grad snakket du med foreldrene om følgende tema? (<i>ett kryss på hver linje</i>)	Ikke i det hele tatt	I liten grad	I noen grad	I stor grad
a) Snakket om hva som vil være til barnas beste				
b) Snakket om barnas følelsesmessige reaksjoner				
c) Snakket om barnas forhold til sine venner				
d) Snakket om barnas forhold til besteforeldre og slekt				
e) Snakket om barnas forhold til barnehage/skole				
f) Snakket om barn og flytting				
g) Snakket om avtaler om feiring av fødselsdager, jul og påske				
h) Snakket om tidligere praksis/arbeidsfordeling med hensyn til barna				
i) Snakket om hva foreldrene oppfatter at barna ønsker/ tenker				
j) Snakket om barnas forhold til begge foreldre				
k) Snakket om barns medbestemmelsesrett i saker som angår barnet/a				
l) Orienterte om barnebidrag				
m) Orienterte om økonomiske støtteordninger				
n) Orienterte om hvor en kan god informasjon om økonomi og rettigheter				
o) Orienterte om konsekvenser av ulike avtaleforslag				

o) Evt. andre tema som du la vekt på i meklingen:.....

Avtale

18. Har foreldrene kommet til enighet om en avtale, og skjedde dette før eller under mekling?

	Foreldrene var enige før de kom til mekling		Foreldre ble enige om avtale under meklingen	
	Ja	Nei	Ja	Nei
a) Foreldreansvar				
b) Bosted				
c) Samvær				

19. a) Dersom det er inngått avtale, ble avtalen gjort skriftlig? Ja Nei

b) Er avtalen tidsavgrenset? Ja Nei c) Dersom tidsavgrenset, for hvor lenge? _____

20. Avtale om bosted					21. Avtale om samvær ¹				22. Avtale om foreldreansvar		
	Delt bosted	Fast bosted hos far	Fast bosted hos mor	Annet	Vanlig samvær	Mindre enn vanlig samvær	Mer enn vanlig samvær	Annet	Felles ansvar	Mor har ansvaret alene	Far har ansvaret alene
Barn 1											
Barn 2											
Barn 3											
Barn 4											
Barn 5											

Dersom delt bosted, hvor mye er barnet/a hos henholdsvis far og mor (angi prosent)? Hos far: _____ Hos mor: _____

23. I hvilken grad mener du at man oppnådde barnet/a sitt beste i denne avtalen?

Ikke i det hele tatt

I liten grad

I noen grad

I stor grad

Dersom du mener man i liten grad/ ikke i det hele tatt oppnådde barns beste er det fint om du utdyper med noen stikkord:

.....
(Sett ett kryss på hver linje)

24. Dersom meklingen ikke førte til avtale, hva anser mekler som viktig(e) grunn(er) for det?	Ja	Nei	Vet ikke
a) Foreldrene uenige om avtale (uten at mekler kan peke på hva de konkret er uenige om)			
b) Foreldre uenige om samvær			
c) Foreldre uenige om bosted			
d) Foreldrene uenige om foreldreansvar			
e) Foreldre uenige om samarbeid			
f) Foreldre uenige om økonomi			
g) Foreldre uenige i hva som er barnet/barnas beste			
h) Foreldre ikke i stand til å snakke med hverandre pga høyt konfliktnivå			
i) Saken påvirkes av særlig problematikk (rus, sykdom, vold etc)			
j) Andre grunner:			

25. Dersom meklingen ikke førte til avtale:	Ja	Nei
a) Har du tatt opp spørsmålet om hvordan foreldrene skal forholde seg videre?		
b) Dersom domstolsbehandling er aktuelt, har du informert om hvordan man går fram?		
c) Har du foreslått å lage en tidsbegrenset avtale eller prøveavtale?		
d) Annet du informerte om, eller tematiserte, når meklingen ikke førte til avtale?		

¹ Ifølge loven gir "vanlig samvær" rett til å være sammen med barnet en ettermiddag i uken, annenhver helg, 14 dager i sommerferien og jul eller påske. Det trenger ikke være annenhver jul og påske, barnet kan være fast hos den ene hver jul og den andre hver påske. Poenget er at hver av foreldrene får være sammen med barnet i en av disse høytidene hvert år.

Nivå av konflikt og særlig problematikk i saken

26. Vennligst angi nivået av konflikt i saken på en skala fra 0, ingen konflikt eller 1; liten konflikt til 7; stor konflikt – evt. at du ikke har god nok informasjon til å svare på spørsmålet. *(sett ett kryss på hver linje)*

	Ingen konflikt 0	Liten konflikt 1	2	3	Middels 4	5	6	Stor konflikt 7	Har ikke god nok info.
a) Generelt (uavhengig av tema)									
b) Selve separasjonen/ flyttingen									
c) Foreldreansvar									
d) Fast bosted									
e) Samvær									
f) Ny kjæreste/samboer/ektefelle									
g) Flytting									
h) Økonomi									
i) Barnet/barnas ønsker og behov									
j) Høytider og ferier									
k) Barneoppdragelse									
l) Kommunikasjon om barnet/a i det daglige									
m) Graviditet/ fikk barn									
n) Annet; hva da?									

27. Vennligst gi et generelt anslag på omfang av, eller mistanke om <i>særlig problematikk</i> i saken <i>(sett ett kryss på hver linje)</i>	Litt problematikk	Mye problematikk	Mistanke om	Ikke aktuelt
a) Somatiske lidelser hos foreldre				
b) Somatiske lidelser hos barn				
c) Rusmiddelbruk hos en eller begge foreldre				
d) Psykiske lidelser hos foreldre				
e) Psykiske lidelser hos barn				
f) Voldsbruk/ overgrep/ trusler				
g) Trakassering				
h) Annet; hva da?				

Meklers kontakt med andre instanser i denne saken

(Du kan sette inntil to kryss på hver linje)

28. Har du hatt kontakt med noen av følgende instanser i denne saken?	Ja	Nei	Anbef. foreldre å ta kontakt
a) Barnevern ifm melding av bekymring			☐
b) Barnevern ifm samarbeid (uten melding)			☐
c) Barne- og ungdomspsykiatri			☐
d) Psykisk helsetjeneste for voksne			☐
e) Lege			☐
f) Helsestasjon			☐
g) Sosialtjeneste NAV			☐
h) Skole PPT			☐
i) Krisesenter			☐
j) Juridisk/ Advokat			☐
k) Domstol			☐
l) Politi			☐

29. Har foreldre og/ eller barn hatt annen behandling i regi av familievernet (for eksempel terapi for foreldre, samtalegrupper for barn som bor to steder etc.) eller fra andre hjelpetjenester? Ja Nei Vet ikke

Meklers vurdering av gjennomføringen av denne saken

30. Var tidsbruken tilstrekkelig i forhold til å oppnå målet med meklingen (jf rundskriv)? Tilstrekkelig For lite tid For mye tid

31. Vennligst gi din vurdering av gjennomføringen av meklingen på en skala fra helt uenig til helt enig, eller uaktuelt. (sett ett kryss på hver linje)	Helt uenig	Litt uenig	Litt enig	Helt enig	Uaktuelt
a) Jeg er fornøyd med den jobben jeg gjorde som mekler i denne saken					
b) Jeg vektla samarbeid mellom foreldre til det beste for barna i denne saken					
c) Det var stort behov for å fokusere på barnets beste i denne saken					
d) Jeg fokuserte for mye på foreldrene, og for lite på barna					
e) For mye av tida gikk med til å gi generell informasjon					
f) Meklingen fikk i for stor grad preg av terapi					
g) Foreldrekonflikten tok for stor plass til at det ble en god prosess					
h) Jeg fokuserte for mye på å komme fram til en avtale					
i) Problematisk å kommunisere fordi en/begge foreldre kom fra annet land					
j) Jeg følte behov for en "co-mekler"					
k) Jeg følte at jeg manglet kompetanse i denne saken					
l) I denne saken var det vanskelig å opptre nøytralt					
m) Jeg la vekt på å få til en <i>skriftlig</i> avtale					
n) Jeg lyktes i å "selge inn" flere meklingstimer					
o) Det ville være en fordel om jeg hadde fullmakt til å fortsette meklingen inntil 3 timer (som før endring i 2007)					

Andre momenter som du tror ville ha gitt en bedre mekling i dette tilfellet (spesielle ressurser, tiltak, hjelpemidler eller annet)?

.....

32. Etter avsluttet mekling:

- a) Jeg har satt opp en oppfølgingstime for evaluering av avtalen Nei Ja
 Dersom ja; angi ca tid etter inngått avtale: _____
- b) Jeg har oppfordret foreldrene til å ta kontakt om en tid for å få avtale om en oppfølgingssamtale Nei Ja
- c) Saken er overført til foreldresamarbeid/ samarbeid om barn sak Nei Ja
- d) Kryss av dersom en eller begge foreldre ikke møtte til siste avtalte time: Mor møtte ikke
 Far møtte ikke
 Ingen møtte

VIKTIG!

Husk å påføre kontonummer, meklernummer og saksnummer på spørsmål 1. Dersom du ikke har fått kontor- og meklernummer, ta kontakt med marian.adnanes@sintef.no eller på tlf 91579269. Når det gjelder saksnummer starter du ganske enkelt på sak 1, og fortsetter med sak 2, 3 etc.

Resten av skjemaet fylles kun ut dersom barn deltok i denne meklingen.

Meklinger der barn deltok

Resten av spørsmålene skal bare besvares dersom barn deltok aktivt i meklingen

33. Dersom ett eller flere barn var med på meklingen, hvem tok initiativet til dette? <i>(sett ett kryss)</i>	
a) Jeg tok initiativet	
b) Far tok initiativet	
c) Mor tok initiativet	
d) Foreldre tok initiativet sammen	
e) Barnet/a selv hadde ytret ønske om å være med	
f) Jeg og foreldre kom frem til det sammen	
g) Andre; hvem?	

34. Dersom ett eller flere barn var med på meklingen, hvordan ble dette gjennomført?	Med ett barn	Med søsken hver for seg	Med søsken samtidig
a) Separat samtale med barn			
b) Samtale med barn sammen med en av foreldrene			
c) Samtale med barn sammen med begge foreldrene			
d) Jeg brukte "Asker og Bærum modellen" (speil og tilbakemelding til foreldre)			
e) Jeg brukte en egen variant av "Asker og Bærum modellen"			
f) Jeg brukte en annen modell, oppgi hvilken:			

35. Vennligst gi din vurdering av samtalen(e) du hadde med barnet/barna, og effekter av involveringen	Helt uenig	Litt uenig	Litt enig	Helt enig
a) Jeg har inntrykk av at barnet snakket fritt				
b) Barnet virket ukomfortabel/ hemmet i situasjonen				
c) Barnet kom med sine egne synspunkter på spørsmål om samvær				
d) Barnet kom med egne synspunkter på spørsmål om bosted				
e) Barnet kom med ny og viktig informasjon i saken				
f) Barnets deltakelse gjorde at det ble ny bevegelse i saken				
g) En av foreldrene ville ikke ta hensyn til tilbakemeldingen fra barnet				
h) Barnets tilbakemelding hadde direkte betydning for avtalen				
i) Barnet ville ikke at dets synspunkter skulle viderefremmes til foreldrene				
j) Det var uheldig at barnet ble trukket inn				
k) Foreldrene kom frem til en bedre avtale fordi barnet ble trukket inn				
l) Det at barnet ble trukket inn dempet konflikten mellom foreldrene				
m) Det at barnet ble trukket inn gjorde at konflikten mellom foreldrene eskalerte				

Takk for at du tar deg tid til å registrere dine ferdige saker for evalueringsprosjektet!

B FORELDRESKJEMA

DINE ERFARINGER MED MEKLINGSORDNINGEN

Kontornr: _____ Meklernr: _____ Saksnr. _____

Skjemaet returneres SINTEF i vedlagte svarkonvolutt. Ingen andre enn forskergruppen har tilgang på skjemaet.

1) Kryss av for om du er mor eller far

Mor

Far

2) For tiden er jeg:

I full stilling

I deltidstilling

Under utdanning

Sykmeldt/delvis sykmeldt

Hjemmearbeidende

Trygdet

Arbeidsledig

Fødsels-/foreldrepermisjon

3) Har dere blitt enige om en avtale?

Vi er enige om en skriftlig avtale

Vi er enige om en muntlig avtale

Vi er ikke enige om avtale

Vi er ikke enige, og jeg ønsker å ta saken videre til retten

4) Hadde du kjennskap til meklingsordningen fra før?

Ja

Nei

5) Nedenfor følger en rekke påstander om den meklingen du nå har vært gjennom. Vi ber deg markere for hver påstand i hvor enig eller uenig du er, ved å sette kryss i den ruta som passer best. Ett kryss på hver linje.

<i>Sett ett kryss på hver linje</i>	Helt uenig	Litt uenig	Litt enig	Helt enig
a) Jeg fikk nyttig informasjon i meklingen som var relevant for saken vår				
b) Jeg følte at vår sak ble behandlet på en svært profesjonell måte av mekleren				
c) Mekler kastet bort mye tid ved ikke å konsentrere seg om de viktige temaene				
d) Meklingen hjalp meg til bedre å forstå synspunktene til den andre forelder				
e) Mekleren tok ikke parti for noen av oss				
f) Mekleren burde gitt oss mer direkte og praktiske råd om hvilke valg vi burde gjøre				
g) Meklingen bidro til gode måter å ordne daglig omsorg og samvær på				
h) Mekleren kommuniserte godt i meklingen				
i) Mekleren oppfordret til at barnet/barna (dersom over 7 år) skulle delta i meklingen				
j) Jeg ønsket at barnet/barna (dersom over 7 år) skulle delta i meklingen				
k) Mekleren fokuserte for mye på oss foreldre og for lite på barnet/barna				
l) Mekleren la stor vekt på barnets/ barnas behov				
m) Meklingen hjalp meg til bedre å forstå/høre synspunktene til barnet/barna				
n) Meklingen bidro til et større fokus på barnets/ barnas beste i avtalen				
o) Meklingen tok for lang tid				
p) Jeg synes det ble for få meklingstimer til å få til en god avtale				
q) Jeg synes det er bra at mekling er obligatorisk				
r) Jeg synes det skulle vært flere timer obligatorisk mekling (enn 1)				
s) Dersom jeg hadde kunnet velge, ville jeg ikke benyttet mekling				
t) Det burde være obligatorisk med oppfølgingstime noen måneder etter meklingen				
u) Meklingen bidro til å dempe konflikten mellom oss foreldre				

6) Dersom barnet/barna deltok i meklingen, vennligst gi din vurdering av deltakelsen:

<i>Sett ett kryss på hver linje</i>	Helt uenig	Litt uenig	Litt enig	Helt enig
a) Jeg har inntrykk av at barnet/barna snakket fritt				
b) Barnets/ barnas tilbakemelding hadde direkte betydning for avtalen				
c) Det var uheldig at barnet/barna ble trukket inn				
d) Jeg har inntrykk av at barnet/barna ble ivarettet på en god måte				

7) Angi nivået av konflikt mellom deg og din tidligere partner på en skala fra 0 til 7 (sett ring rundt tallet)

Ingen konflikt 0 Liten konflikt 1 2 3 Middels konflikt 4 5 6 Stor konflikt 7

8) Ble du informert om at dere har rett til 7 timers gratis mekling i familievernet? Ja Nei

9) Spurte mekleren om dere ville at barnet/barna skulle delta i meklingen? Ja Nei

10) Har du benyttet deg av andre tilbud ved familievernet? Ja Nei

11) Synes du det burde ha vært et eget tilbud for barn i forbindelse med samlivsbrudd og barnefordeling? Ja Nei

12) Dersom dere er enige om en avtale; hvor fornøyd er du med ulike deler av avtalen?

Sett ett kryss på hver linje

	Svært misfornøyd	Noe misfornøyd	I hovedsak fornøyd	Svært fornøyd
a) Foreldreansvar	☐	☐	☐	☐
b) Daglig omsorg	☐	☐	☐	☐
c) Samværsordning	☐	☐	☐	☐
d) Avtalen totalt	☐	☐	☐	☐

13) Dersom dere har blitt enig om en avtale, hvordan mener du meklingen påvirket avtalen?

Velg ett av alternativene

Meklingen har etter min vurdering ført til en dårligere avtale	☐
Meklingen har ikke hatt noen vesentlig innvirkning på avtalen	☐
Vi hadde greid å lage en avtale på egenhand, men meklingen gjorde avtalen noe mer gjennomtenkt/mer detaljert	☐
Meklingen har vært helt avgjørende for i det hele tatt å få til en avtale	☐

14) Om du skulle gitt mekler et råd etter timen, hva skulle det vært? Bruk stikkord.

.....

.....

.....

Takk for deltakelsen!

Kan forskerne få kontakte deg for en oppfølgingsstudie?

Om ca 8-10 måneder vil forskergruppen ved SINTEF og Norsk Senter for Barneforskning ved NTNU gjøre en oppfølgingsstudie blant foreldre som har vært til mekling for å få vite mer om erfaringer med avtalen. Dersom du ønsker å delta i en slik oppfølgingsstudie, ber vi deg notere adresse eller telefonnummer på neste ark. Vennligst lever arket til mekleren som vil returnere det til prosjektlederen for evaluering.

Ja, jeg ønsker å delta i oppfølgingsstudie om 8-10 måneder. Forskere fra SINTEF og Norsk Senter for Barneforskning ved NTNU kan kontakte meg om dette på denne adressen/ telefonnummer:

Navn:

Adresse:

Epost:

Telefon:

C KOMPETANSESKJEMA

EVALUERING AV MEKLINGSORDNINGEN

1. Påfør kontonummer og meklernummer sendt deg i e-post

Kontonr _____
Meklernr _____

2. Ditt kjønn

- Mann
 Kvinne

3. Din alder

4. Antall år som mekler:

5-01. Din utdanning:

	x	Med videreutdanning i familieterapi	Med annen videreutdanning / spesialisering
3-åring høgskole i helse- og sosialfag	☐	☐	☐
Psykolog	☐	☐	☐
Prest	☐	☐	☐
Jurist/advokat	☐	☐	☐
Lege/psykiater	☐	☐	☐
Master familieterapi	☐	☐	☐
Master i annet fag	☐	☐	☐
Annet	☐	☐	☐

6. Er mekler ved:

- Statlig familievernkontor

- Kirkens familievernkontor
- Ekstern mekler

En viktig bakgrunn for evalueringen er departementets endring i tidsrammen for mekling fra 2007 (fra inntil 3 til 1 times obligatorisk mekling). Vi er interessert i dine erfaringer med den nye tidsordningen og meklingsordningen generelt.

7. Vi ber deg ta stilling til følgende utsagn om meklingsordningen, og krysse av for ditt standpunkt:

	Helt uenig	Litt uenig	Litt enig	Helt enig
Meklingsordningen fungerer bedre nå (enn før 2007) fordi de fleste ikke har behov for mer enn 1 time	☐	☐	☐	☐
Gammel meklingsordning var bedre - fordi mekler da hadde mulighet til å pålegge partene å mekle inntil 3 timer	☐	☐	☐	☐
Mekler bør gis fullmakt til å kunne pålegge partene å mekle mer enn 1 time i saker der mekler mener det er nødvendig	☐	☐	☐	☐
Alle barn over 7 år burde på en eller annen måte få tilbud om å høres (av mekler eller annen profesjonell) i forbindelse med foreldremeklingen	☐	☐	☐	☐
I saker der foreldre ikke kommer fram til avtale burde mekler ha mandat til å anbefale foreldrene en tidsbegrenset avtale	☐	☐	☐	☐
Alle foreldre burde få tilbud om en frivillig oppfølgingstime (6-12 mnd) etter endt mekling	☐	☐	☐	☐
Det burde innføres en obligatorisk oppfølgingstime 6-12 mnd etter avsluttet mekling	☐	☐	☐	☐

8. Den norske meklingsordningen skiller seg fra andre lands ordninger ved at mekling er obligatorisk for foreldre med barn. Hva synes du om at vi har en obligatorisk ordning? Sett bare ett kryss

- Jeg synes det er fornuftig at vi har en obligatorisk meklingsordning
- Jeg synes mekling i forbindelse med samlivsbrudd bør være et frivillig tilbud
- Jeg er usikker

9. Har du inkludert barn (fysisk tilstedeværelse) i mekling noen gang?

- Ja, flere ganger
- Ja, noen få ganger
- Nei, aldri

10-01. Jeg er fornøyd med dagens tilbud om kompetanseheving

- Ja, i stor grad
- Ja, i noen grad
- Nei, ikke fornøyd

10-02. Jeg har behov for mer faglig kompetanse om:

	I stor grad	I noen grad	Ikke i det hele tatt
A Teoretisk kunnskap om mekling som fag	☐	☐	☐
B Nyere metoder og teknikker ifm ulike typer mekling	☐	☐	☐
C Mekling med ikke-vestlige innvandrere	☐	☐	☐
D Arbeid med svært konfliktfylte saker	☐	☐	☐
E Om regelverket generelt	☐	☐	☐
F Om økonomiske støtte- og bidragsordninger	☐	☐	☐
G Barns rettigheter og Barnekonvensjonen	☐	☐	☐
H Barns utvikling, behov og reaksjoner ifm. samlivsbrudd	☐	☐	☐
I Hvordan involvere barn direkte i mekling	☐	☐	☐
J Hvordan avdekke potensielle barnevernssaker	☐	☐	☐
K Etske retningslinjer	☐	☐	☐

10-03. Bruk bokstavkodene i spørsmålet over til å velge ut de tre områdene (i prioritert rekkefølge) du mener er mest aktuelle for deg:

11. Alt i alt oppfyller dagens meklingsordning i større grad lovens intensjon (om en avtale til det beste for barna) enn tilfellet var før (2007)?

- Helt uenig
- Litt uenig
- Litt enig
- Helt enig

12. Hva mener du er den største utfordringen med dagens meklingsordning? (skriv kort og stikkordsmessig)

D TILRÅDING AV BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Marian Ådnes
Helsetjenesteforskning
SINTEF Teknologi og samfunn
Abels gate 5
7465 TRONDHEIM

Vår dato: 21.10.2009

Vår ref: 22386 / 2 / LMR

Deres dato:

Deres ref:

TILRÅDING AV BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 06.08.2009. Meldingen gjelder prosjektet:

22386

Behandlingsansvarlig
Daglig ansvarlig

*Evaluering av mekling etter barneloven og ekteskapsloven
SINTEF, ved institusjonens overste leder
Marian Ådnes*

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

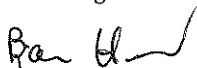
Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, vedlagte prosjektvurdering - kommentarer samt personopplysningsloven/-helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 15.12.2019, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Bjørn Henrichsen

Linn-Merethe Rød

Kontaktperson: Linn-Merethe Rød tlf: 55 58 89 11
Vedlegg: Prosjektvurdering

Prosjektet består av tre delstudier. Data samles inn via spørreskjema, personlig intervju, gruppeintervju, samt via registrering av saker.

DELSTUDIE 1

I delstudie 1 skal fagfolk fra meklingstjenesten gruppeintervjues. Gruppeintervjuene tas opp på bånd, og skal behandles som lydfiler, jf. telefonsamtale med prosjektleder 21. sept. 2009. Meklerne blir første gang kontaktet via brev fra forskerne, med informasjon om prosjektet. Informasjonsskriv av 12. oktober finnes tilfredsstillende, forutsatt at følgende endringer gjøres:

- Det må tydeliggjøres at datamaterialet skal anonymiseres innen prosjektslutt, jf. telefonsamtale med prosjektleder 19. oktober. Forslag til tekst kan være: "Lydbåndopptak vil slettes når intervjuene er transkribert, og datamaterialet anonymiseres innen prosjektet avsluttes 1. august 2011".

Det forutsettes at meklerne ikke uttaler seg om identifiserbare brukere.

DELSTUDIE 2

Delstudie 2a er en tverrsnittstudie av meklingsaker i en periode på 1-2 måneder, som innlemmer ca. 2000 foreldrear. Mekler orienterer foreldrene om studien i det de er ferdige med mekling (siste meklingstime), og leverer ut infoskriv med samtykkeerklæring til registrering, til begge foreldre. Informasjonsskriv av 15. september finnes tilfredsstillende, forutsatt at det informeres om at aidentifiserte data skal lagres i åtte år etter prosjektslutt grunnet eventuelle oppfølgende studier, jf. telefonsamtale med prosjektleder 19. oktober.

Foreldrene mottar samtidig et spørreskjema, samt informasjonsskriv med samtykkeerklæring vedrørende intervju (jf. delstudie 3a og 3b).

I delstudie 2b skal det gjøres en spørreskjemaundersøkelse blant alle meklere i landet (ca. 600 stk.), der det innhentes informasjon om blant annet meklers bakgrunn og kompetansebehov. Det lages en koblingsnøkkel mellom meklers skjema og skjema om hver sak som mekler fyller ut. Informasjonsskrivet som forelå 15. september finnes tilfredsstillende, forutsatt at det informeres om at aidentifiserte data skal lagres i åtte år etter prosjektslutt, grunnet eventuelle oppfølgende studier.

Ombudet ber om at utkast til spørreskjema om meklers bakgrunn ettersendes før dette leveres til utvalget.

DELSTUDIE 3

Delstudie 3a består av spørreskjemaundersøkelse rettet mot alle foreldre som er ferdig med mekling i samme registreringsperiode som for delstudie 2. Spørreskjemaet skal ~~ikke~~ kobles med registreringsskjemaet som meklerne fyller ut. Informasjonsskrivet vedrørende spørreskjemaundersøkelsen av 15. september finnes tilfredsstillende, forutsatt at følgende endringer gjøres:

- Det må opplyses at også tredjeperson; tidligere partner, kan be om at innsamlede opplysninger om seg selv anonymiseres. Forslag til tekst kan være: "Du kan også få slettet eventuelle registrerte opplysninger om deg, som er samlet inn via din tidligere partner".

- Det må informeres om at aidentifiserte data skal lagres i åtte år etter prosjektslutt, grunnet eventuelle oppfølgende studier.

Personvernombudet ber om at utkast til spørreskjema ettersendes før dette leveres til utvalget.

I delstudie 3b, skal 30 foreldre intervjues. Rekruttering foregår ved at respondenter i delstudie 3a kan krysse av på spørreskjemaet for om de vil la seg intervju 6 måneder seinere. De oppgir telefonnummer eller adresse, slik at forsker kan kontakte dem for å avtale tidspunkt/sted for intervju. Forskerne skal ikke ha anledning til å koble respondenten med besvarelse gjort et halvt år tidligere. Informasjonsskrivet vedrørende intervju som forelå 15. september finnes tilfredsstillende, forutsatt at følgende endringer gjøres:

- Det må opplyses at også tredjeperson; tidligere partner, kan be om at innsamlede opplysninger om seg selv anonymiseres. Forslag til tekst kan være: "Du kan også få slettet eventuelle registrerte opplysninger om deg, som er samlet inn via din tidligere partner".

- Det må opplyses at datamaterialet anonymiseres innen prosjektslutt. Forslag til tekst kan være: "Prosjektet avsluttes 1. august 2011. Datamaterialet anonymiseres og lydopptak fra intervju slettes seinest denne dato".

Personvernombudet ber om at utkast til intervjuguide ettersendes før utvalget intervjues.

Det registreres sensitive opplysninger om etnisk bakgrunn og eventuelt helseforhold, jf. personopplysningsloven § 2 pkt. 8 a og c.

I delstudie 3a og 3b, samles det inn sensitive opplysninger om tredjeperson, som da er tidligere partner. Tidligere partner er imidlertid en del av utvalget, og mottar således lik informasjon som de som ønsker å delta i prosjektet. Det legges til grunn at innsamlede opplysninger også om tidligere partner anonymiseres, dersom vedkommende forespør prosjektleder om dette.

Prosjektet skal avsluttes 1. august 2011. Lydopptak skal da slettes. Øvrig datamateriale skal lagres på eget spesifisert diskområde som følges opp av IT-sikkerhetsansvarlig i SINTEF. Dato for anonymisering av datamaterialet er satt til 15.12.2019. Ombudet legger til grunn at utvalget informeres om eventuelle oppfølgende studier, samt at opplysningene om de som eventuelt ikke ønsker å delta videre anonymiseres fortløpende.

**E AVTALE OM TILGANG TIL, OG BRUK AV DATA FRA PROSJEKTET
”EVALUERING AV MEKLING ETTER EKTESKAPSLOVEN OG
BARNELOVEN**

SINTEF Teknologi og samfunn
Helsetjenesteforskning

Postadresse:
7465 Trondheim

Besøksadresse:
Teknobyen innovasjonssenter
Abels gt 5
7030 Trondheim

Telefon: 73 59 03 00
Telefaks: 932 70 800

Foretaksregisteret:
NO 948 007 029 MVA

<http://www.sintef.no/Teknologi-og-samfunn/>
e-post: ts@sintef.no

Trondheim
2010-10-15

Avtale om tilgang til, og bruk av data fra prosjektet "Evaluering av mekling etter ekteskapsloven og barneloven"

Med dette inngås avtale mellom følgende studenter og deres veileder ved Psykologisk institutt:

Silje Bergljot Bye, student
Marit Nordmo, student
Mons Bendixen, veileder

og

Marian Ådnanes, prosjektleder SINTEF

Avtalen innebærer at datamaterialet fra nevnte prosjekt stilles til disposisjon i forbindelse med Bye og Nordmos masteroppgaver. Dersom Bye, Nordmo og Bendixen ønsker å publisere utover masteroppgaven (artikler) innebærer avtalen at prosjektleder i SINTEF involveres i dette arbeidet og står som medforfatter.

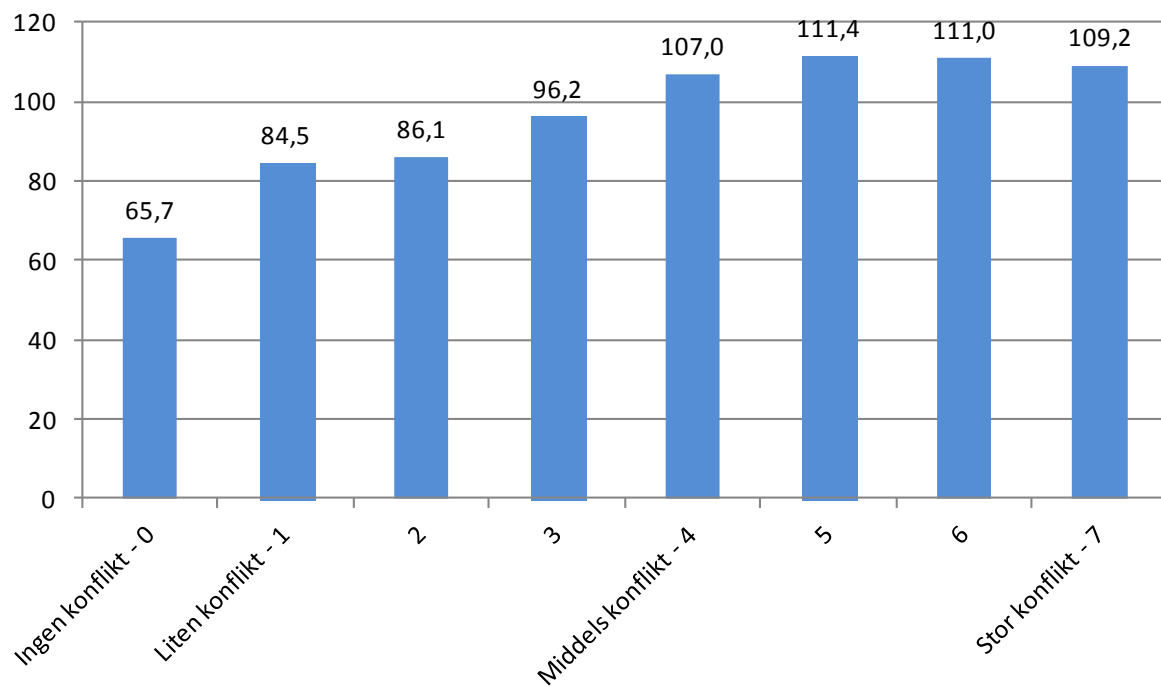
Marian Ådnanes
Prosjektleder SINTEF

Silje Bergljot Bye
Student NTNU

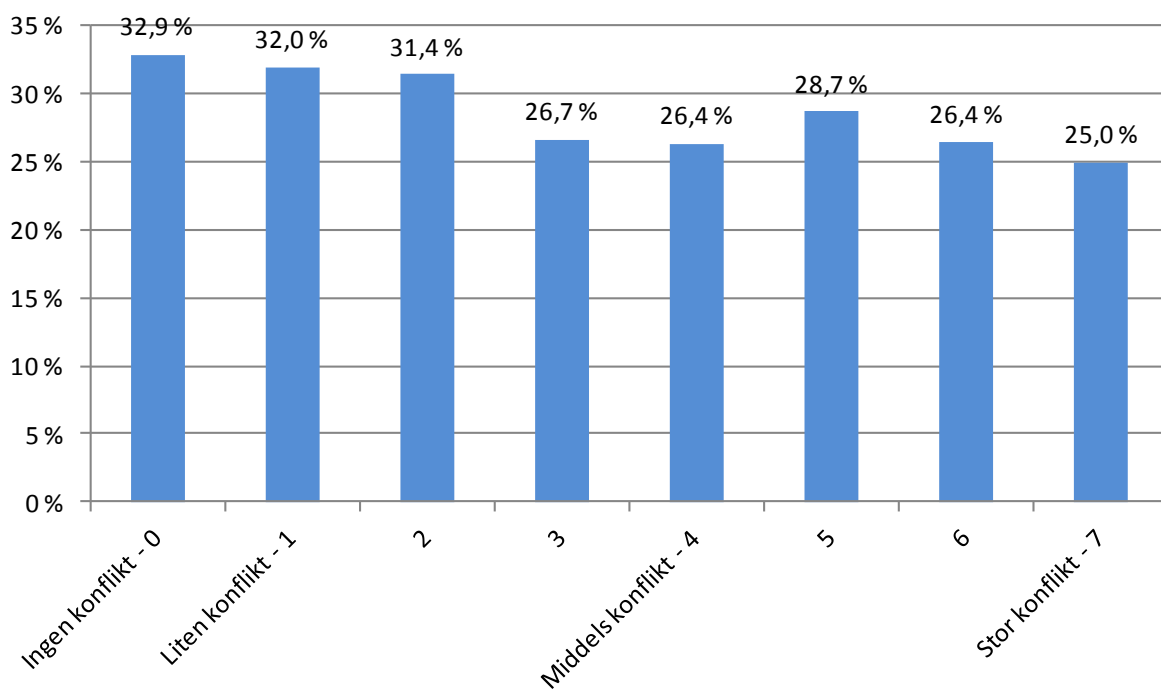
Marit Nordmo
Student NTNU

Mons Bendixen
Veileder NTNU

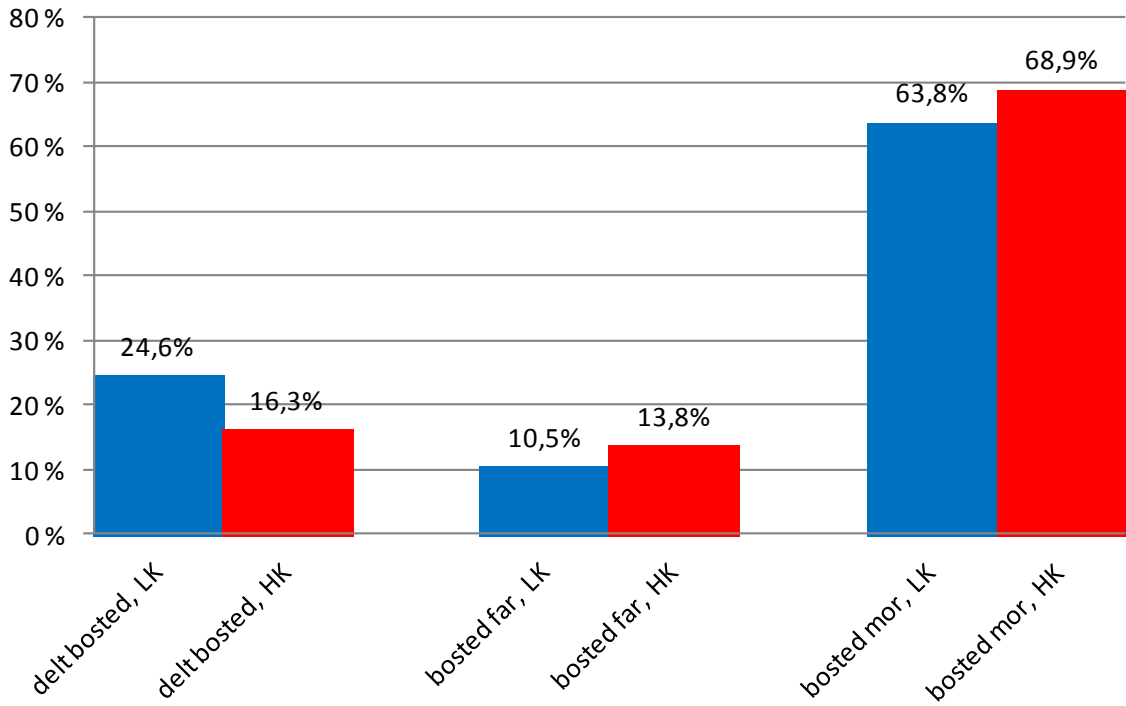
F TABELLER OG FIGURER

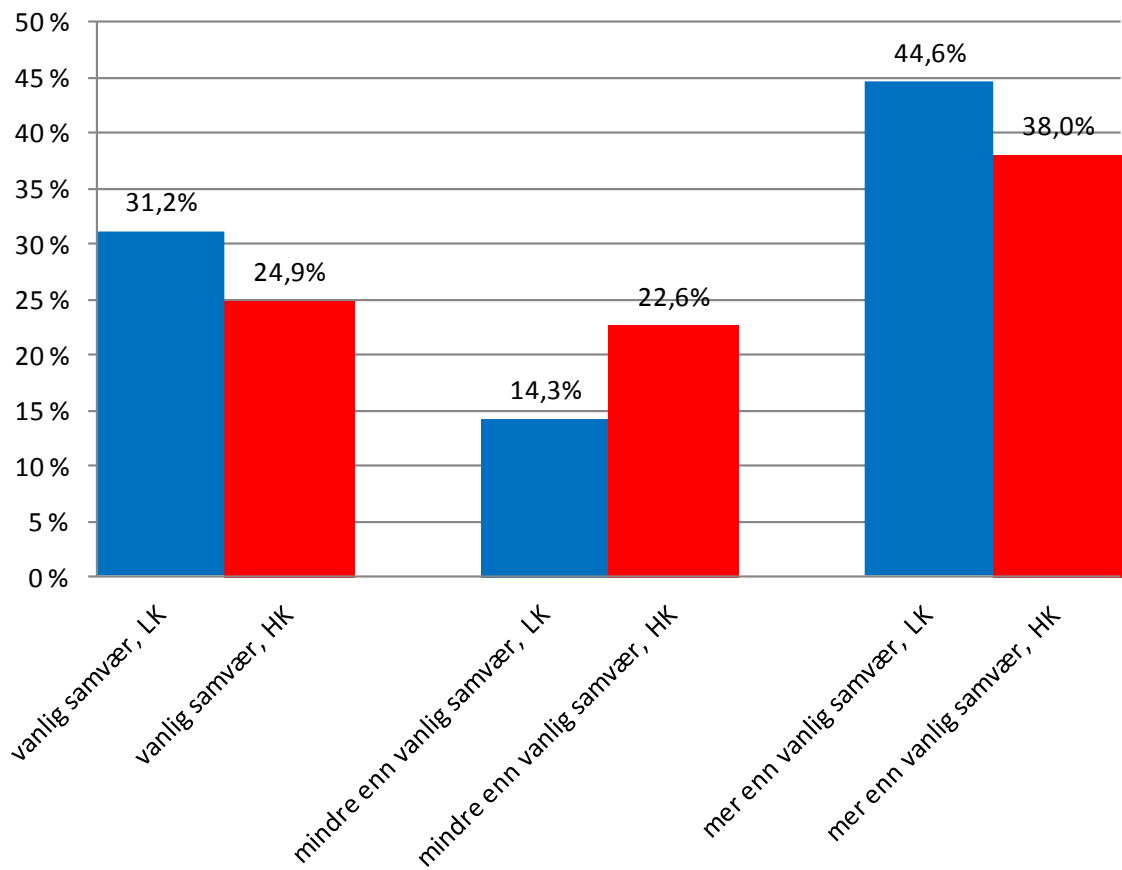
Figur F.1: Meklingsminutter

Figur F.2: Prosent av tid brukt på informasjon

Figur F.3: Bosted

Figur F.4: Samvær

Tabell F.1: Deskriptiv statistikk for alder og utdanning

	N	Min.	Maks.	M	SD
Alder mor	1432	1	4	2.4	0.8
Alder far	1422	1	4	2.7	0.8
Utdanning mor	996	1	4	2.4	0.8
Utdanning far	950	1	4	2.4	0.8

Tabell F.2: Deskriptiv statistikk for alder og ansiennitet for meklere

	N	Min.	Maks.	M	SD
Alder	287	28	69	53.5	9.2
Antall år som mekler	283	0	32	11.4	6.8

Tabell F.3: Korrelasjonsmatrise for Konfliktnivå (mean konflikter) og Kontakt med andre instanser

	Konfliktnivå	Barnevern	Psykisk helsetjeneste	Advokat
Konfliktnivå	-			
Barnevern	-.18**	-		
Psykisk helsetjeneste	-.06	.31**	-	
Advokat	-.24**	.27**	.12**	-

Note: * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$ (two tailed)

Tabell F.4: Korrelasjonsmatrise for Særlig problematikk (mean særlig prob.) og kontakt med andre instanser

	Særlig problematikk	Barnevern	Psykisk helsetjeneste	Advokat
Særlig problematikk	-			
Barnevern	.20**	-		
Psykisk helsetjeneste	.17**	.31**	-	
Advokat	.23**	.27**	.12**	-

Note: * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$ (two tailed)

Tabell F.5: Korrelasjonsmatrise for Meklers vurdering av hvorvidt barnets beste (BB) er oppnådd i avtale og gjennomføring av meklingen.

	Barnets beste/ikke barnets beste	Stort behov for å fokusere på BB	Konflikten tok for stor plass	Manglet kompetanse	Vanskelig å opptre nøytralt	Fordel med fullmakt til videre mekling
Barnets beste/ikke barnets beste	-					
Stort behov for å fokusere på BB	-.31**	-				
Konflikten tok for stor plass	-.51**	.38**	-			
Manglet kompetanse	-.17**	.15**	.25**	-		
Vanskelig å opptre nøytralt	-.35**	.25**	.46**	.31**	-	
Fordel med fullmakt til videre mekling	-.34**	.31**	.40**	.19**	.32**	-

Note: * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$ (two tailed)